

Beheersplan

SINT-MAURITIUSKERK, DE PASTORIE EN DE MOTTE (EN OMGEVING)
Beschermd dorpsgezicht en beschermde monumenten
St.-Mauritsplein zonder nummer, 9551 Herzele

DEFINITIEVE VERSIE – februari 2022

architectenbureau
maarten dobbelaere bv

brusselsesteenweg 509
9050 gentbrugge
09 328 92 43

info@maartendobbelaere.be
www.maartendobbelaere.be

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

Naam van het Onroerend Erfgoed:	Sint-Mauritiuskerk, de pastorie en de motte
Ligging:	Kerk: St.-Mauritsplein (zonder nummer), 9551 Herzele (Ressegem) Pastorie: St.-Mauritsplein 9, 9551 Herzele (Ressegem)
Beschermingsbesluit:	Besluit nummer 1640, bescherming als monument: De door een wal omgeven motte, door een brugje verbonden met de pastorietuin en begroeid met lindenbomen en beuken, te Herzele (Ressegem) KB 1 juli 1981 Besluit nummer 1640, bescherming als monument: De Sint-Mauritiuskerk, te Herzele (Ressegem) KB 1 juli 1981 Besluit nummer 1640, bescherming als dorpsgezicht: De omgeving van de Sint-Mauritiuskerk (waaronder de opgaande es als hoekboom bij kerkhof), de pastorie en de motte, te Herzele (Ressegem) KB 1 juli 1981
Beheersplan opgemaakt door:	Architectenbureau Maarten Dobbelaere Brusselsesteenweg 509 9050 Gentbrugge Ir-architect Maarten Dobbelaere
Opdrachtgever:	Gemeentebestuur Herzele Markt 20 9550 Herzele

Met medewerking van het Agentschap Onroerend Erfgoed, Afdeling Oost-Vlaanderen.

Datum ter goedkeuring ingediend:	23 februari 2022

INHOUDSOPGAVE

1. Identificatie van het onroerend goed 6
1.1. Inleiding 6
Aanleiding en vraagstelling 6
Doel 6
1.2. Afbakening 7
1.3. Het projectgebied in zijn context 8
1.4. Identificatie 10
1.5. Juridische toestand 11
1.5.1. Eigendom, zakelijke en persoonlijke rechten 11
1.5.2. Beschermd dorpsgezicht 11
1.5.3. Beschermd monument 11
1.5.4. Vastgesteld bouwkundig erfgoed 11
1.5.5. Ruimtelijke ordening – gewestplan 11
2. Historische nota 15
2.1. Archivalisch onderzoek 15
2.1.1. Geraadpleegde bronnen 15
2.1.2. Resultaten iconografisch onderzoek 15
2.2. Archivalisch onderzoek 15
2.2.1. Historische situering 16
2.2.2. Bouwgeschiedenis, bouwsporen en stijlanalyse 17
2.2.2.1. De motte en omgeving 17
2.2.2.2. De Sint-Mauritiuskerk en omgeving 29
2.2.2.3. De pastorie en tuin 46
3. Inventarisatie van de erfgoedelementen – huidige toestand 54
3.1. Plannen bestaande toestand 54
3.2. Sint-Mauritiuskerk 54
3.2.1. Algemene beschrijving / typering en ruimtelijke context 54
3.2.2. Beschrijving erfgoedelementen exterieur 55
3.2.3. Beschrijving erfgoedelementen interieur 60
3.3. Pastorie 75
3.3.1. Algemene beschrijving/typering en ruimtelijke context 75
3.3.2. Beschrijving erfgoedelementen exterieur 75
3.4. Landschappelijke elementen 78
3.4.1. Algemene beschrijving/typering en ruimtelijke context 78
3.4.2. Beschrijving erfgoedelementen 78
3.4.3. Archeologische elementen 93
3.5. Cultuurgoederen 94
4. Beschrijving van de erfgoedwaarden 96
4.1. Algemene beschrijving erfgoedwaarden 96
4.2. Waardenstelling 97
4.2.1. Gebouwen 97
4.2.2. Landschap en omgeving 97

4.2.3. Archeologie 99
4.2.4. Cultuurgoederen 99
4.3. Syntheseplan erfgoedwaarden 100
5. Visie op toekomstig beheer van de erfgoedwaarden 102
5.1 Algemene visie 102
5.2 Hoofddoelstellingen 102
5.3 Nevendoelstellingen 108
5.1 ZEN-erfgoed 112
6. Opsomming van de beheersmaatregelen 114
6.1. Beheersmaatregelen 114
6.2. Lijst werkzaamheden 114
7. Voorstel van opvolging en evaluatie 119
7.1 Opvolging van de doelstellingen 119
8. Bijlagen 122

1. IDENTIFICATIE VAN HET ONROEREND GOED

1. IDENTIFICATIE VAN HET ONROEREND GOED

1.1. INLEIDING

Aanleiding en vraagstelling

Gemeente Herzele, hierna genoemd 'de opdrachtgever', wenst de kern van Ressegem op te waarderen, inclusief de beschermde motte, pastorie en kerk. Er zijn plannen op korte termijn bij de pastorij een passende aanbouw te voorzien.

Dit beheersplan wordt opgemaakt voor de als monument beschermde motte en Sint-Mauritiuskerk, alsook de als dorpsgezicht beschermde pastorie.

Zowel de motte, het exterieur van de pastorie, de kerk (zowel ex- als interieur) als de omgeving worden beschreven in dit document. De kerkhofmuur, de es en pastorie-tuin zitten hierin vervat. Dit beheersplan zal een overkoepelende visie geven over alle onderdelen die als dorpsgezicht zijn beschermd.

Doel

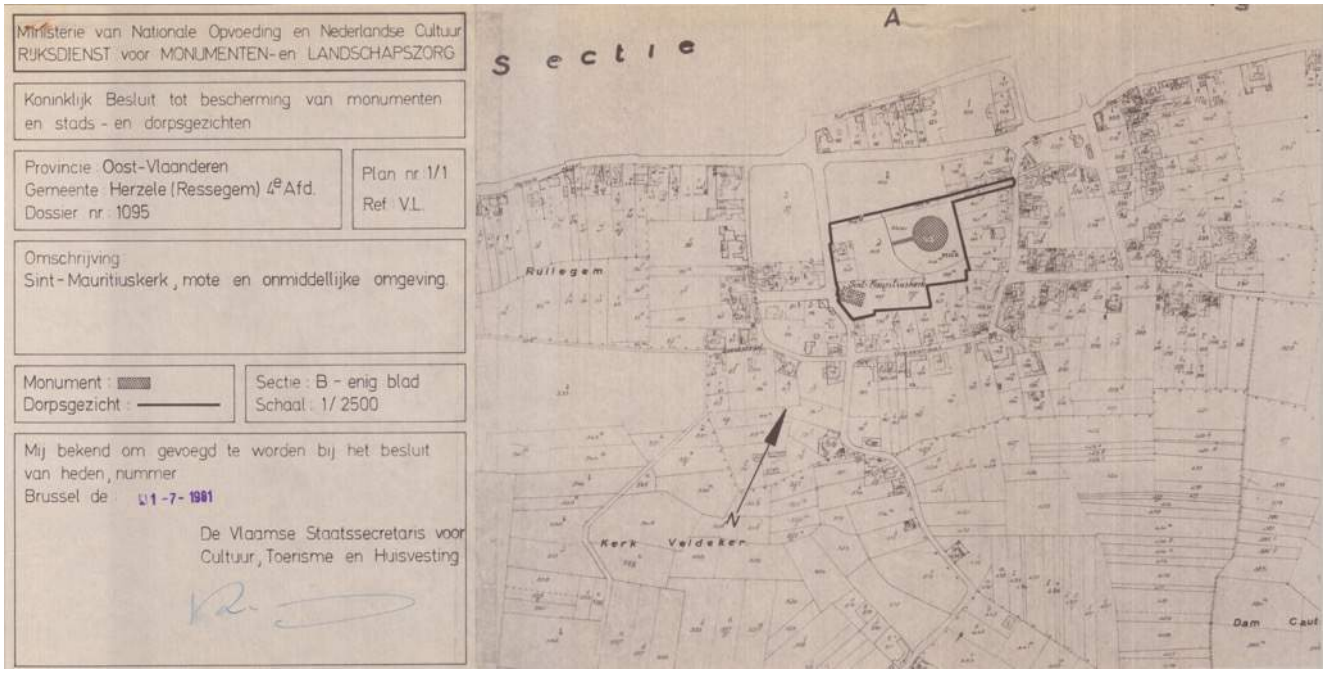
De directe aanleiding voor dit beheersplan is de wens van de gemeente om een duidelijke visie te ontwikkelen op het beheer en mogelijkheden voor de toekomst waarbij het behoud van dit beschermde geheel centraal staat. Het beheersplan gaat veel verder dan louter de beschrijving van beschermd erfgoed, maar zal tevens de restauratie- en onderhoudswerken, beheer en (herbestemd) gebruik van deze kerk en de pastorie voor de volgende 24 jaar in grote lijnen vastleggen. Door goed onderhoud en beheer van erfgoed zullen restauraties in de toekomst tot een minimum worden beperkt.

Het beheersplan is niet te beschouwen als een statisch gegeven, maar zal meegroeien met het project in de komende jaren. Herwerkingen en bijsturingen zijn een noodzaak om het beschermde dorpsgezicht te onderhouden, te beheren en aan te passen aan de toekomstige normen.

1.2. AFBAKENING

De afbakening van het beheersplan is bepaald op basis van de bescherming van het dorpsgezicht. In het beschermingsbesluit (KB 1 juli 1981) wordt deze afbakening duidelijk bepaald (Afbeelding 1).

Er wordt in dit beheersplan ook rekening gehouden met het weiland dat zich direct ten noorden van de beschermde site bevindt. Dit gedeelte heeft namelijk historisch gezien een directe link met het beschermde gebied (zie hoofdstuk 2).



Afbeelding 1: situering beschermd dorpsgezicht te Ressegem in zwarte omkadering

1.3. HET PROJECTGEBIED IN ZIJN CONTEXT

Dit beheersplan wordt opgemaakt voor de als dorpsgezicht beschermde Parochiekerk Sint-Mauritius met motte en omgeving te Ressegem. In dit dorpsgezicht zitten naast de kerk en de motte ook de pastorie, de pastorietuin, het kerkhof met opgaande es, de populierendreef ter hoogte van de Walstraat en de vijver rondom de motte vervat. De Sint-Mauritiuskerk en de omwalde motte, inclusief de loopbrug tussen de motte en de pastorietuin, zijn elk op zich als monumenten beschermd.



Afbeelding 2: Context van het beschermde dorpsgezicht te Ressegem (LEGENDE: blauw = beschermd dorpsgezicht, rood = beschermde monumenten).





Afbeelding 3 (links): Zicht vanuit het Sint-Mauritsplein op de pastorie en de kerk (beiden linkerzijde) (vanuit noorden).
Afbeelding 4 (rechts): Zicht vanuit de Walstraat op de pastorie en de kerk (pastorie rechts, kerk centraal).




Afbeelding 5 (links): Zicht vanuit de Walstraat op de pastorie met tuin.
Afbeelding 6 (rechts): Zicht op de Walstraat vanuit het westen. Achter de bomen langs de rechterzijde ligt de motte.




Afbeelding 7 (links): De motte en gracht met rechts een loopbrug richting de pastorietuin.
Afbeelding 8 (rechts): Zicht vanuit het Sint-Mauritsplein op de Sint-Mauritiuskerk (vanuit zuiden).

1.4. IDENTIFICATIE

Naam	NAAM
Beknopte beschrijving	Het beschermde dorpsgezicht van de Parochiekerk Sint-Mauritus met motte en omgeving in de deelgemeente Ressegem (Herzele) omvat de als monumenten beschermde parochiekerk Sint-Mauritius en motte, het kerkhof (met es), de pastorie en pastorietuin, de populierendreef ten noorden van de pastorie en de vijver rondom de motte.
Typologie	Dorpsgezicht, motteheuvel, vijver, parochiekerk, kerkhof, pastorie, pastorietuin, dreef
Periode	11de eeuw-21ste eeuw
Adres	Kerk: St.-Mauritsplein (zonder nummer), 9551 Herzele (Ressegem) Pastorie: St.-Mauritsplein 9, 9551 Herzele (Ressegem)
Kadastrale gegevens	Kerk: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 154 B Kerkhof: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 157 Motte en omgeving: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 145 Pastorie: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 150 Pastorie-tuin: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 149 Walstraat: Herzele (Ressegem), sectie B, perceelnummer 105
Beschermingsbesluiten	
Dorpsgezicht:	Besluit nummer 1640, bescherming als dorpsgezicht: Art. 3: de omgeving van de Sint-Mauritiuskerk (waaronder de opgaande es als hoekboom bij kerkhof), de pastorie en de motte, te Herzele (Ressegem) KB 1 juli 1981
Monument:	Besluit nummer 1640, bescherming als monument: Art. 1: de Sint-Mauritiuskerk. Art. 2: de door een wal omgeven motte, door een brugje verbonden met de pastorietuin en begroeid met lindenbomen en beuken, en te Herzele (Ressegem) KB 1 juli 1981
Beheersplan	Van toepassing op het gehele beschermde dorpsgezicht
Opdrachtgever	Gemeentebestuur Herzele Markt 20 9550 Herzele

1.5. JURIDISCHE TOESTAND

1.5.1. Eigendom, zakelijke en persoonlijke rechten

De pastorie, motte en de omgeving zijn eigendom van de gemeente Herzele. De kerk behoort tot de Kerkfabriek Sint-Mauritius. De motte met vijver wordt momenteel (2018-19) uitgebaat door vissersclub De Walvissers.
De es, opgenomen in de inventaris voor houtige beplanting met erfgoedwaarde, staat op de grens tussen het perceel van het kerkhof en een perceel van een particuliere eigenaar. De boom behoort strikt genomen tot het kerkhof, maar hij staat net buiten de betonnen omheining waardoor hij enkel volledig toegankelijk is via het particuliere eigendom.

1.5.2. Beschermd dorpsgezicht

De omgeving van de Sint-Mauritiuskerk en de motte is beschermd als dorpsgezicht (KB 1 juli 1981) omwille van het algemeen belang gevormd door de artistieke waarde.

1.5.3. Beschermd monument

De Sint-Mauritiuskerk is beschermd als monument **(**KB 1 juli 1981**)** omwille van het algemeen belang gevormd door de historische waarde, in casu architectuurhistorische waarde.
De door een wal omgeven motte, door een brugje verbonden met de pastorietuin en begroeid met lindebomen en beuken, is beschermd als monument **(**KB 1 juli 1981**)** omwille van het algemene belang gevormd door de historische waarde, in casu cultuurhistorische waarde.

1.5.4. Vastgesteld bouwkundig erfgoed

De Parochiekerk Sint-Mauritius, de motte en de pastorie Sint-Mauritius zijn sinds 14 september 2009 vastgesteld als bouwkundig erfgoed.

1.5.5. Ruimtelijke ordening – gewestplan

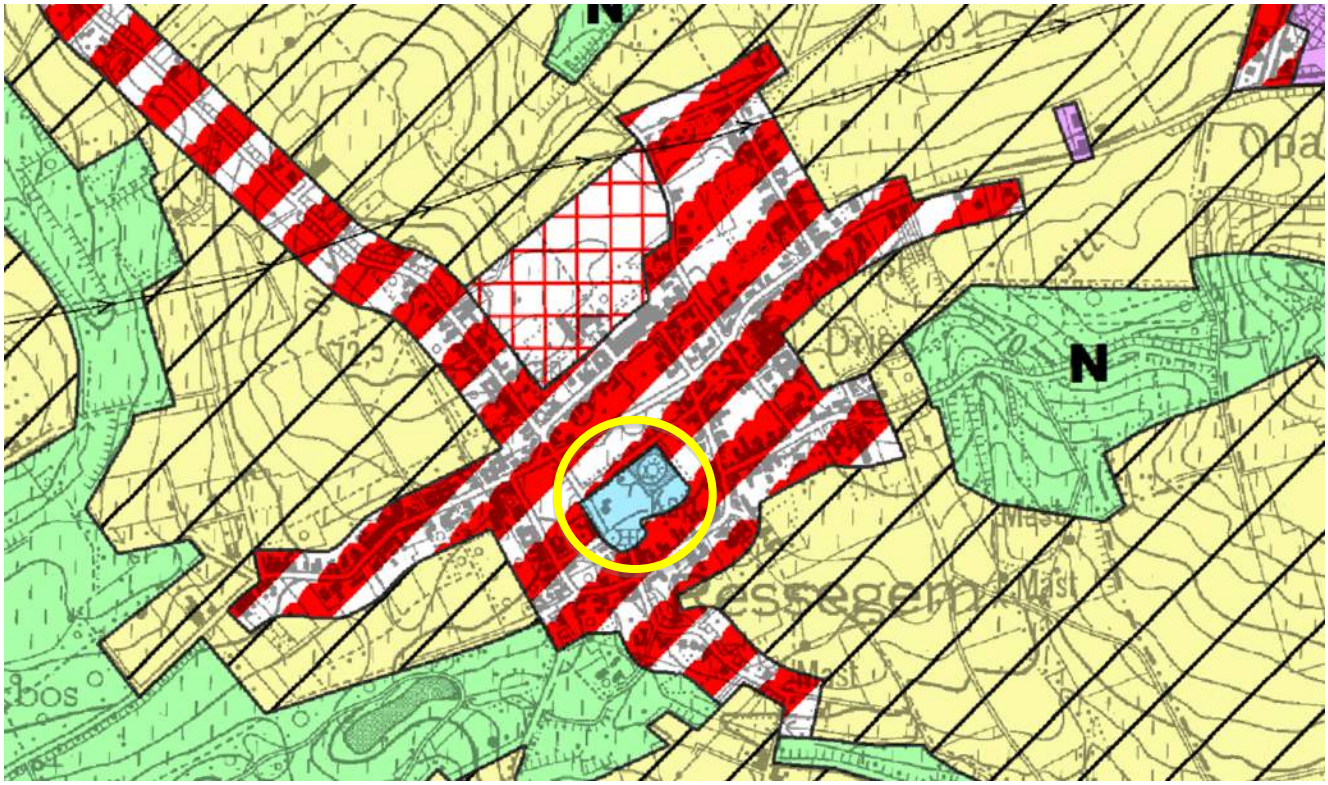
Gewestplan (afb. 9)
De site is grotendeels gelegen in een gebied ‘voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen’. Enkel de Walstraat, die deel uitmaakt van het beschermde dorpsgezicht, is aangeduid als ‘woongebied met een landelijk karakter’.

RUP Dorpscentrum Ressegem
De site wordt genoemd in het RUP Ressegem nr.1 Centrum of Dorpscentrum Ressegem (Eugeen Liebaut architecten, 2017-2018) dat geldende bepalingen bevat. Hierin wordt aangegeven dat de kerk en het kerkhof tot de categorie 9 “gemeenschaps- en nutsvoorzieningen” behoren. Beiden zijn aangeduid als een zone voor gemeenschapsvoorzieningen en liggen. De oude pastorie en het zuidelijk aansluitende tuingedeelte vallen eveneens onder deze categorie en liggen in een zone voor gemeenschapsvoorzieningen. De achterliggende oude pastorietuin en de motte met omringend water, visplatformen en grasperken vormen samen de categorie 6 “overige groen” en “parkgebied”. De eerste is ingekleurd als een zone voor openruimtegebied, de omwalde motte als zone voor bouwkundig erfgoed, de waterpartij als water en het grasperk met lokalen van de club De Walvissers als zone voor gemengd openruimtegebied. De Walstraat behoort tot categorie 8 “lijninfrastructuur” onder de noemer van openbare wegenis. Het laatste onderdeel, het speel- en sportplein tussen de pastorie(tuin) en de Walstraat, valt onder categorie 3 “recreatie” en is aangeduid als een zone voor recreatie.
Het RUP geeft met diagonale lijnen en twee **-symbolen respectievelijk het beschermd dorpsgezicht en de beschermde monumenten aan. De pastorie is gemarkeerd met het enkelvoudig *-symbool wat duidt op een te behouden markant gebouw.

RUP Stekelbos en Ressegem

Het RUP Dorpscentrum Ressegem bevat ten noorden van de Walstraat een oningevulde zone. Het betreft een grasveld waarvan de bestemming en invulling in een ander RUP, meer bepaald het RUP Stekelbos en Ressegem (Van Acker & Partners, 2014-2015), bepaald zijn. Het grasveld behoort tot de categorie 6 “overig groen” en is aangeduid als publieke groenzone.

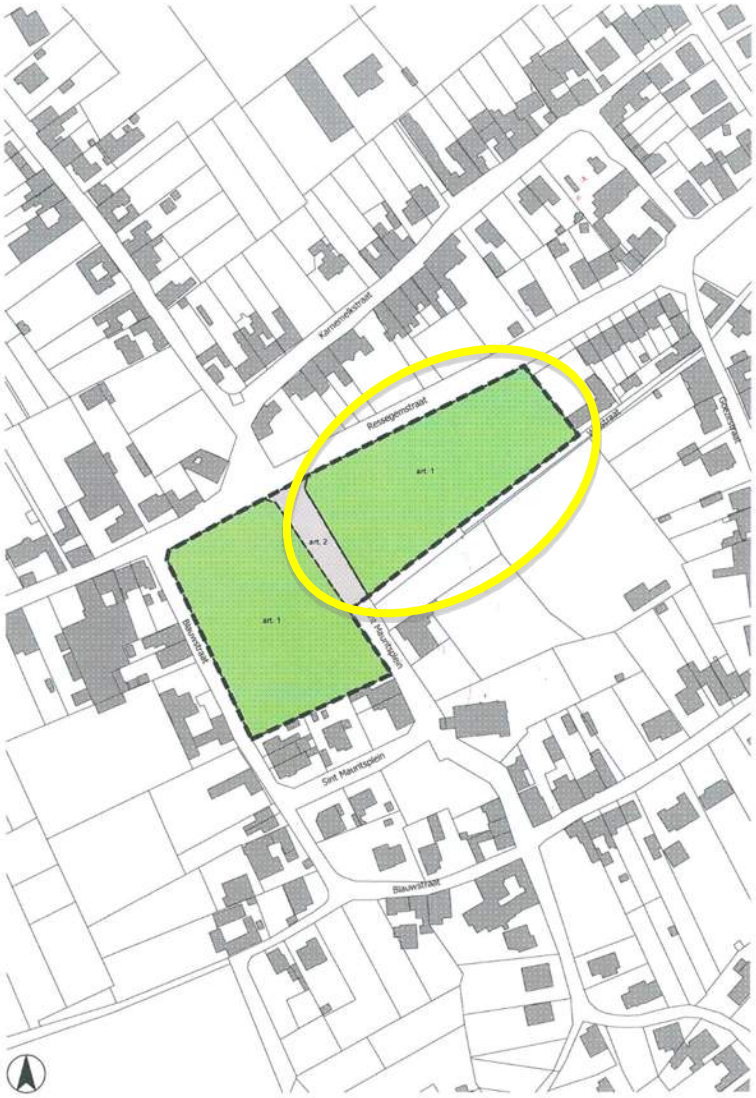
Dit grasveld behoort niet tot het beschermde dorpsgezicht, maar verder in dit beheersplan zal het belang van dit gebied in relatie tot het beschermd dorpsgezicht blijken.



Afbeelding 9: Uitsnede van het gewestplan met de beschermde site aangeduid met gele ovaal.



Afbeelding 10: Grafisch plan RUP Ressegem nr.1 Centrum met het beschermde dorpsgezicht aangeduid met een gele ovaal, 2018.



Afbeelding 11: Grafisch plan deel RUP Ressegem met aanduiding van de publieke groenzone in een gele ovaal, 2015.

2. HISTORISCHE NOTA

2. HISTORISCHE NOTA

2.1. ARCHIVALISCH ONDERZOEK

2.1.1. Geraadpleegde bronnen

- Archieven
  - Gemeente Herzele
    - Hierbij werden relevante stukken verwerkt. Deze gingen met name over de kerk.
    - 'Verslag van het verkennend archeologich onderzoek d.m.v. proefsleuven op het terrein met kadasternummer in eigendom van Fam. Van Bever', kopie ontvangen via Gemeente Herzele
  - Agentschap Onroerend Erfgoed, Gent
    - Inzage van beschermings- en beheerdossiers. Deze gingen met name over de kerk.
  - KADOC Leuven
    - Dossiers en plannen met name over de pastorij.
- Literatuur en rapporten
  - Sam De Decker en Luk Beeckman, 'Kastelen in Herzele. Het mottekasteel van Ressegem' in: *De Hellebaard*, 9 (2011) 1.
  - Georges L. Souffreau, *De staten van goed van de Baronie en Heerlijkheid Ressegem en Borsbeke (1597-1796)*, Woubrechtegem, 2011.
  - Natasja Reyns en Liesbeth Claessens, *Archeologisch vooronderzoek Ressegem (Herzele) – Blauwstraat*, Temse, 2014.
  - Profiel cvba, *Herzele – Ressegem: Restauratie van de beelden en de schilderijen*, Temse, 2004.
  - Ben De Vriendt, *De evolutie van landschap en bewoning te Steenhuize; een archeologische benadering*, onuitgegeven licentie, UGent, 2007.
  - Stefaan De Vlieger, *Interieuronderzoek Sint Mauritiuskerk Ressegem*, Lembeke, 2006.
  - Het Rijksarchief in België, *Inventaris van de archieven van de baronie en vrijheerlijkheid van Ressegem en Borsbeke*, Brussel, z.d..
  - Instituut voor Naamkunde, Leuven/ Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis, *Naamkunde. Jaargang 10*, Amsterdam, 1978.
  - All-Archeo bvba, Archeologisch vooronderzoek Ressegem (Herzele) – Blauwstraat, 2014; http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=500007
  - All-Archeo bvba, Archeologisch vooronderzoek Borsbeke (Herzele) – Vogelenzangstraat, 2015.
  - Monumentenwacht vzw, 'Behoud en beheer van mottes', in: *informatieblad archeologie*, 2017.
- Websites
  - http://users.skynet.be/jose.danckaert/geschiedenis.htm
  - https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200828
  - https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300393
  - https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/8981
  - https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/8982
  - https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135230
  - http://madeinaalst.be
  - http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/
  - http://madeinaalst.be/historische-kaart-land-van-aalst-1784/duiding#_ftn23

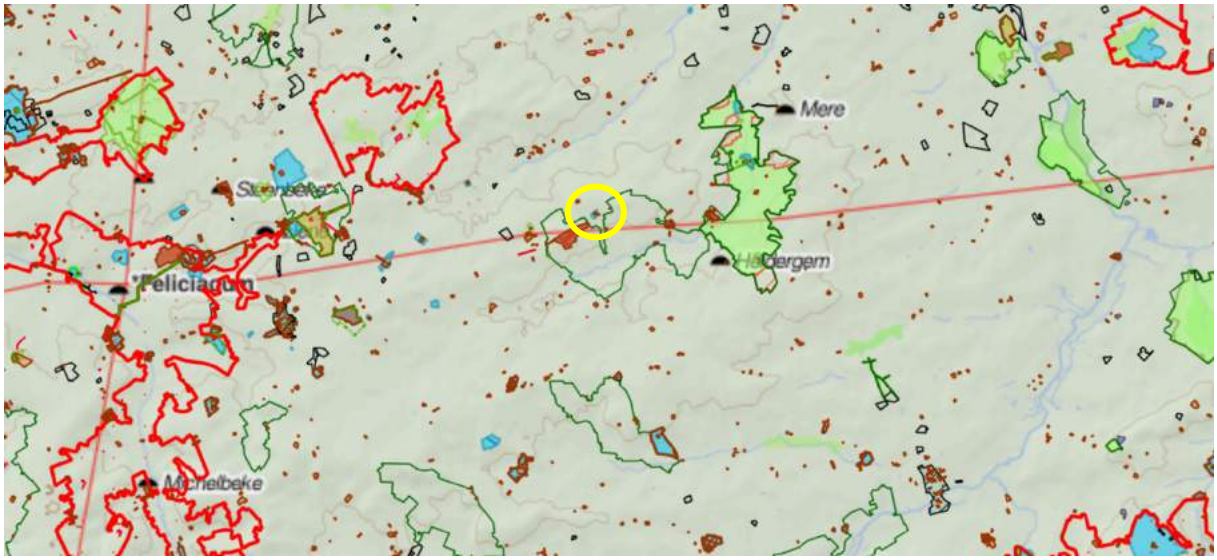
2.1.2. Resultaten iconografisch onderzoek

De foto's zijn van eigen hand (2018), tenzij anders vermeld.

2.2. ARCHIVALISCH ONDERZOEK

2.2.1. Historische situering

De dorpskern van Ressegem situeert zich op een zuidelijke flank van een vlakte tussen twee leemruggen. Behalve deze vruchtbare streek bepaalde ook de onmiddelijke nabijheid van de Romeinse weg en de legerplaats in Velzeke de aantrekkingskracht om hier een gemeenschap te stichten.[1] Ook het planmatige, rechthoekige stratenpatroon van de kern duidt waarschijnlijk op de aanwezigheid van bebouwing op deze plek tijdens de Romeinse periode (afb. 1). Bovendien wordt tijdens een archeologisch vooronderzoek van 2004 melding gemaakt van Romeinse vondsten ten oosten van de site.[2]



Afb. 1: Kaart van het Imperium Romanum met de locatie van het huidige Ressegem aangeduid met gele cirkel (bron: Geoportaal)

Ressegem werd gesticht in 1155 (kop. eind 12e *Razengem*), en betekent 'woning van de lieden van Rādtso' (*rāda*- 'raad'). Tot 1794 was het dorp een vrij belangrijke heerlijkheid.[3] De heerlijkheid van Ressegem strekte zich uit tot en met Borsbeke. Het bestond uit een omwald opperhof of kasteel, in de nabijheid van de dorpskerk, met een daarvan afhangende neerhof en weiden, vijvers, broeken en bossen met een totale oppervlakte van 32 bunder.[4]

Op de bovenstaande kaart is te zien dat het toenmalige Ressegem niet ver gelegen was van een Romeinse handelsweg. Gezien het planmatige stratenpatroon en de Romeinse vondsten in het dorp, is het aannemelijk dat de nog aanwezige stedenbouwkundige structuur uit deze periode dateert. De in het dorpsgezicht beschermde Walstraat zou tot deze periode te herleiden zijn.

[1] Ben De Vriendt, De evolutie van landschap en bewoning te Steenhuize; een archeologische benadering, onuitgegeven licentie, 2007, UGent.
[2] All-Archeo bvba, Archeologisch vooronderzoek Ressegem (Herzele) – Blauwstraat, 2014; http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=500007
[3] Vandeputte, O., 2007, Gids voor Vlaanderen: Toeristische en culturele gids voor alle steden en dorpen in Vlaanderen
[4] Leenboek des Lands van Gaver, n°7, blz.285 – Staatsarchief te Gent, 1760-1769.



Afb. 2: Uitsnede van de 'Caerte en Descriptie figuerative van gheel den Lande van Aelst' van Jacques Horenbault, 1596 (bron: Bibliothèque Nationale de France, Département Cartes et Plans, GE AA-817 (RES))

Op de Horenbaultkaart staat 'Reesseghem' weergegeven met de kerk in het zuidwesten. Ten noordoosten van de kerk bevindt zich een achtvormige gracht met in elk oog een stuk land en mogelijk bebouwing. Deze structuur stemt overeen met het opper- en neerhof. Een bos begrenst de noordoostzijde van het dorp.

2.2.2. Bouwgeschiedenis, bouwsporen en stijlanalyse

2.2.2.1. De motte en omgeving

Geografisch gezien zijn in Vlaanderen de meeste mottes gerelateerd aan natte contexten. Zo ook voor mottes die enkel of hoofdzakelijk een lokale functie hadden als hoofdplaats van een heerlijkheid. Van enkele gevallen is bekend dat er een kasteeldorp tot stand gekomen is na de oprichting van een mottekasteel, waarbij de bevolking zich aan de voet van de motte inplantte. Dit was bijvoorbeeld het geval in Ressegem.
In de structuur van een motte onderscheiden we het opperhof en het neerhof. Op het opperhof stond vaak een gebouw. In grondplan werden zowel vierkante, rechthoekige als polygonale gebouwen aangetroffen. Men is geneigd om de vierkante en polygonale gebouwen te identificeren als torenvormig, terwijl de rechthoekige gebouwen veeleer zaalvormig zijn. Op de kaart van Ferraris (afb. 3) is eerder een rechthoekig gebouw te zien in het geval van de motte in Ressegem.



Afb. 3: Uitsnede van de kaart 'Nova et accurata comitatus et ditionis Alostanae in Flandria Imeriali tabula', 1641-44 (bron: Antonius Sanderus, Flandria illustrata, sive descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi, vol. 2 (Keulen 1641-1644) 506-507)

Op deze zeventiende-eeuwse kaart bestaat Ressegem uit een rechthoekig stratenpatroon waartussen twee grotere gebouwen en een viertal landschappelijke (waterlopen) elementen afgebeeld staan. Van de twee gebouwen betreft het noordelijke de kerk en het zuidelijke het kasteel of de toren. Op de kaart staat 't Casteel' vermeld, verwijzend naar een gebouw dat op of bij de motte moet hebben gestaan.

Over het algemeen was het opperhof steeds omgeven door een vaak erg brede ringgracht. Bijzonder typerend is dat ook het neerhof omgracht was en dat deze gracht aansloot op het opperhof, zodat beide een soort 8 vormden.
Op het neerhof speelde vooral het leven af. In vele gevallen bleef dit gedeelte na de opgave van de motte het neerhof in gebruik als landbouwbedrijf. Dit blijkt nog heden ten dage het geval te zijn in Ressegem (afb. 4 en 5).



Afb. 4: Uitsnede van de kaart 'Descriptio geographica archiepiscopatus Mechliniensis primatus Belgy et episcopatum Antverpiensis, Gandensis, Buscoducensis, Brugensis, Yprensis, et Ruremondensis, Metropolis' van Jacques Harrewyn, 1725 (bron: Bibliothèque nationale de France, département Cartes et plans, GE DD-2987 (4311 B))

Op bovenstaande kaart, daterend van een zevental decennia na de voorgaande kaart van Antonius Sanderus, toont aan dat er in deze periode nog steeds een kasteel of toren te Ressegem gelegen was. Bij 'Resseghem' staan twee icoontjes van en kerk en van een toren weergegeven.



Afb. 5: Uitsnede van de Ferrariskaart, 1771-78 (bron: Geoportaal)

De Ferrariskaart toont het achttiende-eeuwse Ressegem. Het opper- en neerhof, van elkaar gescheiden door een straat (de huidige Walstraat), zijn duidelijk herkenbaar. Het zuidelijke gedeelte, of het opperhof, stemt

overeen met de bewaarde motte met ringgracht. Rondom de gracht staan bomen geplant. Aangezien de motte geen rood ingekleurde structuur bevat, lijkt er geen bebouwing meer op aanwezig te zijn.
Ten zuidwesten van de motte situeren zich twee gebouwen. Hoewel het zuidelijke gebouw niet met een kruis gemarkeerd is, gaat het vermoedelijk om de kerk. Het noordelijke gebouw bevindt zich dan op de plek van de pastorie.

De motte in Ressegem wordt in de volksmond ook wel 'den Berg' genoemd. Vermoedelijk werd deze motte in de 11e eeuw aangelegd. Het gebouw op het opperhof verdween in de 17e eeuw door verwaarlozing en vernieling. Het neerhof is in zijn geheel evenzo verdwenen, maar de motte heeft een goed bewaarde ringwal.[5]

[5] All-Archeo bvba, Archeologisch vooronderzoek Borsbeke (Herzele) – Vogelenzangstraat, 2015.

11E EEUW TOT EN MET 17E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis:

De motte werd vermoedelijk in de 11e eeuw gebouwd door de Heren van Ressegem. De bewoning rondom de motte begon omstreeks de 12de eeuw.

In de 16e eeuw (1553?) werd de motte met omgeving nog omschreven als '*den opperhove ende nederhove metten ommeloopen, grachten, vijvers, bosschen, winnende lant, meersschen ende broucken, al te gadere dertich bunderen ofte daeromtrent.*'[6] Ressegem werd rond deze periode tot baronie verheven.

De bebouwing op de motte werd vermoedelijk in de 17de eeuw vernietigd.[7]

Bouwsporen en stijlanalyse:

Het goed bewaarde opperhof of de motte werd omgeven door een brede ringgracht. Op basis van kaartmateriaal en boringen tijdens het archeologisch onderzoek kon het verdwenen neerhof gesitueerd worden ten noorden van deze motte, grenzend aan de Walstraat.

Het verkennend archeologisch onderzoek van november 2004 toonde aan dat hier een imposante houtbouw stond met enkele kleinere bijgebouwen; hiervan getuigen de paalkuilen (afb. 5).[8] Er werden geen sporen van steenbouw aangetroffen. Dit alles viel te dateren tot de volle middeleeuwen.



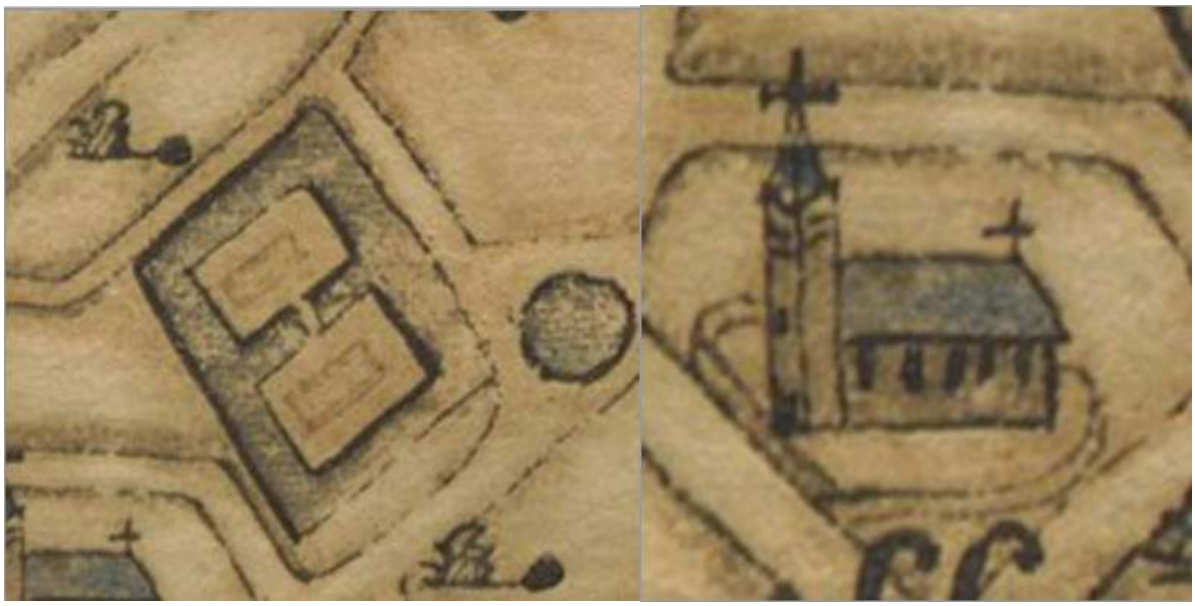
Afb. 5: Twee foto's van het verkennend archeologisch onderzoek in 2004. Links de vermoedelijke gracht rond het neerhof; rechts de paalkuilen (bron: S. De Decker en L. Beeckmans, Kastelen in Herzele: de motte van Ressegem (2011))

De kaart 'Land van Aalst' van de Gentse landmeter Lecler (1784) – een kopie naar de kaart van Jacques Horenbault uit 1612 – geeft duidelijk de achtvormige structuur van opper- en neerhof weer (afb. 6). De hoven werden met elkaar verbonden door een smal pad. In deze periode leek geen bebouwde structuur meer aanwezig te zijn; hoogstens ruïnes aangezien enkel een rechthoekige aftekening zichtbaar is.

[6] http://users.skynet.be/jose.danckaert/geschiedenis.htm, laatst geraadpleegd op 4 september 2018.

[7] All-Archeo bvba, Archeologisch vooronderzoek Ressegem (Herzele) – Blauwstraat, 2014; http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=502688.

[8] 'Verslag van het verkennend archeologich onderzoek d.m.v. proefsleuven op het terrein met kadasternummer in eigendom van Fam. Van Bever', kopie ontvangen via Gemeente Herzele.



Afb. 6: Twee uitsnedes uit de kaart 'Land van Aalst' van landmeter Lecler, 1784. De kaart is gebaseerd op de kaart van Jacques Horenbault uit 1612 (bron: http://madeinaalst.be/historische-kaart-land-van-aalst-1784)

De Ferrariskaart (afb. 7) geeft nog kleine gebouwen op het opper- en neerhof weer, maar van een kasteel is geen sprake meer. Dit bevestigt het vermoeden dat dit gebouw in de 17de eeuw verdwenen is.



Afb.7: Uitsnede van de Ferrariskaart, 1771-78 (bron: Geoportaal)

18E EEUW TOT EN MET HEDEN

Algemene bouwgeschiedenis:

Van latere ontwikkelingen op en bij de motte is weinig bekend. Enkel aan de hand van historische kaarten kunnen een aantal zaken afgeleid worden (zie onder).



Afb. 8: Uitsnede van het Primitief kadaster, 1830-33 (bron Cartesius)

In 1843 deed de prins van Arenberg, eigenaar van het oudheerlijk domein van Ressegem, afstand van de motte die vervolgens ingelijfd werd bij de tuin van de pastorie.[9] Al voor deze inlijving bestond er, zoals de perceelsvorm van de motte op het primitief kadasterplan van 1830-33 (afb. 8) aantoont, een verbinding tussen de aarden heuvel en het perceel 149 dat aan de oostzijde van de pastorie grensde. Deze verbinding over de ringgracht is bewaard gebleven en gebeurt vandaag door middel van een ijzeren loopbrug. Op de kaart van 1845 liep een buurtweg vanuit de kerk naar het noordoosten. Op latere kaarten is deze wegel niet meer te zien.



Afb. 9: Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen, 1845 (bron Geoportaal)

[9] http://users.skynet.be/jose.danckaert/geschiedenis.htm, bezocht op 9 augustus 2018.



Afb. 10: Uitsnede van kadastrale opmetingsschets, 1889 (bron: onbekend)

Op de drie (perceels)kaarten uit de eerste en tweede helft van de negentiende eeuw staat de pastorie duidelijk afgebeeld. Het hoofdgebouw, aan de oostzijde geflankeerd door twee kleinere bijgebouwen, waarvan er eentje aangebouwd is, staat haaks op de straat (huidige Sint-Mauritsplein) ingeplant. Ten noorden van de pastorie, parallel met de Walstraat, loopt een gracht.
Ook de inplanting van de Sint-Mauritiuskerk is op deze kaarten duidelijk weergegeven. De koorzijde is naar het oosten gericht waardoor het kerkgebouw schuin ingeplant staat ten opzichte van het Sint-Mauritsplein. De kerk heeft een rechthoekige plattegrond met een centraal uitspringend westerportaal.
Ten noorden van de kerk start een pad dat langs de zuidzijde van de ringgracht en motte en uitgeeft op de (huidige) Goezestraat.
De ronde structuur van de motte en de ringgracht weerspiegelen zich in de perceelsstructuur. Ook in de perceelsgrenzen ten noorden van de motte is de ronde structuur van het inmiddels verdwenen neerhof nog afleesbaar.



Afb. 11: Uitsnede van cartografische kaart, 1894 (bron: Cartesius)

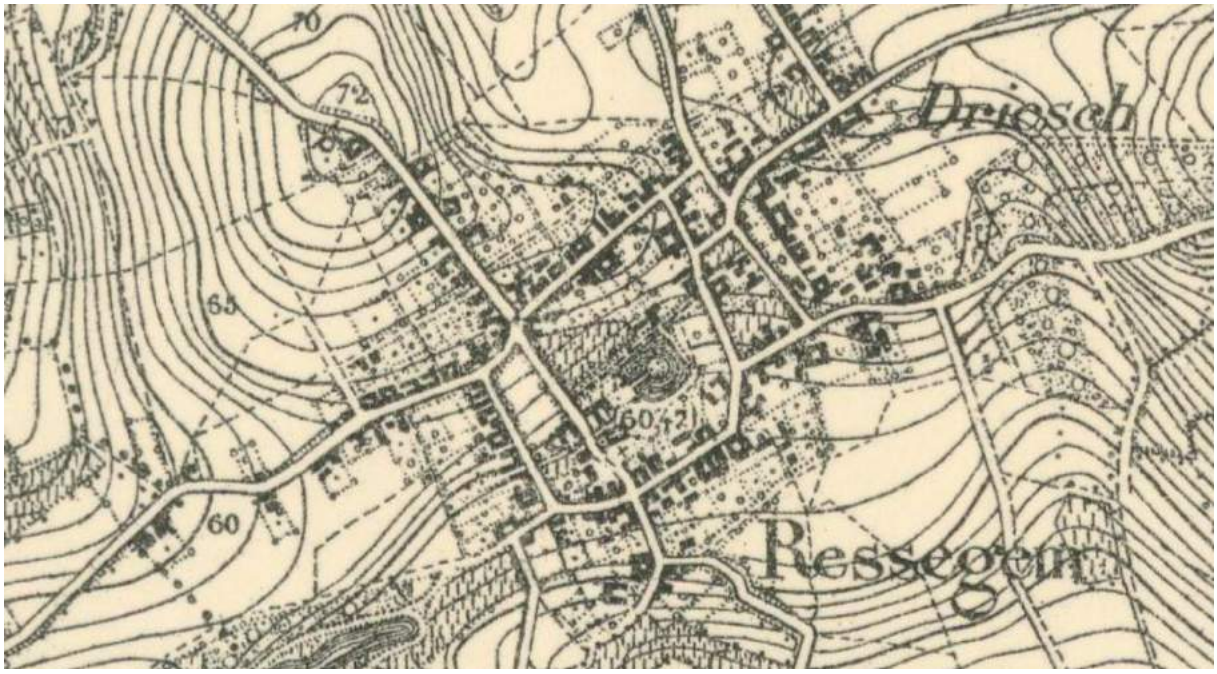
Op de topografische kaart van 1894 biedt een duidelijke weergave van de haakse inplanting van de pastorie en de aansluitende omheinde tuin.

De conische aarden heuvel van de motte is nog intact en begroeid met bomen en beplanting. De precieze aanplanting van de bomen is onduidelijk, maar vond vermoedelijk pas plaats nadat de nieuwe pastorie in 1896 gebouwd en de tuinaanleg op het voornoemde perceel 149, tussen pastorie en motte, aangelegd werd.
Ook de walgracht rondom de motte is behouden. Deze wordt momenteel gebruikt en onderhouden door de lokale vissersclub De Walvissers. In 1994 legde de club een betonnen pad rondom de vijver aan waarop kleine visplatformen aangebracht werden.[10]
Het neerhof was reeds in de negentiende eeuw volledig uit het landschap verdwenen.

[10] Nota Schepencollege van 15 februari 1994.



Afb.12: Uitsnede van topografische kaart, 1911 (bron: Cartesius)



Afb. 13: Uitsnede van topografische kaart, 1924 (bron: Cartesius)

Op de topografische kaarten van na de eeuwwisseling is de situatie van de motte en de kerk onveranderd. De pastorie is van een haakse naar een parallelle inplanting ten opzichte van de straat gewijzigd, wat overeenstemt met de bouwplannen van de pastorie uit 1896.
De kaarten tonen aan de hand van een kruisvormig icoon ook de aanwezigheid van een begraafplaats bij de kerk aan.



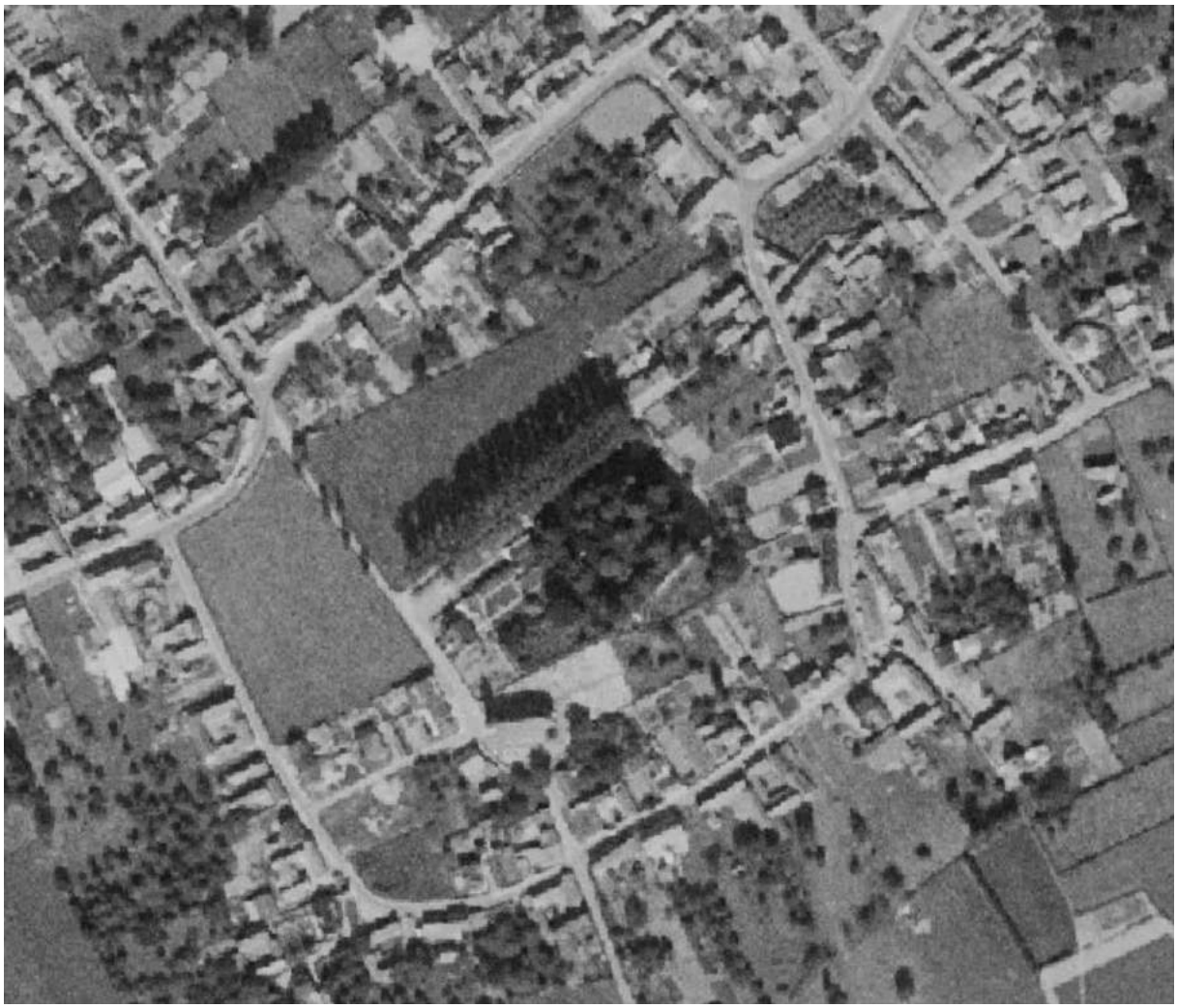
Afb. 14: Uitsnede cartografische kaart, 1947 (bron: Geoportaal)

De situatie na de Tweede Wereldoorlog is gelijkaardig aan de voorgaande periodes. De verbinding tussen motte en pastorietuin staat nu wel aangegeven als een brugconstructie.


Afb. 15: Luchtfoto, 1951 (bron Cartesius)

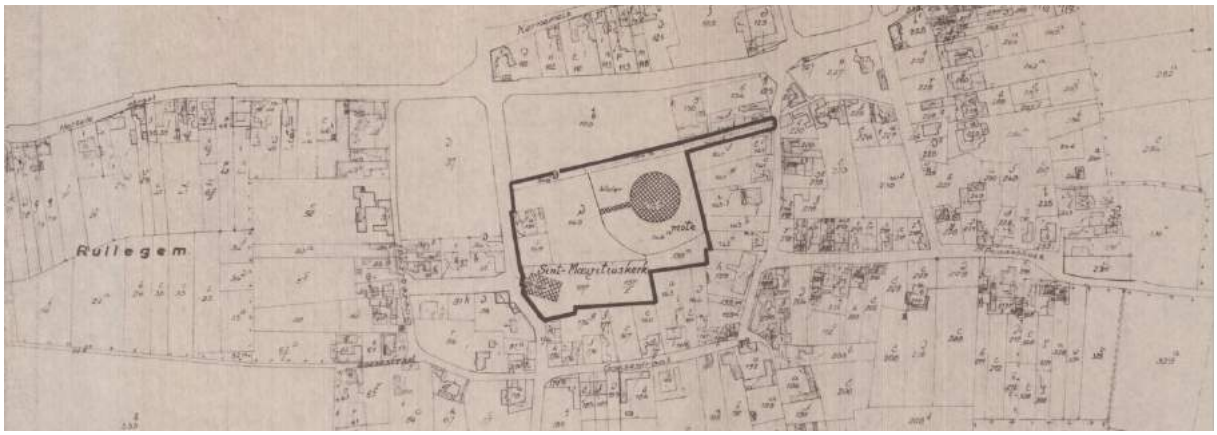
De site is rijkelijk beplant met bomen, zoals bijvoorbeeld langs de Walstraat, op en rond de motte en de zuidwestelijke hoek van de pastorietuin. In het oostelijke gedeelte van de pastorietuin zijn ook de paden zichtbaar.

De gronden ten oosten van de kerk zijn nog onbewerkt.



Afb. 16: Luchtfoto, 1971 (via Geopunt)

De situatie stemt in grote lijnen overeen met 1951. Opmerkelijk is wel de bewerkte grond ten oosten van de kerk, waarbij het echter niet duidelijk is of er al graven geplaatst zijn. De begraafplaats onderging in de voorbije twee decennia in elk geval een uitbreiding.



Afb. 17: Uitsnede van beschermingsplan, 1981 (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed, https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/1640)

Ook het plan behorende tot het beschermingsbesluit van het dorpsgezicht toont een gelijkaardige situatie. De bescherming neemt ook het perceel 157/2 op. De begraafplaats was opnieuw een oostelijke uitbreiding ondergaan.

Bouwsporen en stijlanalyse:
De kabinetskaart van Ferraris (1770-1778) geeft de motte weer als een opper- en neerhof die door een weg van elkaar gescheiden worden (afb. 7). Op het Primitief kadaster (1830-33) en de Atlas der Buurtwegen (1845) is in de gebogen vorm van de perceelsgrenzen de vroegere omgrachting van het neerhof nog duidelijk waarneembaar (afb. 8 en 9). Deze structurering en opbouw bleef tot op vandaag zo goed als onveranderd. Enkel de ter hoogte van het neerhof ontstond een groot perceel waardoor de gebogen grenzen verdwenen (afb. 17).

2.2.2.2. De Sint-Mauritiuskerk en omgeving

De Sint-Mauritiuskerk is van oorsprong een gotische kruiskerk. Hiervan getuigen het koor, de middenbeuk en de onderbouw van de toren die zijn opgetrokken in Balegemse steen terwijl de latere aanpassingen zijn uitgevoerd in rode baksteen. In de 18e eeuw veranderde het gebouw van een kruiskerk naar een basilicale plattegrond. Het interieur is door verschillende stijlperioden ontstaan maar is grotendeels 18e-eeuws.

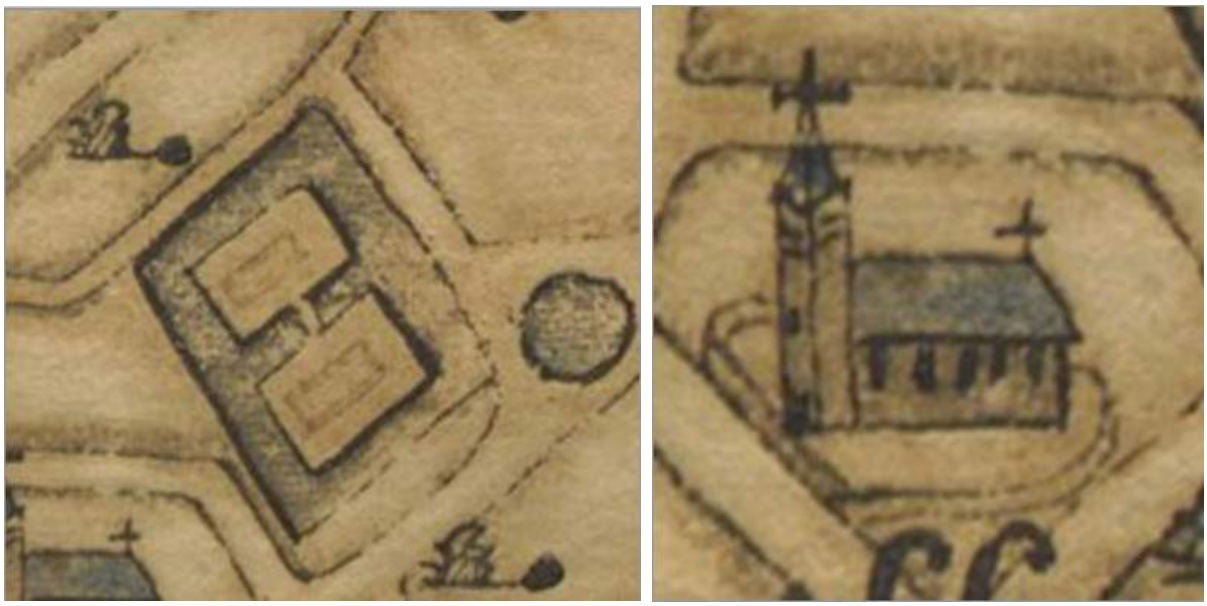
VROEGSTE GEGEVENS: 1147-17E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis:
De eerste vermelding van de kerk dateert van 1147. Tijdens deze periode was het afhankelijk van de abdij van Saint-Ghislain, en dit tot eind 17de eeuw. De vroegste plattegrond was een éénbeukige Romaanse kerk. In de 15de eeuw zou de kerk zijn omgebouwd tot een latijns-kruistype met gotisch koor en transept. Later in de 17de eeuw werd het transept vergroot naar het westen en werd er een zijbeuk naast het middenschip gezet.[11]

Wat betreft de directe omgeving van de kerk is alleen vast te stellen dat er vanaf de 16de eeuw (maar waarschijnlijk vanaf het begin in de 12e eeuw) aan de voorzijde een straat gelegen was (huidige Sint-Mauritsplein).

Bouwsporen en stijlanalyse:
Vanaf de 16e eeuw is er iconografisch materiaal beschikbaar waarop de kerk te zien is. Ten eerste is er de Horenbault-kaart van het Land van Aalst van 1596 waarop duidelijk te zien is dat er in ieder geval een schip en toren aan de westelijke kant aanwezig waren (afb. 18). Daarnaast is de aanwezigheid van de kerk te zien op de kaart gepubliceerd in Sanderus' *Flandria illustrata* (1641) en op de kaart 'Descriptio geographica archiepiscopatus Mechliniensis primatus Belgy' van Jacques Harrewyn (1668-78) (afb. 3 en 4).

[11] D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters A. 1978: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N2 (H-Z), Brussel - Gent.



Afb. 18: Twee uitsnedes uit de kaart 'Land van Aalst' van landmeter Lecler, 1784. De kaart is gebaseerd op de kaart van Jacques Horenbault uit 1612 (bron: http://madeinaalst.be/historische-kaart-land-van-aalst-1784)

In het koor, de middenbeuk en de westtoren komen gotische bouwsporen terug. De toren heeft vanaf de grond een vierkante plattegrond met zeer dikke muren die opgetrokken zijn uit Balegemse steen. Dit gedeelte is hierdoor te dateren als 13e-eeuws, de middenbeuk – exterieur evenzo van Balegemse steen – bevat binnen zuilen met gotische, achtzijdige kapitelen met verwijderd, geprofileerd abacus in twee oostelijke traveeën. De middenbeuk is hierdoor te dateren als 15e-eeuws. De voor de late Gotiek typerende driezijdige koorafsluiting kan gesitueerd worden in de 16e eeuw. Bijkomende elementen die hier terug te vinden zijn, zijn een geknikt tracée aan de deklijst van de steunberen, het geprofileerd kraagsteentje eronder en de 3/6 sluiting van het koor (afb. 19).



Afb.19: Koorafsluiting en steunberen met zestiende-eeuwse gotische elementen

De westtoren lijkt door de aanwezige bouwsporen in oorsprong kleiner te zijn geweest. In de opbouw is namelijk net onder de hoekafschuiningen een bouwnaad te bespeuren (afb. 20). De onderbouw volgt de plattegrond van een vierkant terwijl de bovenkant achthoekig vervolgt. In de beschrijving van KCML in 1981 wordt het vermoeden geuit dat de toren eerder een vieringstoren zou zijn geweest, alhoewel hier verder geen sporen van terug te vinden zijn.



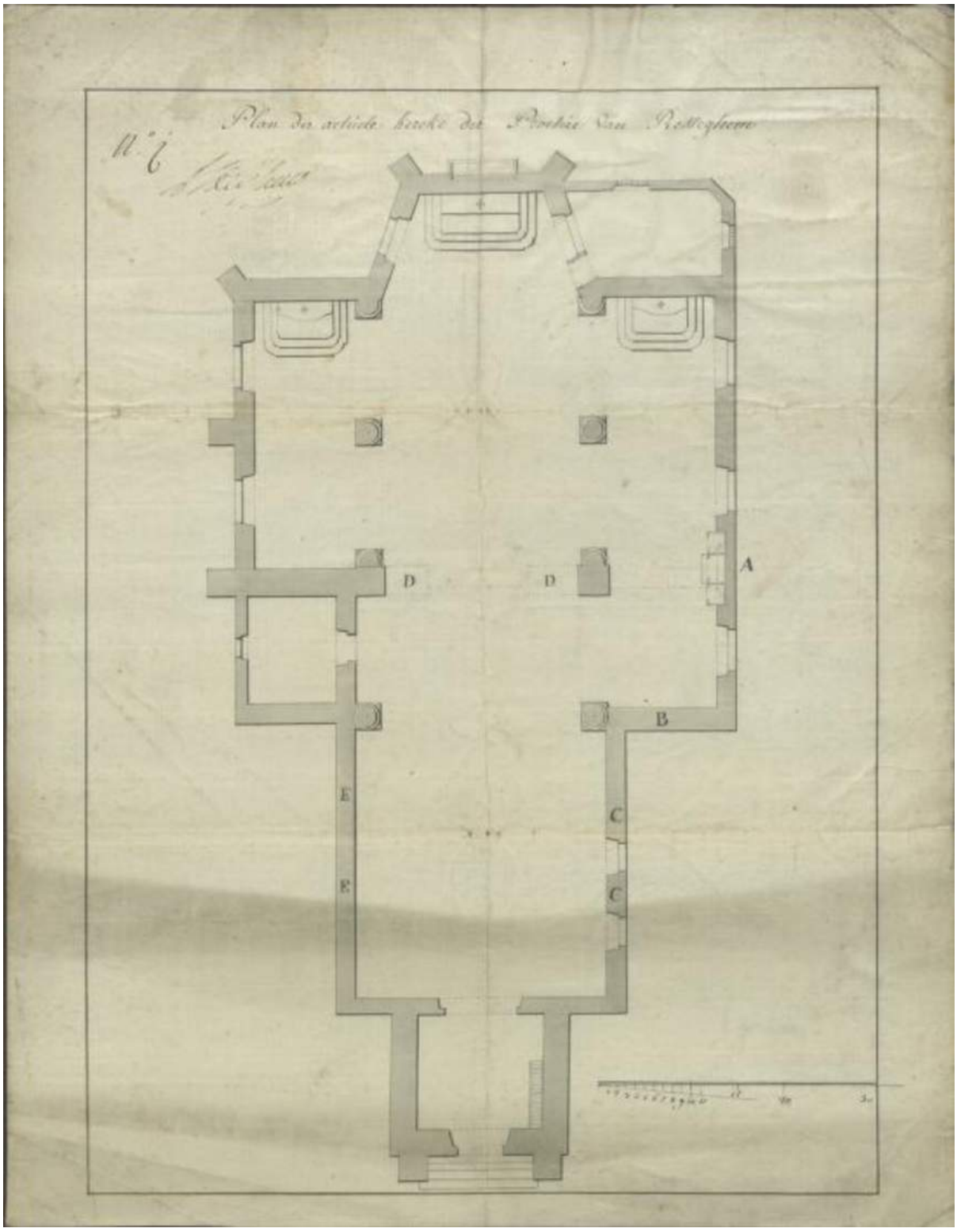
Afb.20: De kerktoren is opgebouwd in verschillende bouwperioden

Betreft de omgeving is de aanwezigheid van de straat aan de voorzijde van de kerk een eerste keer duidelijk waarneembaar op de Horenbault-kaart van 1596 en ook op de Flandria Illustrata van 1641 (afb. 2 en 3).

NAAR EEN BASILICALE KERK: 18E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis:

Aan enkele bouwsporen is op te maken dat begin 18de eeuw er verbeteringswerkzaamheden hebben plaatsgevonden. Van de verbouwing eind 18e eeuw is er echter meer concrete informatie. Deze vernieuwing heeft het huidige uitzicht van de kerk bepaalt. Van de kerk bestaat een plan uit 1768 opgemaakt door De Gheus L.J. (afb. 21).



Afb. 21: Plattegrond van de kerk uit 1768 (voor de verbouwing) opgemaakt door De Gheus L.J. (bron: https://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=514/514_0549_000/514_0549_000_01270_000/514_0549_000_01270_000_0_0001.jp2)

Hieruit blijkt dat de kerk van een latijns-kruistype verbouwd werd naar het pseudo-basilicaal type. Langs weerszijden van het schip werd dus een (lage) beuk aangebouwd. Hierbij werden vermoedelijk nog originele romaanse muren van de éénbeukige Romaanse kerk afgebroken en werd het transept naar het westen verbreed tot twee volwaardige zijbeuken. Ook de steunberen aan de noordzijde werden hier nieuw geplaatst.
In 1795 werd ook een nieuw, globaal zadeldak gebouwd met tongewelf in bepleistering op latten. De zijbeuken werden overwelfd in steen. Dit alles conform de esthetische opvattingen van de 18e eeuw.

Tijdens deze verbouwingscampagne werd de toren verhoogd met bakstenen, tezamen met het hoogkoor zodat het nieuwe dak hierop zou aansluiten. Daarnaast werden de steunberen van de toren herplaatst. Pas vanaf dan staat de toren niet meer los van de kerk maar wordt deze door het dak verbonden en tot één geheel gemaakt met de kerk.
De noordelijke sacristie wordt dan ook aangebouwd.

Bouwsporen en stijlanalyse:
De meest directe aanwijzing voor de vroeg 18e-eeuwse verbouwing (vóór 1768) is de classicistisch aandoende omlijsting in blauwe steen van de toegang, alsmede de aanwezigheid van types baksteen in het oostelijk deel van de zuidgevel. Ook de oculi in de westgevel en de zuiltjes duiden op deze verbouwing (afb. 22).



Afb. 22: Bouwsporen van de vroeg achttiende-eeuwse verbouwing. Boven: klassieke omlijsting voorportaal in blauwe hardsteen (met afwerking in stucwerk), linksonder: bouwnaad in zuidelijke beuk, rechtsonder: oculi in de westgevel.

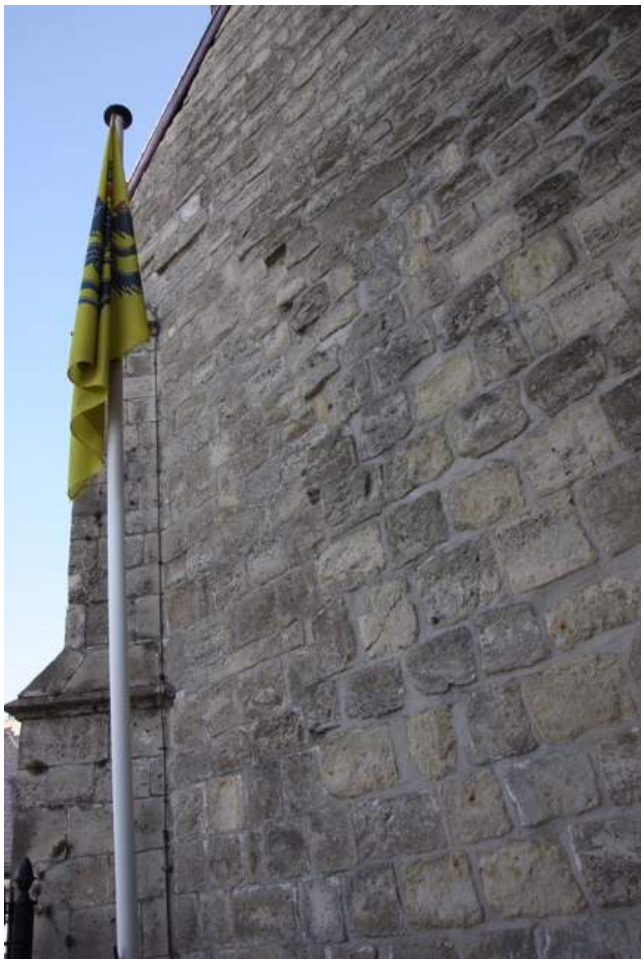
De vernieuwing van het dak zijn ook te duiden met bouwsporen. Op de naald van de zoldering boven het koor staat de datum ‘1795’ ingegraveerd (afb. 23). Ook is op foto’s te zien hoe aan de noord- en zuidgevel onder de dakrand een verhoging in baksteen heeft plaatsgevonden in functie van het nieuwe dak (afb. 24). Hier is ook de uitbreiding uit 1768 goed af te lezen aan het gebruik van baksteen. Wellicht werden oude stenen hergebruikt in de verbreding van de westgevel: deze werd deels in Balegemse steen uitgevoerd terwijl de andere vergrotingen in baksteen zijn.
In de toren zijn bouwnaden van de verzette steunberen te zien (afb. 25).



Afb.23: Links: de aansluiting van de toren op het schip met bakstenen en het dak, rechts: naald met ‘1795’ ingegraveerd



Afb. 24: Algemene zichten op de zijgevels waarbij de achttiende-eeuwse uitbreiding in baksteen zichtbaar is.

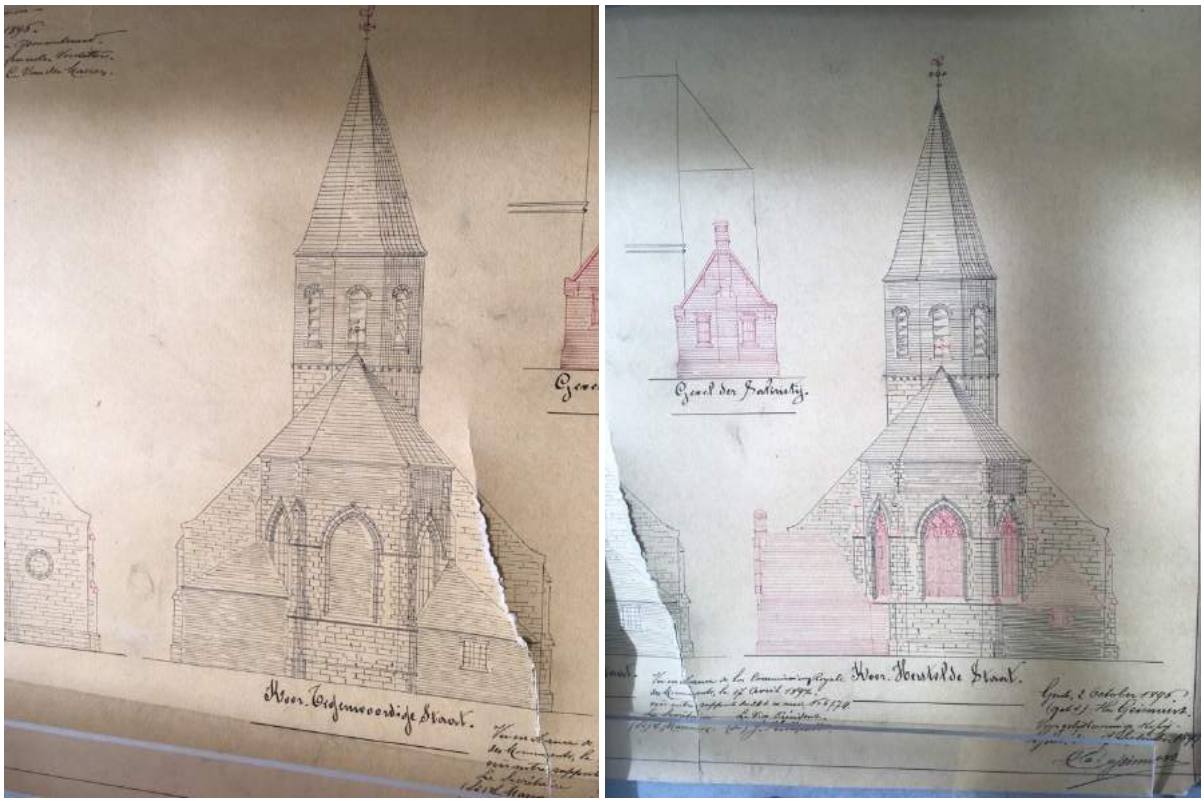


Afb. 25: Bouwnaad van de vernieuwde steunbeer ter hoogte van de kerktoren.

VERNIEUWINGSCAMPAGNE: 19E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis:

Na een brand in 1898 werd de kerk gerestaureerd in baksteen. De restauratie in 1898 gebeurde onder leiding van architect Henri Geirnaert. Bij de restauratie werd het hoogkoor hersteld door het plaatsen van nieuwe vensters met monelen en glas, de plaatsing van een nieuwe sacristie (zuidzijde), de herstelling van de oude sacristie aan de noordzijde en het beplakken van de bovendelen van het schip en koor (afb. 26 en 27).



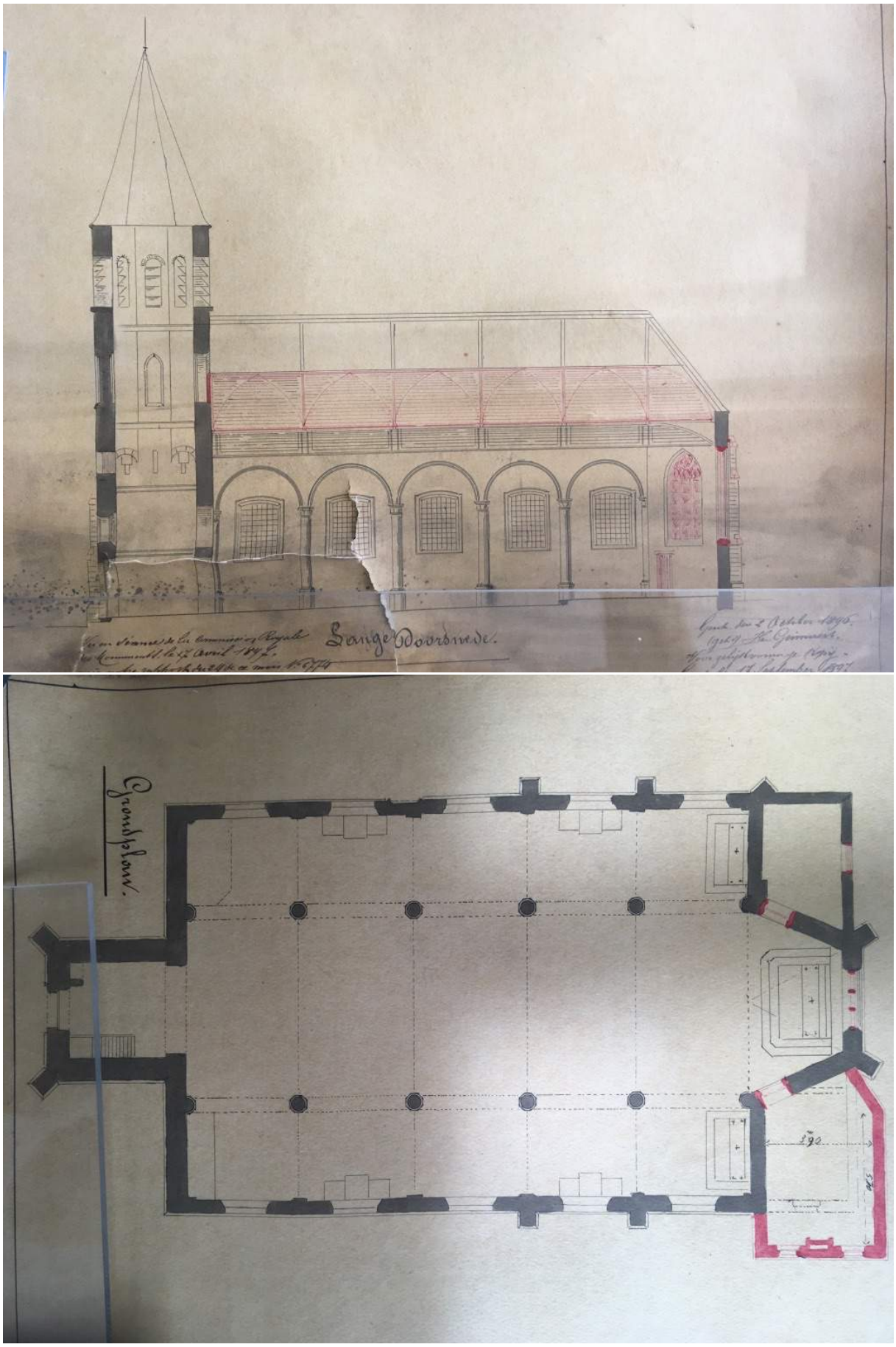
Afb. 26: Links: toestand oostgevel voor de verbouwing in 1898, rechts: restauratieontwerp, 1897 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas rol 73.111)





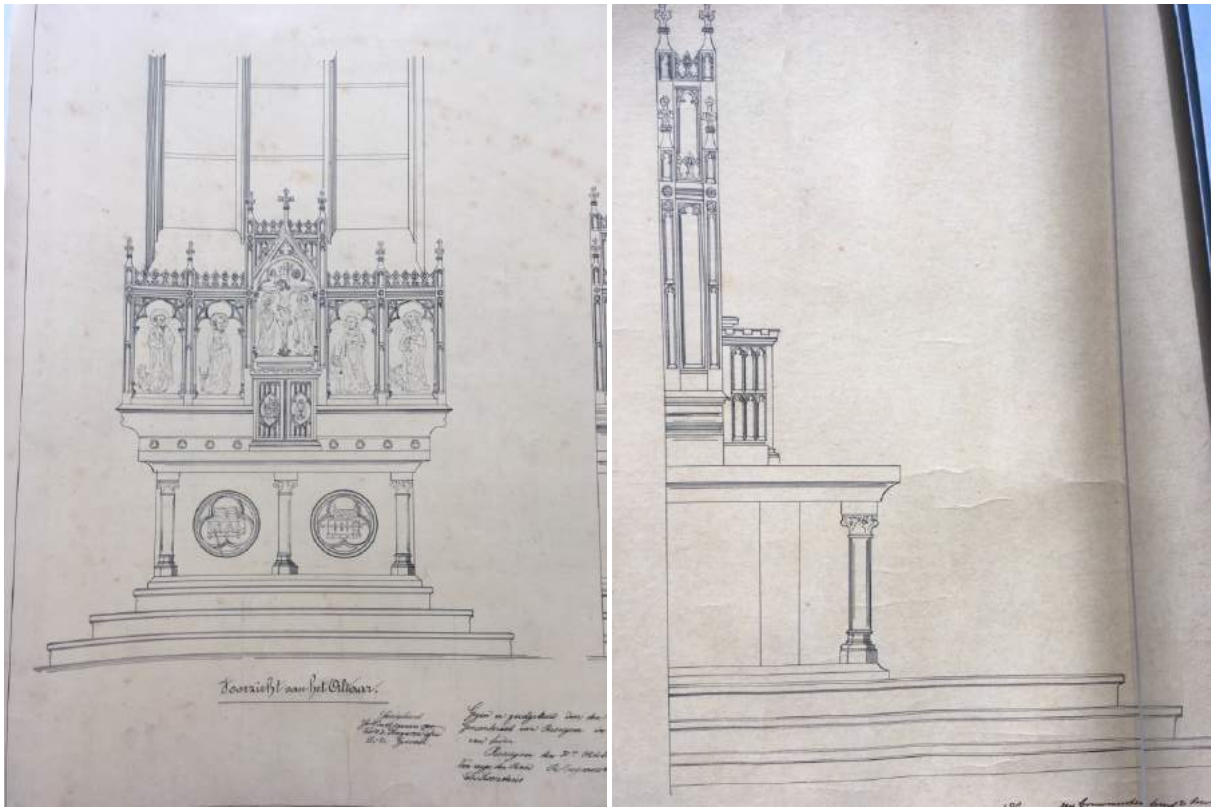
Afb. 27: Restauratieplannen van het interieur (zicht op koor) en exterieur (west- en noordgevel), 1897 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas rol 73.111)

Ook werd het gewelf boven de middenbeuk en het koor vervangen. In plaats van een gepleisterd gewelf kwam er een houten versie (afb. 28). Ook werd een nieuwe windhaan gemaakt. Ten slotte werd het witsel afgekrabd van de buitenmuren. Ook de zuidelijke sacristie wordt dan gebouwd, en de oude sacristie krijgt een nieuw dak.

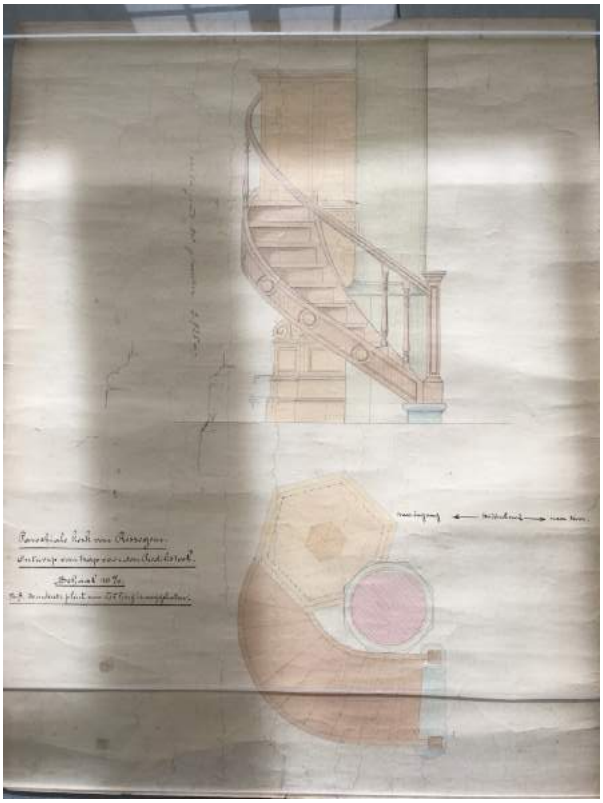


Afb. 28: Restauratieplannen van het interieur met nieuwe vout en sacristie, 1897 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas rol 73.111)

Met betrekking tot het interieur werd eind 19e eeuw (1899) een nieuw hoogaltaar geïnstalleerd, ontworpen door L. Van Biesbroeck. Ook werd een nieuwe trap voorzien voor de bestaande preekstoel (afb. 29 en 30).



Afb. 29: Ontwerp voor het nieuwe nieuw hoofdaltaar, 1899 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas rol 73.111)



Afb. 30: Ontwerp voor nieuw trape preekstoel, 1899 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas rol 73.111)

Bouwsporen en stijlanalyse:

Er bestaan wederopbouwplannen uit 1897 opgesteld door architect Geinaert van Gent waarin ook posten in het lastenkohier zijn opgenomen.[12] Hieruit vallen de vernieuwingen aan het plafond en de ramen te herleiden (afb. 31 en 32).

De sacristie aan de zuidzijde is geheel in baksteen opgebouwd met dorpels van blauwe hardsteen. Ook zien er sierlijk uitgewerkte muurankers verwerkt. De stijl sluit goed aan bij wat conform was aan het einde van de 19e eeuw.



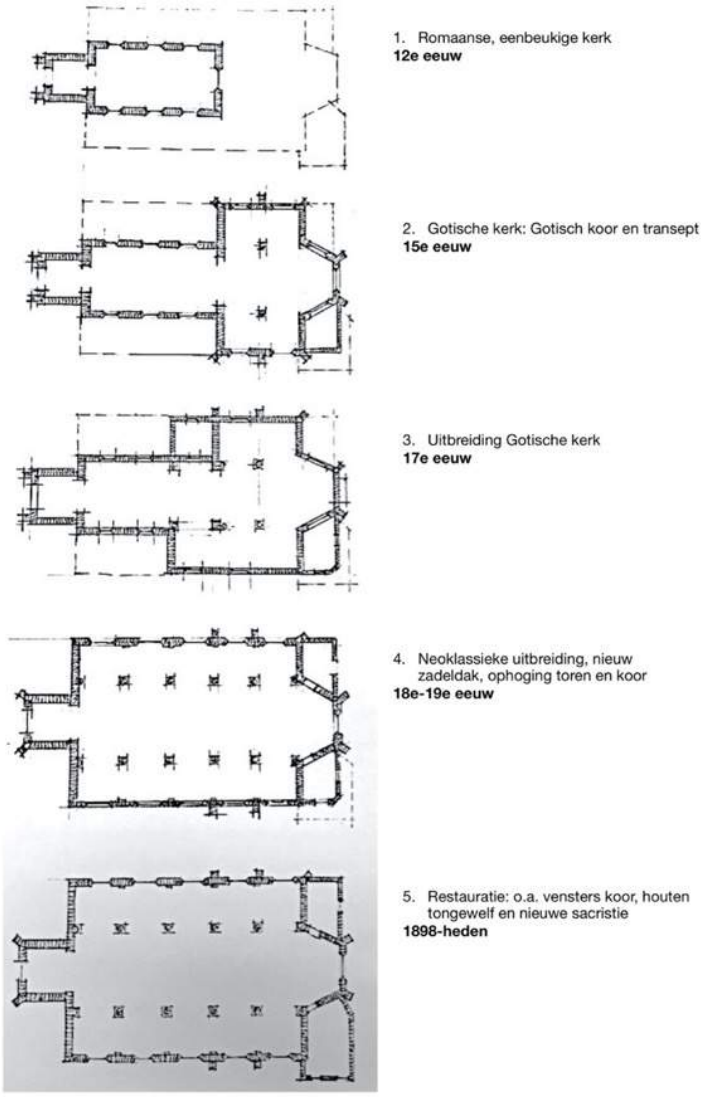
Afb. 31: Schip van de kerk met zicht op het westen. Het plafond dateert van 1897.

[12] Archief gemeente Herzele, restauratiedossier, 1989, 4-6. Archief Sint-Lucas Gent, nr. 73.111., *Lastenkohier 'Ontwerp tot het herstellen der parochiekerk', 1890-1892*.



Afb. 32: Vernieuwingen uit 1897. Links: de monelen en glas in het koor (schildering koor 1989), rechts: de sacristie aan de zuidzijde.

Pas op het Primitief kadaster (1830-33) en de Atlas der Buurtwegen (1845) is de omgeving van de kerk goed waar te nemen (afb. 8 en 9). De kerk staat midden op een plein of open ruimte van waaruit aan de noord-, west- en zuidzijde drie straten en in de noordoostelijke hoek een pad of wandelweg vertrekken. De perceelsvorm stemt aan de zuidoostzijde overeen met de huidige perceelsvorm waardoor gesteld kan worden dat vanaf midden 19e eeuw de opgaande es tot de site behoorde.
Vermoedelijk diende een gedeelte van de ruimte rondom de kerk als begraafplaats, aangezien het kerkhof nog een achttiende- en enkele negentiende-eeuwse graftekens bevat (**Bijlage 5**). Op de cartografische kaart van 1894 staat in elk geval enkel een straat aangeduid, van het oostelijke gedeelte van het plein is geen sprake meer (afb. 11).



Afb.33: Bouwevolutie van de kerk, André De Naeyer, 1986.

RESTAURATIES: 20E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis

Na de eeuwwisselingen vinden verschillende verbeterings- en herstellingswerken plaats. Zo worden in 1925 herstellingen aan de daken uitgevoerd.

Blijkbaar heeft de kerk tijdens de oorlog geleden. Na de oorlog werd elk geval een nieuwe kerkklok aangekocht. In de jaren ’50 zou de kerk geschilderd zijn in stralend gele oker en het koor diepbruin met gele ruitvormen en Latijnse spreukband onder de vensterdorpels (afb. 34).[13]

[13] Stefaan De Vlieger, Interieuronderzoek Sint Mauritskerk Ressegem, Lembeke, 2006, 3.



Afb. 34: Links: sjabloonmotieven in het koor (bron: KIK-Irpa, 1944), rechts: het witgeschilderde interieur van de kerk (bron: KCML, 1974)

De huidige glas-in-loodramen zijn in 1968 ingebracht, zoals op de ramen staat af te lezen (afb. 35).



Afb. 35: Een van de glas-in-loodramen in de zijbeuken met datering '1968'.

In 1972 waren er opnieuw schilderwerken in de kerk waarbij de gesjabloneerde motieven werden overschilderd. Wat later, in 1983, waren er herstellingen aan het dak en toebehoren, zoals de buitengevels en interieur, maar ook aan de motte met brug. Deze restauratie omving: het voorzien van een nieuw dakkapel en dakluik torenspits, beiden in eikenhout, het polymeerchemisch herstellen van de balkkoppen, het aanbrengen van veiligheidsvoorzieningen op de zoldering, het vernieuwen van het dak en afvoeren, het in bijenwas zetten van meubilair, het hermaken van geometrisch sjabloonmotieven en marmerimitatie in het OLV-altaar en het vernieuwen van de installaties. [14] De restauratie werd gedaan door André De Naeyer.

Bij de herstelling van 2001 – eveneens door André De Naeyer – werden het sanitair en de stookinstallatie vernieuwd en waren er werken aan het schrijnwerk en interieurafwerking. Hiervoor werd een kleur-historisch onderzoek gedaan. Bovendien werden de muren gehydrofobeerd.

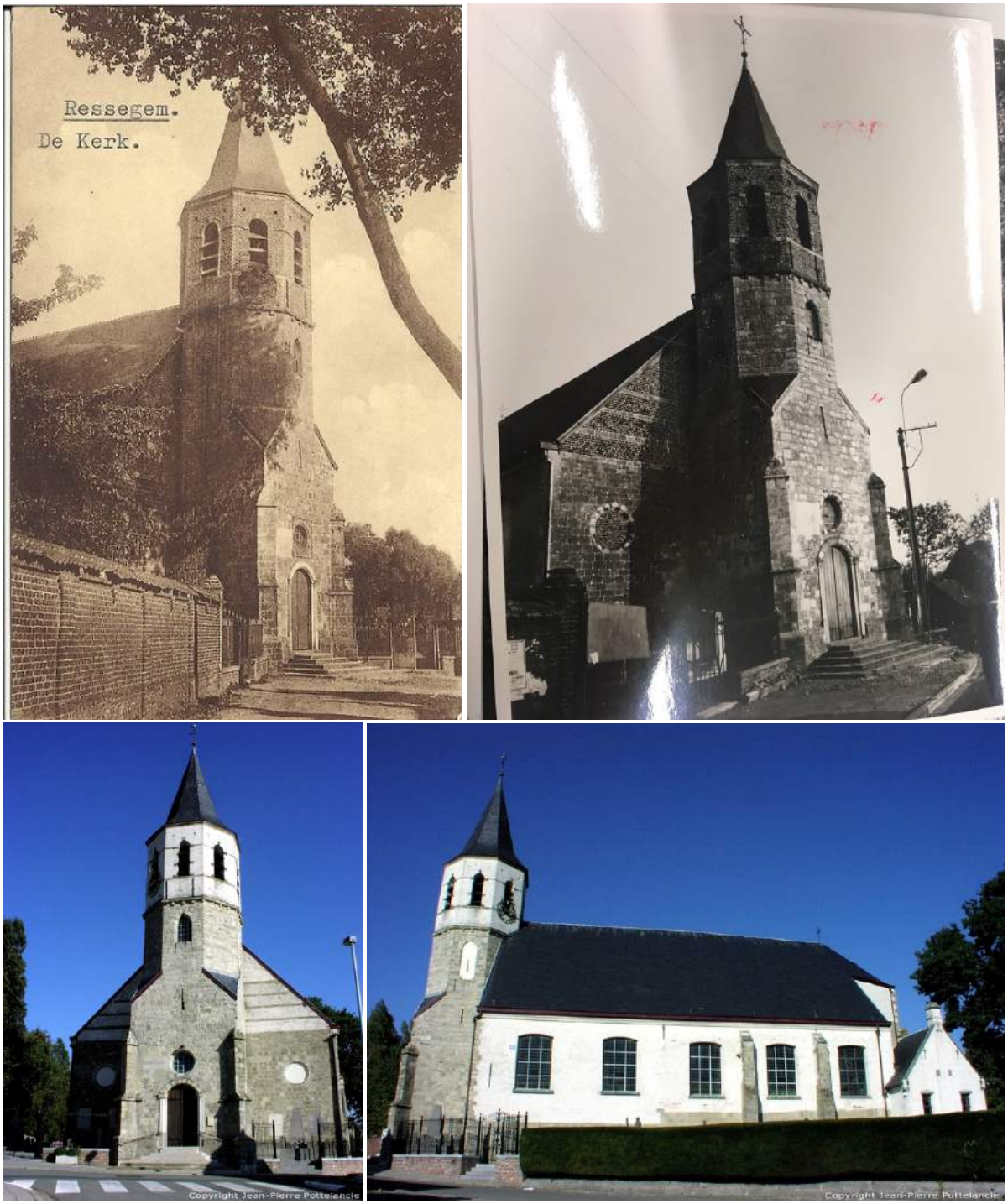
<u>Bouwsporen en stijlanalyse:</u>
Er kan op basis van vergelijkingen van fotomateriaal een aantal veranderingen worden vastgesteld. Na de oorlog werd een schoorsteen voorzien op de noordelijke sacristie (afb. 36). In 1983 werd deze nog eens verhoogd. Bij deze sacristie is ook te zien hoe de ingang een zandstenen omlijsting had. Momenteel is deze van baksteen. Deze werd dus na de oorlog vervangen. Daarnaast werd een dakkapel boven het koor geplaatst.



Afb. 36: Evolutie van de schoorsteen op de noordelijke sacristie.

[14] Idem, 3-4 en *nota ow aan het schepencollege betreft herstellingswerken aan de Sint-Mauritiuskerk te Ressegem*, 7 juli 1983

Meest opvallend is dat op meer recente foto's de buitengevels van de kerk gekaleid waren. Waarschijnlijk werd dit in 1989 aangebracht (nadat dit eraf was gekrabd in 1898) (afb. 37).



Afb. 37: Twintigste-eeuwse evolutie van de kerk.

Bij de restauratie van 2001 zijn de muren bloot gelegd. Ook is toen de eind 19e-eeuwse herstelling in baksteen (noordzijde onder dakrand) vervangen door Balegemse steen (afb. 38).



Afb. 38: Herstellingen boven de vensteropeningen in Balegemse steen, 2001.

Tot minstens 1951 nam het kerkhof enkel de onmiddellijke zone rond de kerk in, zoals ook in de negentiende eeuw het geval was (afb. 15). De luchtfoto van 1971 toont dat de grond ten oosten van de kerk bewerkt is en dat het kerkhof dus een uitbreiding ondergaan had (afb. 16). Tijdens het laatste kwart van de twintigste eeuw werd het kerkhof nogmaals vergroot in oostelijke richting. Ook het perceel 157/2 behoorde nu tot de begraafplaats (afb. 17).

2.2.2.3. De pastorie en tuin

De huidige pastorie is gesitueerd ten noorden van de kerk en ten westen van de motte. Al op de kaart van Ferraris is te zien dat er een gebouw bij de kerk stond. Kaarten uit de 19e eeuw bevestigen dit. Het huidige gebouw is echter pas van eind 19e eeuw. Wel is het mogelijk dat er hierbij (of bij de ommuring) materiaal werd hergebruikt van het eerdere gebouw.

BOUW EN AANPASSINGEN 19E EN 20E EEUW

Algemene bouwgeschiedenis:

De huidige pastorie werd gebouwd in 1896. Het ging om een openbare aanbesteding voor fr. 14,471,36 (afb. 39).[15] De werken bestonden uit de afbraak van de oude pastorij en stal en de ingang die tot aan de ommuring liep. Een nieuwe pastorij met een zwartgeverfde, ijzeren omheining werd voorzien. Hierbij werd de bestaande afsluiting achter de pastorij doorgetrokken. In de begroting wordt vermeld dat de oude pastorij pas werd afgebroken wanneer de nieuwe bewoonbaar zou zijn (afb. 40).

[15] 'Openbare Aanbesteding', in: De Denderbode, 12 maart 1896, 3.



Provintie Oost-Vlaanderen.

GEMEENTE RESSEGEM.

Openbare Aanbesteding

VOOR HET OPBOUWEN

EENER NIEUWE

PASTORIJ

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der gemeente Ressegem,

brengt ter kennis van het publiek, dat er op Maandag 23 Maart 1896, om 2 ure namiddag, ten Gemeentehuize van Ressegem zal overgegaan worden tot de openbare aanbesteding der opbouwing eener nieuwe Pastorij, waarvan het schattend bestek beloopt tot de som van

Fr. 14471,36

De plans, het bestek en het lastboek, door de bevoegde overheid goedgekeurd, zullen van heden ter inzage van eenieder ten Gemeentehuize nedergelegd zijn, alle werkdagen, van 8 ure voor- tot 4 ure namiddag.

De aanbiedingen zullen op zegel zijn en moeten het Kollegie van Burgemeester en Schepenen toegezonden worden per aanbevolen brief ten laatsten op den post besteld drij volle dagen voor den gestelden datum der aanbesteding. De aanbiedingen zullen onder dubbelen omslag moeten geplaatst zijn, waarvan den buitensten benevens het adres de woorden zal dragen : « Aanbieding voor de aanbesteding van openbare werken, » en den binnensten : « Aanbieding voor de onderneming der bouwwerken eener nieuwe Pastorij te Ressegem. »

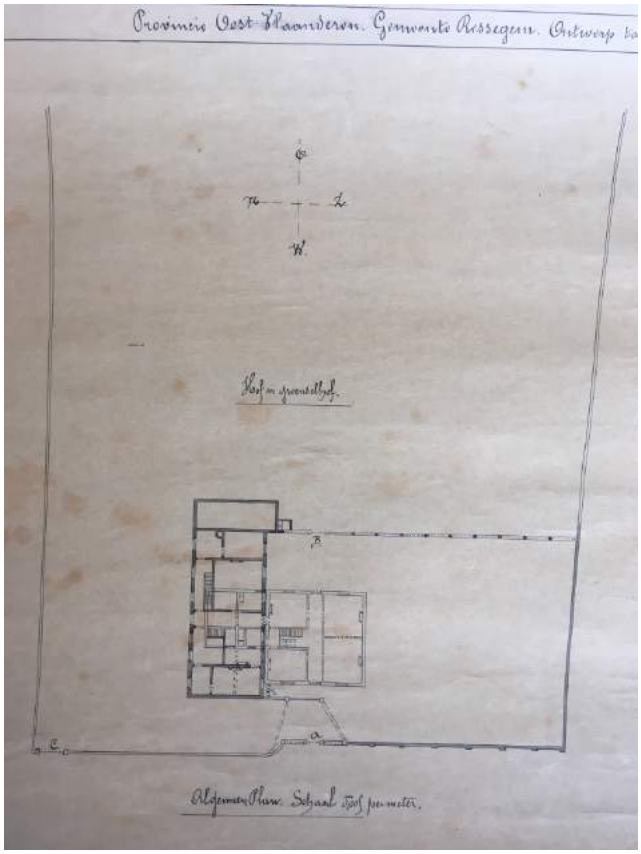
Ressegem, den 2 Maart 1896.

Op bevel :
De Secretaris,
VICTOR FONCK.

Burgemeester en Schepenen,
C. VAN DER MAEREN.
F. VAN WASSENHOVE.
P. VAN MELKEBEKE.

Ressegem, A. VERKEMAN, Boekdrukker.

Afb. 39: Affiche van de openbare aanbesteding van de pastorij in 1896 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas BE/942855/1544/37)



Afb. 40: Ontwerp pastorij op plan met weergave oude pastorij (noordzijde) en tuinafsluiting, 1896 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas BE/942855/1544/37)

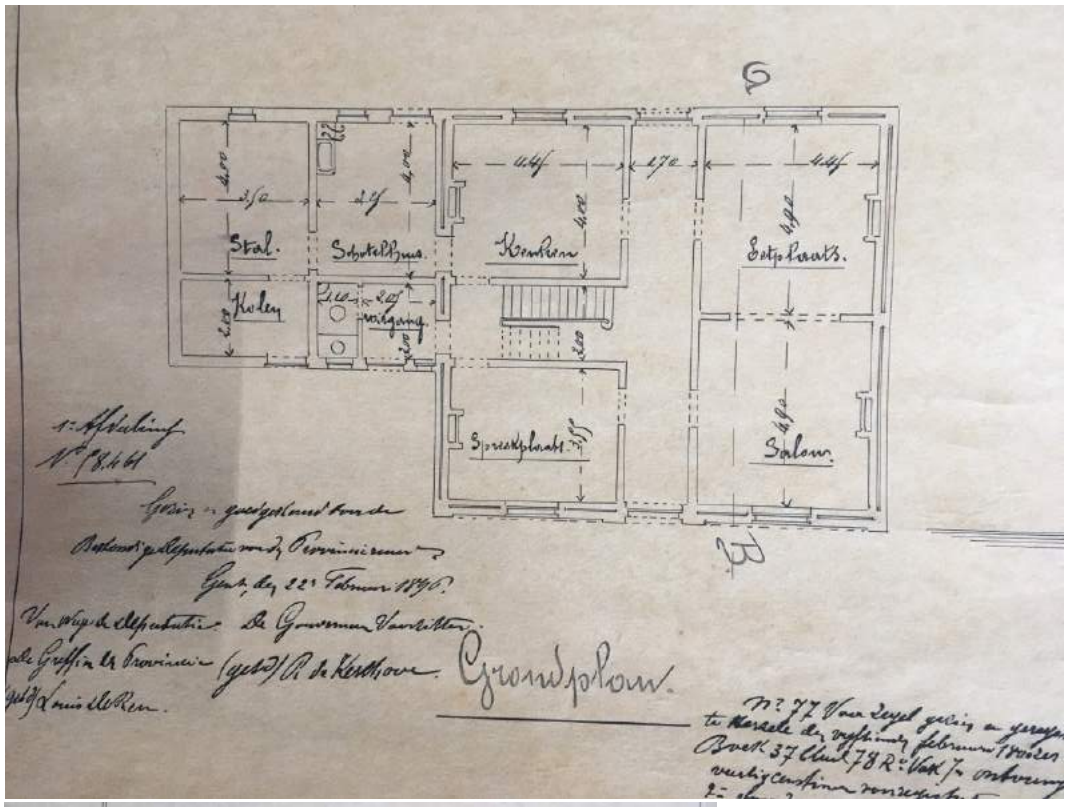
Na vergelijking van historische kaarten lijkt het er inderdaad op dat bij de bouw een ouder deel (van vóór 1896) bleef staan. Het gaat hier om een gebouw aan de noordzijde dat haaks op de weg stond en in de 18e of begin 19e eeuw gebouwd werd. Het lijkt erop dat de pastorie de vleugel is die centraal hieraan werd gebouwd.

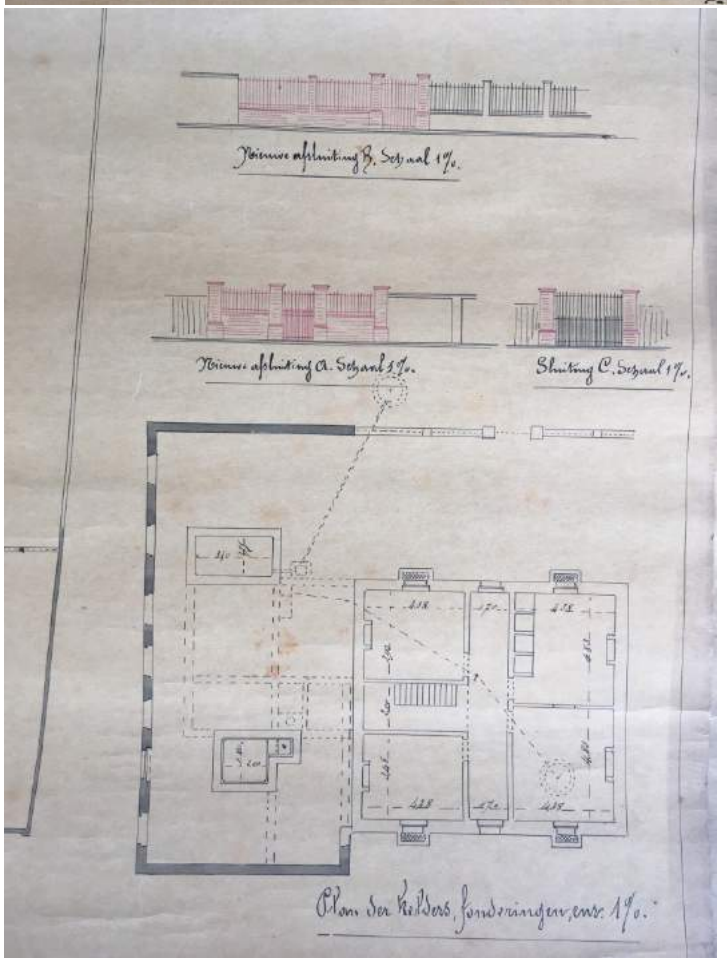
Bouwsporen en stijlanalyse:
De pastorie werd gebouwd in een stijl typerend voor de eeuwwisseling naar de 20e eeuw. Het gaat namelijk over een baksteenbouw met een classicerende gevel: symmetrisch opgedeeld, een middenrisaliet, lisenen en een fries met dropmotief. Daarnaast is er gebruik gemaakt van smeedijzeren sierankers (afb. 41).
Bij het ontwerp wordt vermeld dat de buitenmuur van het huis een bepleistering van cementmortel en twee pleisterlagen zou krijgen.



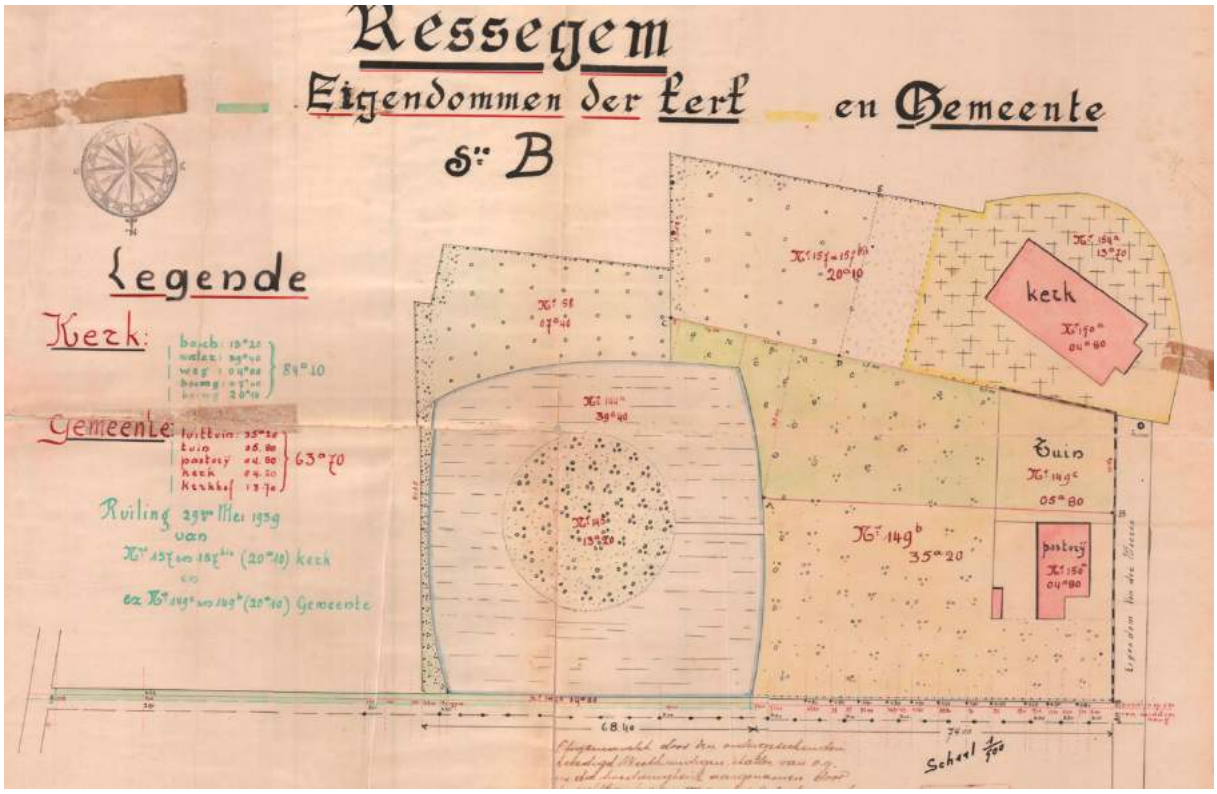
Afb. 41: Ontwerptekeningen pastorij, 1896 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas BE/942855/1544/37)

In het ontwerp is ook een bijgebouw voorzien waarin – zoals op het plan af te lezen is – een stal, kolen en schotelhuis zijn voorzien (afb.42).





Afb. 426: Ontwerp grondplannen gelijkvloerse en kelderverdieping en hekafsluiting, 1896 (bron: KADOC/Archief Sint-Lucas BE/942855/1544/37)



Afb. 43: opmetingsplan van de eigendommen der kerk en gemeente, 1932-1946 (bron: onbekend)

Op een foto uit 1974 is te zien dat het eveneens een bakstenen gebouw betrof met puntgevels gericht op de noord- en westkant (afb. 44). Net als de pastorie kreeg de aanbouw een witgeschilderde dakrand.


Afb. 44: Foto van de noordwestelijke zijde van de pastorij, 1974 (bron: KCML)

Hoewel in de begroting wordt vermeld dat de oude pastorij zou worden afgebroken, duiden een aantal zaken nog op de aanwezigheid hiervan. Aan de noordzijde wordt de site namelijk omheind door een bakstenen muur. Het gaat hier hoogst waarschijnlijk over een restant van de oude pastorie die aan de noordzijde van de huidige pastorie stond. Ook het bijgebouw ten noordoosten van de pastorie is hoogstwaarschijnlijk een restant van de oude pastorie (gebouwd voor 1845). In de huidige situatie zijn de aanwezigheid van ramen nog waarneembaar (opgevuld met baksteen): de plek komt overeen met het plan uit 1896 waarop de oude pastorie nog is te zien (afb. 45).



Afb. 45: Foto van de noordoostelijke zijde van de pastorij, 2018.

Van de pastorietuin zijn nauwelijks historische gegevens beschikbaar. Het eerste pastoriegebouw, dat haaks op de straat stond, had aan de zuidzijde een ommuurde tuin (afb. 11 en afb. 25). In de westelijke tuinmuur zat een doorgang die naar het aangrenzende perceel leidde en op de plannen van de nieuwe pastorie van 1896 als 'hof en groenselhof' aangeduid was (het voornoemde perceel 149 dat zich tussen de pastorie en de motte bevond). Volgens de traditionele indeling van de pastorietuin zou het ommuurde gedeelte dan vermoedelijk ingericht geweest zijn als siertuin met bloemen en planten en zouden zich op het aangrenzende perceel de moestuin (groenselhof) en mogelijk ook meerdere bomen voor hakhout bevonden hebben.[16]
Bij de bouw van de nieuwe pastorie in 1896 werd het achttiende-eeuwse ideaal van de formele tuinaanleg 'entre cour et jardin' gevolgd. Het pastoriegebouw situeerde zich tussen een voorhofje en de eigenlijke tuin. Het pad dat van de pastorie naar de brug over de ringgracht leidt en als zichtas een perspectief op de motte biedt, doet vermoeden dat de padenaanleg en structurering van het oostelijke tuingedeelte na de voltooiing van de nieuwe pastorie, dus rond de eeuwwisseling of in de eerste helft van de twintigste eeuw, plaatsvond. De kans is groot dat op dit moment in het kader van de perspectiefwerking ook de symmetrische aanplant van bomen bovenop de motte gebeurde.
Op een opmetingsplan van de site uit de jaren 1930 staat het zuidelijke, meest historische, tuingedeelte aangegeven als 'tuin' en het oostelijke als 'lusttuin'. Mogelijk wisselden de twee delen van functie en bevonden zich er vanaf toen respectievelijk de moestuin en de siertuin. Gezien het huidige grote bomenbestand bleef deze laatste ook dienstdoen als boomgaard. De pastorietuin maakte een kenmerkende evolutie naar een meer landschappelijke aanleg door, waarbij ook verschillende principes van de formele aanleg bewaard bleven.[17]

[16] https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1903, geraadpleegd 5 juni 2020.
[17] *Ibidem*.

NA-OORLOGSE AANPASSINGEN, 20E EEUW

Na de oorlog, namelijk van 1946-1949, wordt de pastorie hersteld. De plattegrond bestaat op de kaart (afb. 13) uit een gespiegelde F. Tussen de eerder gebouwde vleugels zijn er aanbouwen toegevoegd die de vleugels met elkaar verbinden. Daarnaast staan er in de tuin twee gebouwtjes.

Ook wordt tussen 1938 en 1954 een nieuwe bakstenen afsluiting tussen de pastorie en het kerkhof gerealiseerd.

Van midden twintigste eeuw tot aan de bescherming van het dorpsgezicht in 1981 vond opnieuw een wijziging van de pastorie plaats. Aan de achterzijde is een deel van het gebouw verdwenen, alsook de gebouwtjes in de tuin. Door het afbreken blijft er achterin een losstaand gebouw over (deel van de oude pastorie).

Later werd een garagepoort tussen de het losstaand gebouw en de pastorie in geplaatst. Dit werd recent vervangen door een houten, lage toegangspoort.[18]

Bouwsporen en stijlanalyse:
De bakstenen ommuring heeft net als de pastorie hangende lisenen. Hoewel de ommuring pas in de eerste helft van de 20e eeuw werd neergezet, lijken (een deel van) de bakstenen van een oudere periode te dateren gezien deze handgevormd zijn en van een vrij groot formaat. Het is dus mogelijk dat bij de bouw van de muur gebruik werd gemaakt van een gesloopt deel van de oude pastorie.

[18] Zie GoogleMaps Streetview, beelden van 2009.

3. INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3. INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN – HUIDIGE TOESTAND

3.1. PLANNEN BESTAANDE TOESTAND

Plannen bestaande toestand Sint-Mauritiuskerk (**Bijlage 3**, Architectenbureau Derks & De Naeyer)

3.2. SINT-MAURITIUSKERK

3.2.1. Algemene beschrijving / typering en ruimtelijke context

Betreft een rechthoekige pseudo-basiliek. De kerk bestaat uit een driebeukig schip met west-toren, 5 traveeën, en een 3/6 gesloten apsis met aan weerszijden een sacristie (waarvan de noordelijk momenteel een stookruimte is).
Bevat globaal, natuurleien dak over schip, beuken en koor, 1795 (gerestaureerd 1983) met aansluitingen in lood en houten dakrand is aan de onder- en bovenzijde geprofileerd en is rood geschilderd. Het geheel werd in 2001 gerestaureerd.



Afb. 7: Noordoost-aanzicht kerk



Afb. 8: Situering kerk op de site in blauw (luchtfoto via GoogleMaps)

3.2.2. Beschrijving erfgoedelementen exterieur

WESTGEVEL



Afb. 9: Links: west-aanzicht kerk, rechts: bovenkant kerktoren

De muren zijn opgebouwd uit Lediaanse steen voor de onderbouw van de westgevel, daarboven vanaf de kroonlijsthoogte in baksteen met enkele speklagen van Lediaanse steen (1898). De plekken waar vroeger graftekens in de muur waren verwerkt (in de Lediaanse steen), zijn nu ingevuld met baksteen. Er is één arduinen grafteken in de muur bewaard gebleven waarvan het opschrift onleesbaar is geworden. Die bevindt zich geheel rechts.
De toegang bevat 8 natuurstenen treden naar aangepaste rondboogdeur, geflankeerd door latere, geprofileerde stijlen met ingediepte schachten; neuten en geprofileerde kapitelen; uit vroeg 18e eeuw in arduinen boogstenen, gepleisterd.
Kerktoren begint vanuit vierkant grondplan maar klimt op naar een achthoek. Het geheel is opgetrokken in Lediaanse steen tot de klokkenverdieping (12e-15e eeuw) met aan de voorzijde schuin geplaatste steunberen (1796) en romp afgelijnd door fries op zandstenen consooltjes. De klokkenverdieping zelf is in baksteen (1795). In de toren zijn oculus en spitsboogvensters aanwezig, met ramen in ijzeren harnas, en rondboogvormige galmgaten (één per wand) met omlopende dorpels van natuursteen. De toren heeft een geknikte spits met leien onderbouw geflankeerd door overhoekse steunberen met één versnijding en een eikenhouten torenluik (1989). Op de spits staat een kruis met daarbovenop een windhaan (1898). Aan de noordwestelijke en zuidoostelijke zijden van de toren is onder tegen het galmgat een torenuurwerk met goudgekleurde, Romeinse cijfers en wijzers geplaatst.

Westgevels van zijbeuken bevatten gedichte oculi (vroeg 18e eeuw).
De hier aanwezige ijzeren muurankers zijn zwartgeverfd; de nissen zijn geverfd met Herbolacryl kleur S2010-Y (2001).

NOORDGEVEL



Afb. 10: Noord-aanzicht kerk.





Afb. 11: Details noord-aanzicht met gedichte casementen en heiligennis.

De noordgevel bestaat uit 5 traveeën waarvan 2 oostelijke traveeën in Lediaanse steen opgedeeld zijn met steunberen (15e en 17e eeuw). Aan de westzijde is de muur vooral opgebouwd uit baksteen (1795).
Deze zijde bevat segmentboogvensters met arduinen lekdrempels uit de 18e eeuw, de ramen in ijzeren harnas zijn 20e-eeuws. In de noordgevel is de kwartholle, gotische omlijsting nog gedeeltelijk bewaard.
Hier zijn ook 4 gedichte casementen in drie Westtraveeën (voormalige grafstenen), gedicht segmentboogdeurtje in omlijsting van zandsteen, bekronende heiligennis aanwezig.[19]
In de heiligennis staat een zandstenen beeldje van Sint Mauritius.

[19] Ministerie van Nederlandse Cultuur “Inventaris Cultuur bezit”, 3

OOSTGEVEL



Afb. 12: Oost-aanzicht kerk met vooraan gedeelte van het kerkhof.



Afb. 13: Detail koorafsluiting in Lediaans steen.

Oostzijde bestaat uit 3/6 koorsluiting in Lediaanse steen en een geknikt tracée aan de deklijst van de steunberen.
Het geprofileerd kraagsteentje eronder is 15e-eeuws – de dekleien op de steunberen zijn van 1898.
Blinde bovenbouw in baksteenmetselwerk met hoekstenen van zandsteen van 1795.
Hier ook 3 spitsboogvensters in deels vernieuwde (1898) kwartholle omlijsting opgenomen in register van doorlopende geprofileerde onderdorpels, omlopende waterlijst met kleine accolade en verweerde kruisbloem boven elk venster.
Op de spits boven het koor is een smeedijzeren kruis gezet.

ZUIDGEVEL



Afb. 14: Zuid-aanzicht kerk met links het Sint-Mauritsplein.

Zuidzijde bestaat uit 5 traveeën waarvan de onderzijde van de 2 oostelijke traveeën in Lediaanse steen (15e en 17e eeuw).
Oostelijke travee wordt gemarkeerd door steunberen met één versnijding (1795).
Gehele bovenzijde werd verhoogd in baksteen; ook zijn er duidelijke verbouwing van de vensters te zien, beide verbouwingen zijn te dateren begin 18e eeuw.
Gevel bevat segmentboogvensters met arduinen lekdrempels uit de 18e eeuw, ramen in ijzeren harnas uit 20e eeuw.

TOESTAND



Afb. 15: Links: afbrokkelende bepleistering op deuromlijsting, rechts: lichte vochtbelasting achter steunbeer.



Afb. 16: Links: lacune in glas-in-loodraam, rechts: vervuild maaswerk.

Aangezien de kerk in 2001 nog werd gerestaureerd, zijn de gevels algemeen in goede staat. Verspreid is wat voegwerk te herstellen en met name bij het basement en de binnenhoeken aan het exterieur die door toedoen van water zijn uitgespoeld en biologisch zijn aangetast. Er groeien algen en mossen op de bovenzijde van de steunberen (teken van vochtbelasting).
Het maaswerk is op sommige plekken aan de bovenzijde vervuild. Van de bepleistering op de arduinen omlijsting van de ingang zijn delen afgebrokkeld en het vertoont beschadigingen scheuren. Ook is de bovenzijde en tussen de profielen vervuiling. Het schilderwerk van het houten buitenschrijnwerk is algemeen in matige toestand. De verf bladdert af, waardoor het hout komt bloot te liggen en niet meer beschermd is tegen de weersomstandigheden.
De onderliggende kapconstructie vertoont lichte onregelmatigheden, waardoor de leien lokaal 'gapen'. Deze leien zullen door de spanning op termijn uitvallen of barsten. De regenafvoer zit op bepaalde plaatsen verstopt. Op de meer vlakliggende delen van de daken is biologische aantasting aanwezig.

3.2.3. Beschrijving erfgoedelementen interieur

ALGEMEEN



Afb. 17: Links: zicht op middenbeuk en koor, rechts: houten tongewelf boven het schip.



Afb. 18: Zicht op westzijde van de kerk.

Vrij homogene, driebeukige ruimte van 5 identieke traveeën zonder transept, met een brede, ondiepe driezijdige koorsluiting. De huidige plattegrond en opstand is het resultaat van verschillende verbouwingen en uitbreidingen van de late middeleeuwen tot laat 18e of vroeg 19e eeuw. Aan de noordelijke zijbeuk in de oostelijke travee bevindt zich het Maria-altaar. Aan de overzijde zit het Mauritius-altaar.

Het bevat verder een doorlopend houten tongewelf in schip (tot in koor), uit 1897, geverfd met Corical Arte Constructo kleurnummer 2065 (2001).
Zijbeuken bevatten witgeverfde koepelgewelven met trekstangen in de zuidelijke zijbeuk.

SCHIP EN ZIJBEUKEN



Afb. 19: Links: vloeren in de zuidelijke zijbeuk, rechts: glas-in-loodvenster.

Het schip bevat een rondboogarcade op zuilen op achtzijdige basis; deels uitgevoerd in zandsteen en hersteld met arduin (1795).
Eén Toscaans kapiteel bevindt zich in Westelijke travee (1795). Er zijn Gotische, achtzijdige kapitelen met verwijderd, geprofileerd abacus te zien in de twee oostelijke traveeën (15e eeuw).
In de muren zitten glas-in-loodvensters met segmentboog. Deze hebben een goudgekleurde boord met natuurmotieven met hierbinnen een rode boord en in het midden telkens een spreuk. Ook staat erbij van wie het raam een gift was met jaartal (1968).
In de westelijke gevel in de noordelijke beuk is een nis in de muur verwerkt met geprofileerde omlijsting.
De decoratie en verflagen zijn van 1983 (op basis van schildering uit 1898). De onderzijde van de muren en pilaren zijn in monochrome, grijsblauwe muurverf (oorspronkelijk in 1972 aangebracht). Momenteel zijn die geverfd met Corical Arte Constructo kleurnummer 2065 (2001).
Het schip heeft blauwe steen met witte marmeren vloer. In de zijbeuken ligt een basècles marmeren vloer, maar aan de randen een boord van een Balegemse en Doornikse steen, plaatselijk vernieuwd met basècles en blauwe hardsteen (1989). De altaren zijn geplaatst op zwart marmeren verhoging met 2 treden met daarop blauwe en witte marmeren tegels.

Maria-altaar



Afb. 20: Links: vooraanzicht Maria-altaar, rechts: glas-in-loodvenster met H. Catharina.

Het Maria-altaar bevat een wit gemarbreerde achterwand met rode gemarbreerde rondboog getopt met Latijns kruis en met aan weerszijden wit gemarbreerde panelen binnen zwarte lijst.
In de achterwand van altaar is een diepere nis gelegen met zwarte, geprofileerde omlijsting met daarin een houten polychroom en verguld beeld van gekroonde Madonna met kind (18^{e} eeuw).
Hiervoor staat een marmeren, witte altaartombe zonder decoratie.

Bij het Maria-altaar (aan linkerkant) is een glas-in-loodvenster met afbeelding van H. Catharina (1938).

Sint Mauritsaltaar

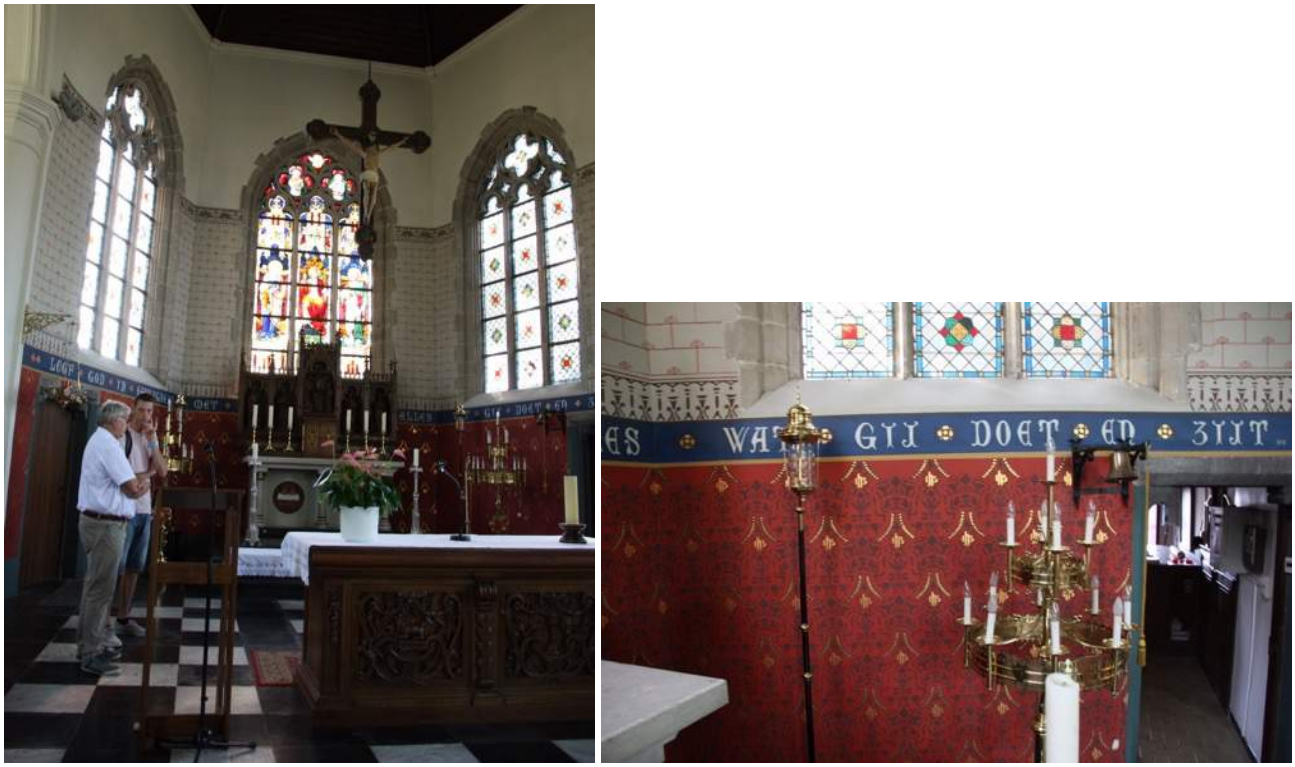


Afb. 21: Links: vooraanzicht Sint Mauritsaltaar, rechts: glas-in-loodvenster met H. Mauritius.

Dit altaar heeft een wit gemarbreerde achterwand met rode gemarbreerde rondboog getopt met Latijns kruis en met aan weerszijden wit gemarbreerde panelen binnen een zwarte lijst.
De achterwand van het altaar bestaat uit een diepere nis met zwarte, geprofileerde omlijsting met een houten polychroom beeld van Sint Mauritius (rond 1960).
Hiervoor staat een marmeren altaartombe met rococo-motieven.

Rechts van het Sint-Mauritsaltaar is een glas-in-loodvenster met afbeelding H. Mauritius (1938).

KOOR



Afb. 22: Links: aanzicht koor, rechts: detail gesjabloneerde wandafwerking.

Het koor is driezijdig. De onderzijde is roodgeverfd en met grijs en goud gesjabloneerd. Hierboven loopt een blauwe band met Nederlandse spreuk in het wit in Gotische letters. De delen tussen de vensters zijn evenzo gesjabloneerd met een donker bedrukte band aan de onder- en bovenzijde.
De glas-in-loodvensters aan de weerszijden bestaan uit ruitvormen en gekleurde maar geabstraheerde bloemmotieven (1897). De ramen bevatten vernieuwd traceerwerk (1897).
De vloer bestaat afwisselend uit zwarte en witte marmerstenen. De boord is in zwart marmer uitgevoerd.

In het koor staat een neogotisch hoofdaltaar (1899, L. Van Biesbroeck) in gepolychromeerd hout volgens model van een middeleeuws retabel met centraal Christus aan het kruis met H. Maria en H. Johannes, vier heiligenbeelden en tabernakel met dubbele metalen deur.

ZOLDER EN TOREN



Afb. 23: Links: naald met ingegraveerd ‘1795’, rechts: kast waar klokkentouwen in hingen met afbeelding duif.

De toren naar de zolder is van baksteen en gedeeltelijk gekaleid en witgeschilderd. Op de verdieping zijn aanwezig galmgaten die schuin afgedicht zijn met duivenweringsnetten.
Op de zolder is een zichtbare eikenhouten (met naaldhouten onderdelen) dakconstructie met bebording (gerestaureerd in 1989). De datum ‘1795’ staat ingegraveerd in de naald boven het koor. Op de zolder is een loopbrug aanwezig in hout (zonder reling).
Van de verdiepingen zijn telkens de moerbalken en beplankingen te zien.

Op de eerste verdieping is een kast aanwezig waar vroeger de klokkentouwen doorheen gingen; op de rechterzijde is een duif getekend. Daarnaast is een houten duivenhok gesitueerd boven het koor.
Bovenin is een houten klokkenstoel aanwezig met grijs geverfde, stalen mechanisme waaraan één klok (na-oorlogs) hangt.

TOESTAND



Afb. 24: Links: vervuilde vloer en venster van de klokkentoren, rechts: loopbrug boven schip.

In 2001 werd de kerk nog onder handen genomen en het interieur is alsdus in goede staat. Plaatselijk zijn er verweerde plekken door het gebruik van het gebouw, maar zonder structurele of ernstige schade aan het gebouw.

De toegang naar de toren is wel vervuild: duivenmest en – nestmateriaal voornamelijk aanwezig.
De bereikbaarheid d.m.v. ladders is verder goed. De loopbrug op zolder zou veiliger kunnen (door ontbreken reling).

NAGELVASTE ELEMENTEN

Tochtportaal



Afb. 25: Links: doksaal met orgelkast, rechts: detail tochtportaal.

Het houten tochtportaal aan de westkant van de kerk bevat 2 paneeldeuren aan weerszijden van het geheel waarvan de omlijsting geprofileerd is en aan weerszijden pilasters met ionisch kapitelen (deels goud geschilderd) verwerkt zijn. In het midden is een dubbele vleugeldeur geplaatst.

Orgelkast en oksaal



Afb. 26: Links: onderaanzicht orgelkast, rechts: binnenzicht orgelkast.

Houten orgelkast in rococo-stijl (laat 18e eeuw) met geprofileerde lijsten en rocailles en aan de bovenzijde afbeelding van koning David met harp. De borst van het oksaal bevat een kader met schouderbogen waarin verweerde schilderingen van natuurmotieven bevinden en aan de onderzijde loopt een Latijnse spreuk in gouden, Gotische letters. Aan weerszijden van de orgelkast is een houten hekwerk met classicistische stijlen. Het geheel wordt ondersteund door houten zuilen met cannelures.

Er is geen orgel aanwezig, alhoewel er een zou zijn geweest van de hand van Goynaut (rond 1770). Deze zou nu staan in de crypte van de St.-Baafskathedraal.

Preekstoel



Afb. 27: Links: aanzicht preekstoel, rechts: close-up preekstoel.

De opbouw van de preekstoel (17e eeuw) bestaat uit een witte, natuurstenen 6-hoekige voet met daarop in Rococo-stijl een houten voet met vierkanten panelen ingewerkt met daarboven consolen die ook in de kuip terugkomen. De kuip is verder zeer gedecoreerd uitwerkt zoals op de hoeken telkens putti, schelp- en andere natuurmotieven – motieven die ook in de achterwand terugkomen. In het klankbord is een duif ingewerkt. De trap is eerder somber classicistisch (1896).

Biechtstoelen



Afb. 28: Links: biechtstoel van de zuidbeuk, rechts: biechtstoel van de noordbeuk.



Afb. 29: Detail met klosjes van de biechtstoel in de zuidbeuk.

De biechtstoelen zijn afkomstig uit de kerk van Aaigem (18e eeuw).

Zuidbeuk: Pilasters met ionische kapitelen en rocailles en geprofileerde fries met aan weerszijden afgetopt met vazen met bloemen (in hout). In het midden een schild met afbeelding van Sint Petrus, geflankeerd door putti en onder een spreukband waarop “S. PETRUS” staat. Onder de fries zijn hangende lisenen en houten klosjes.

Noordbeuk: Classicistisch uitgewerkte biechtstoel met pilasters met cannelures en fries met getande bovenrand en rondbogen.

Communiebank



Afb. 30: Detail communiebank.

Losstaande (eiken)houten communiebank met uitgesneden panelen versierd met krullen en natuurmotieven. Het bevat classicistische vormentaal, en is dus waarschijnlijk 18e-eeuws.

Paradijstuin



Afb. 31: Zicht op paradijstuin.

Een smeedijzeren, driezijdige hekafsluiting met neogotische motieven (20e-eeuws).

TOESTAND (nagelvaste elementen)

Het orgel in de orgelkast ontbreekt. De huidige locatie is onbekend. De orgelkast zelf is wat vervuild. De rest van de verschillende nagelvaste elementen zijn in goede staat.

SACRISTIEËN

Sacristie (Zuidzijde): gebouwd in 1795

Exterieur



Afb. 32: Links: zuidaanzicht sacristie, rechts: oostzijde sacristie

Rechthoekige aanbouw aan de zuidoostelijke zijde van de kerk onder leien zadeldak. Het bestaat uit bakstenen muren in kruisverband met tuitgevel aan zuidzijde. Boven het parement loopt een arduinen lijst, onderbroken door de schoorsteen. De bakstenen schoorsteen aan de zuidzijde loopt vanaf de grond tot boven het dak en is als pilaster verwerkt in de gevel en is onderin breder dan bovenzijde. De overgang wordt gekenmerkt door schouders in arduin.
In de oostgevel is een zandstenen Grieks kruis verwerkt.
De muren bevatten sierlijk uitgewerkte smeedijzeren muurankers. De dorpels zijn in blauwe hardsteen.

Aan weerszijden van de schoorsteen zijn 2 rechthoekige ramen met arduinen linteel en plint maar aan weerszijden afgewerkt met afgeschuinde bakstenen. Voor het raam zijn diefijzers geplaatst. Twee ventilatieroostertjes zijn in het parement verwerkt, gesitueerd onder de ramen.

Interieur




Afb. 33: Links: witgeschilderd troggewelf, rechts: houten schrijn.

Het interieur bestaat uit bepleisterde en witgeschilderde muren met een zwart betegelde plint. In de westelijke muur bevindt zich een ingewerkte houten schrijn in Renaissance-stijl met pilaren en putti uit de periode 1691-1710. De twee deurtjes aan weerszijden werden na de oorlog aangebracht.[20] Verder heeft de ruimte een witgeschilderd troggewelf en gele, cementtegelen vloer in visgraatverband. Verder zijn aanwezig twee (blanke) glas-in-lood draairamen aan de zuidgevel. Er bevinden zich ook waardevolle grafstenen in de kerk.




Afb. 34 Grafstenen.

TOESTAND (exterieur en interieur)

De bovenste deksteen van de schoorsteen van de sacristie kraagt niet over waardoor water infiltreert in het onderliggende metselwerk en voegen wegspoelen. De dakafwerking en het schrijnwerk zijn licht aangetast maar bevinden zich over het algemeen in goede toestand. Het interieur bevindt zich in goede toestand. De grafstenen zijn in goede staat.

[20] Op de foto-inventaris van het KIK (http://balat.kikirpa.be/object/16372) heeft de kast rechthoekige deuren aan weerszijden, ca. 1970.

Sacristie (Noordzijde): gebouwd in de 18e eeuw

Exterieur



Afb. 35: Links: aanzicht noordelijke sacristie, rechts: zandstenen kraagsteen onder dakrand.

Rechthoekige bakstenen aanbouw in kruisverband aan de noordoostzijde van de kerk onder leien schilddak met houten, rood geschilderde dakrand met profilering. Op het dak tegen de noordelijke beuk zit een bakstenen schoorsteen in halfsteensverband (1983).
Een afgeschuinde hoek bevindt zich aan de noordoostelijke zijde met onder het dak een geprofileerde, zandstenen driehoekige kraagsteen. Aan noordgevel een rood geschilderde, houten deur met arduinen dorpel met hiervoor 2 treden van beton. Aan deze zijde is de herstelling van de deuromlijsting nog af te lezen: aan de linkerzijde zit nog een stukje zandsteen van de oorspronkelijke omlijsting (hersteld midden 20e eeuw).
Evenzo aan deze zijde boven de deur een ingewerkte, zandstenen Grieks kruis dat grijs werd geschilderd.

In de oostgevel zit een rechthoekig raam met arduinen linteel en dorpel, maar aan weerszijden met afgeschuinde bakstenen afgewerkt. Het houten schrijnwerk zelf is rood geschilderd. Daarvoor zit een simpele, ijzeren dievenvang.
Aan de oostgevel is een arduinen grafsteen ingewerkt. Hier links van staat een restant (enkel de voet) van een grafsteen.

Interieur
Momenteel is dit een stookruimte (vroeger eveneens sacristie). Deze was ten tijde van het plaatsbezoek niet toegankelijk waardoor hiervan geen interieurbeschrijving kan worden meegedeeld. In 2007 werd de installatie vernieuwd.

TOESTAND

De gevels bevinden zich in goede toestand. De afwerking is licht aangetast maar het schrijnwerk bevindt zich in het algemeen in goede toestand. Van de linker grafsteen is de naamplaat afgebroken en verdwenen en van de ander zijn de letters niet meer leesbaar.

3.3. PASTORIE

3.3.1. Algemene beschrijving/typering en ruimtelijke context

De pastorie is gelegen ten Noorden van de kerk en binnen het beschermd dorpsgezicht aan de uiterste westzijde. Geheel gebouwd in 1896. Vermoedelijk werd een deel van de oude pastorie (van voor 1845) behouden: namelijk de huidige bijgebouwtjes ten noorden van de pastorie.

Sinds 2013 is de voormalige pastoorswoning een gemeentelijk ontmoetingscentrum.

Aangezien de pastorie enkel als dorpsgezicht is beschermd wordt hierbij enkel het exterieur beknopt besproken.



Afb. 36: Situering pastorie op de site in blauw (luchtfoto via GoogleMaps)

3.3.2. Beschrijving erfgoedelementen exterieur

HOOFDGEBOUW



Afb. 37: Vooraanzicht pastorie.

Het gaat hier om een dubbelhuistype met twee bouwlagen van drie traveeën onder zadeldak (1896). De pastorie heeft aan de noordzijde een aanbouw. Het geheel is opgebouwd in baksteenbouw in kruisverband. De plint is in cementmortel met imitatievoegen om natuursteen na te bootsen. De gevel bevat aflijnende lisenen en dubbele baksteenfries met dropmotief en een middenrisaliet. In de voorgevel zijn smeedijzeren sierankers verwerkt.

Betreft het schrijnwerk gaat het om getoogde muuropeningen op arduinen lekdrempels.
Aan voor- en achterzijde is een houten, witgeschilderde deur met smeedijzeren rooster en brievenbus en groen, tweeledig bovenlicht met aan achterzijde tralies aanwezig.
Verder witte t-vensters met segmentboog aan de straatzijde, aan de achterzijde enkel op de verdieping.
Op de begane grond aan de achterzijde betreffen het aan weerszijden van de deur twee grote vensters waarvan enkel het bovenste gedeelte is opgedeeld in 3 en waarvan enkel het middelste deel geopend kan worden. Aan de kopse gevels op de eerste verdieping aan beide zijden een klein schuifraam met segmentboog.

De achtergevel heeft een vereenvoudigde ordonnantie.

De pastorie heeft een leiendak met nok parallel aan de straat met klokkenruiter, uit eind 19de eeuw tot begin 20ste eeuw. Een bekronende dakkapel staat op de middenrisaliet. In dakkapel zit een klein schuifraam met segmentboog.

BIJGEBOUWEN



Afb. 32: De twee noord(oost)elijke bijgebouwen van de pastorie.

Het gaat om twee rechthoekige puntgevelgebouwen van baksteenbouw in kruisverband met (sporen van) kaleilagen (voor 1845). De bijgebouwen hebben rode dakpannen met nok palend aan de Walstraat.
Het achtergelegen bijgebouw heeft een plint in cement en een vierkanten aanbouw. Aan de noordgevel zijn sporen van een venster te zien dat momenteel is ingevuld met baksteen. Aan de noordzijde grenst een poortopening gemaakt in de muur met een betonnen linteel.

Aan de noordzijde (aan de Walstraat) tussen de aanbouwen is een witgeschilderde, houten poort geplaatst.

TOESTAND (hoofd- en bijgebouwen)



Afb. 32: Details baksteenmetselwerk van de ommuring en een van de bijgebouwen.

De pastorie is in redelijke staat. Enkel de afwerklagen zijn verweerd en de gevels zijn wat vervuild. De bijgebouwen zijn daarentegen in slechte staat. Het gedeelte naast de pastorie is erg bevuild en begroeid met klimop. Het achterste gebouw is deels ingestort en eveneens biologisch aangetast. De oude ommuring (deel van de oude pastorie van voor 1845) aan de noordzijde is met klimop begroeid en vertoont scheuren en een verzakking op de hoek aan de straatkant.

3.4. LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

3.4.1. Algemene beschrijving/typering en ruimtelijke context

De landschappelijke elementen van de beschermde site omvatten de omgeving van de kerk (het kerkhof), de pastorietuin, de Walstraat en de motte met begroeiing en omringende walgracht.

3.4.2. Beschrijving erfgoedelementen

MOTTE (met ringgracht)



Afb. 33: Links: situering motte (met vijver) op de site in blauw (luchtfoto via GoogleMaps), rechts: aanzicht motte vanuit oosten.



Afb. 38: Panoramazicht op de motte en ringgracht.

Het opperhof bestaat uit een conische aarden heuvel met een cirkelvormig grondplan van ca. 40m diameter. De aanaarding is ongeveer 10m hoog en wordt bekroond door een vlak platform van ongeveer 20 tot 25m diameter. De motte heeft dus een relatief steile helling van 45 graden en meer. Op het platform en de helling staan verschillende bomen en struiken (zie bijlage 4).

Het opperhof is omgeven door een brede ringgracht met een breedte van 10 tot 20m. De oevers zijn door de vissersclub met beton verhard om verzanding tegen te gaan.



Afb. 34: Links: zicht bovenop brug met aan weerszijden van de brug taxussen, rechts: zijaanzicht brug.



Afb. 35: Links: zicht op noordelijke zijflank van de motte met links een groene beuk en rechts een paardenkastanje, rechts: panoramisch zicht bovenop de motte.



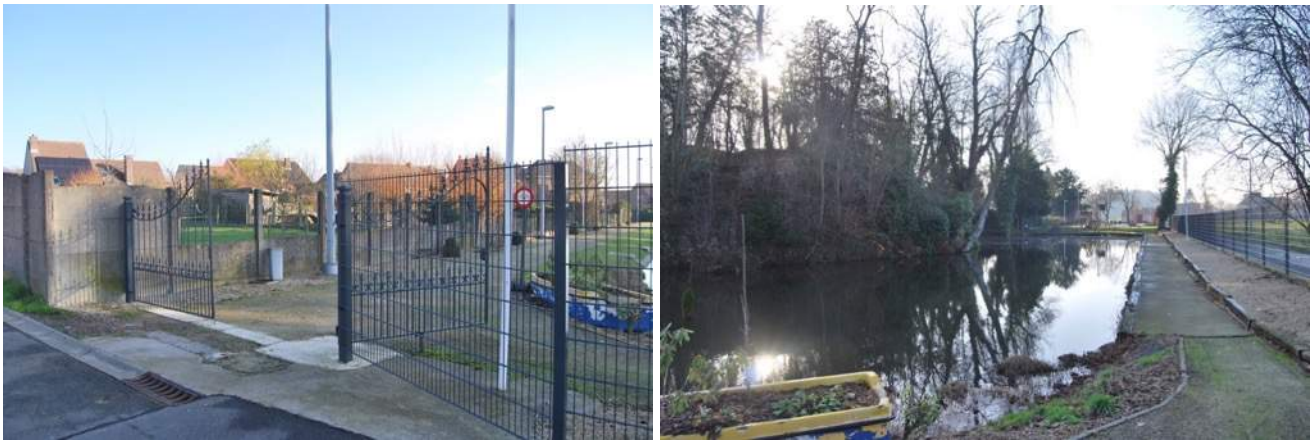
Afb. 36: Links: onderaanzicht knotlinden, rechts: zicht op drie knotlinden bovenop de motte.

De motte is via een groen geschilderde ijzeren brug verbonden met de pastorietuin. De brug geeft uit op betonnen traptreden die de helling van de zijflank volgen en naar de vlakte bovenop de motte leiden.

Op de zijflanken van de motte doet zich een wildgroei van verschillende grote bomen voor, zoals een groene beuk, een esdoorn, een populier en enkele linden. Verder is er kleine ondergroei van onder meer vlierbes, paplaurier, meidoorn, fijnspar, hazelaar en braam. Vermoedelijk is er een houten oeverbeschroeiing aanwezig rondom de motte.

De vlakte bovenop de motte heeft een symmetrische beplanting. De vier hoeken van de betonnen trap zijn telkens gemarkeerd door taxussen. Aan de tegenoverliggende oostzijde herhalen deze vier taxussen zich (strikt genomen staan twee van de vier taxussen staan telkens op de zijflank van de motte). Tussen de twee taxusgroepen, langs de noord- en zuidzijde, staan twee keer drie knotlinden op een lijn. Ook tussen de oostelijke taxusgroep staan twee lindebomen.

Een volledige inventarisatie van het bomenbestand op de motte is terug te vinden in **Bijlage 4**.



Afb. 37: Links: noordelijke hekafsluiting tussen de Walstraat en de site van de vissersclub, rechts: het gebetonneerde pad dat langs de noord-, oost- en zuidzijde van de gracht loopt.



Afb. 38: Links: zicht op de oost- en noordzijde van de gracht met gebetonneerd pad, grasstrook en visplatformen, rechts: zicht op de zuidwestelijke hoek van het domein van de vissersclub met twee fijnsparren, een eik, een beuk en een taxus.

Rondom de ringgracht, meer bepaald aan de noord-, oost-, en zuidzijde, ligt een gebetonneerd pad dat verlicht wordt met hoge verlichtingspalen. Het gaat om recuperatiedallen die in 1994 geplaatst werden.[21] Aan de

[21] Nota aan het schepencollege betreft: vraag om ter beschikking stellen 150 m2 herbruik dallen voor wandelpad rond vijver geklasseerde mote Ressegem, 1994.

noordzijde grenst het pad onmiddellijk aan het water, langs de andere twee zijden ligt tussen het pad en het water een grasstrook met op regelmatige afstand van elkaar gelegen betonnen visplatformen.
Aan de noordzijde wordt de site van de Walstraat afgesloten door een hoog grijs ijzeren hek. Langs de oostzijde loopt een afsluiting van opengewerkte betonplaten, ingevuld met ijzeren gaas, tussen betonnen palen.

Op het domein van de vissersclub staan enkele bomen, voornamelijk in de zuidwestelijke hoek. Tussen de twee fijnsparren, de eik, de beuk en de taxus die hier staan groeit taxus. Zie voor een volledige inventarisatie **Bijlage 4**.

TOESTAND

De vissersclub staat in voor het onderhoud van de ringgracht en het pad, de grasvelden en de bomen rondom rond.

De motte zelf werd de voorbije decennia amper onderhouden. Op verscheidende plekken is de motte ter hoogte van de overgang met het water geërodeerd. Daarnaast is er sprake van oeverafkalving waardoor de buitenoever niet evenwijdig loopt met de binnenoever. De motte is in het algemeen erosiegevoelig.
De taxussen beneden aan de trap van de motte bevatten een redelijk aantal dode takken.
Op de motte groeit op verscheidene plekken paplaurier. Deze plant past niet binnen het geheel. Ook staan er een aantal grote bomen met kans op ontwortelingsgevaar. De noordelijke linde die tussen het oostelijke groepje van vier taxussen staat is beschadigd.

De ijzeren brug tussen de pastorietuin en de motte is verouderd, maar wel nog toegankelijk.

PASTORIETUIN



Afb. 39: Links: bakstenen muurafsluiting aan de voorzijde en dus aan de voortuin van de pastorie, rechts: de voortuin van de pastorie met rozenaanplanting.



Afb. 40: Links: zicht vanop de ijzeren brug op de oostzijde van de tuin die met heras-hekken en een ijzeren tuinpoortje afgesloten wordt, rechts: algemeen zicht op de pastorietuin vanuit het noordelijk gelegen speel- en sportplein.



Afb. 41: Links: zicht op een gedeelte van het rozenperk aan de achterzijde van de pastorie en het zuidelijke grasveld, rechts: zicht op de achtergevel van de pastorie en het oostelijke tuingedeelte.



Afb. 42: Links: drie taxusbomen in het oostelijke tuingedeelte, rechts: zicht op de conifeer en de rododendron langs de noordzijde.



Afb. 43: Links en midden: drie beuken op een lijn in het oostelijke tuingedeelte, rechts: restanten van vermoedelijk een Mariagrot met daarachter een kerselaar.



Afb. 44: Links: detailfoto van de witbonte scherpe hulst, midden: het gebogen noordelijke pad dat omzoomd wordt door aucuba, rechts: detailfoto van de wildgroei in hete oostelijke tuingedeelte.

De ommuring van de pastorietuin bestaat aan de straatzijde, tussen pastorie en kerkhof, uit baksteen in Deltrapverband met pilasters en hangende lisenen. Voor de ingang staat een open poortdoorgang met segmentboog.
Aan de noordzijde van het voorhof is de ommuring uitgevoerd in beton. Tussen de pastorie en het achterliggende bijgebouw zit een witgeschilderde houten inrijpoort van twee opendraaiende vleugels. De afsluiting ter hoogte van het sport- en speelplein is opgebouwd uit betonnen palen met daartussen een lage betonnen plint en ijzeren gaas.
Tussen het kerkhof en de pastorie, langs de zuidzijde, loopt van aan de straatzijde tot aan het poortje een bakstenen muur eveneens in Deltrapverband. Het poortje zelf zit tussen twee pilasters uit baksteenmetselwerk. Het overige gedeelte van deze zijde wordt afgesloten door een omheining van betonplaten.
Achterin aan de westzijde, op de overgang tussen de tuin en de mottevijver, staan een aantal Heras-hekken opgesteld.

De pastorietuin telt vier delen. De ommuurde voortuin of voorhofje bestaat uit twee rozenperken die langs weerzijden van het pad dat naar de voordeur van de pastorie leidt, liggen. De zone onmiddellijk grenzend aan de achtergevel wordt afgebakend door een witgeschilderd ijzeren hekwerk tussen betonnen pijlers. Er liggen eveneens twee rozenperken die omgeven worden door verhardingen van vierkanten betonnen tegels.

Ten zuiden van het pastoriegebouw, grenzend aan de straat, ligt een groot vierhoekig grasveld waarvan minstens een gedeelte vroeger dienstgedaan heeft als moestuin.

Het oostelijke tuingedeelte, tussen het pastoriegebouw en de motte, beslaat de grootste oppervlakte. Grindpaden structureren de tuin in verschillende perken. Een pad loopt van de achterdeur van de pastorie recht naar de motte. De bomen die langs dit pad staan, waaronder de essen op de oever van de ringgracht, versterken de perspectiefwerking.
Het centrale pad heeft enkele vertakking naar beide noordelijke en zuidelijke zijden. In het noordelijke deel liggen tussen het centrale pad en de zijpaden grasperken met enkele bomen. Langs de omheining met het sport- en speelplein staan een taxus, rododendrons, een es, een populier en nogmaals drie taxussen. De taxussen die gezien hun hoge uitgroei ouder zijn dan de laatste eind negentiende-eeuwse bouwfase van de pastorie betroffen vroeger waarschijnlijk een taxushaag die de tuin een gesloten karakter gaven. Het gebogen pad wordt langs beide zijden omgeven door aucuba, een wintergroene heester.
Langs een van de paden in het zuidelijke gedeelte groeit de uitzonderlijke soort witbonte scherpe hulst. Dit tuingedeelte is rijkelijker beplant met bomen, zeker in de oostelijke hoek. Tussen de bomen zijn nog de restanten van een klein bouwwerk, vermoedelijk een Mariagrot, terug te vinden. Langs het pad dat naar deze hoek leidt staat eveneens aucuba, langs het pad dat langs de ommuring tussen de tuin en het kerkhof loopt staat een haag van paplaurier. In de vrije ruimte tussen de twee kerselaars en de esdoorn doet zich een ondergroei van haagbeuk voor waardoor het vermoeden bestaat dat de oorspronkelijke boom die hier stond een haagbeuk was. Iets meer zuidelijk is nog een stronk te zien van een es of populier.
Naast de eerder vernoemde aanplantingen kenmerkt de tuin zich ook nog door geraniums, laurier, hazelaar, een wildgroei van gewone vlier en wellicht een verwilderde aanplant van de niet zo vaak voorkomende peterselievlier.

Voor een visuele weergave van de tuinindeling met paden, de bomen en de beplanting zie de schetsmatige weergave en inventarisatie in **Bijlage 4**.

TOESTAND

De gemeentelijke Groendienst is verantwoordelijk voor de tuin. De grasperken, aanplantingen en bomen worden regelmatig onderhouden. De drie taxussen in het noorden van de tuin, aan de omheining met het sport- en speelplein, zijn hoog uitgegroeid.

Het doorzicht vanuit de tuin naar de motte is goed behouden.
De bakstenen ommuring van de pastorie heeft uitgespoelde voegen en is aangetast door begroeiing, waaronder klimop. Op sommige plaatsen is de ommuring hersteld geweest met cementmortel. De heras-hekken aan de oostelijke zijde zijn een tijdelijke oplossing en passen niet in het geheel.

KERKHOF



Afb. 39: Links: Zicht op kerkhof vanuit het westen, rechts: Zicht op kerkhof vanuit het oosten.



Afb. 46: Links: Hekafsluiting aan de westkant, rechts: Muurafsluiting met poort, grenzend aan pastorietuin.

De graven komen uit verschillende eeuwen en zijn naar gelang van de stijlperiode gemaakt van arduin, graniet, hout, ijzer… De graven vlakbij de kerk zijn gericht op het oosten. De graven achter op het terrein zijn gericht op het pad waarlangs ze liggen. Een overzicht van de belangrijkste graven is te vinden in **Bijlage 5**.
Het kerkhof heeft voornamelijk een rechthoekige vorm. De graven zijn gelegen aan de oostelijke, zuidelijke en noordelijke zijde van de kerk. Achterin ligt ook een urnenkelder en een klein columbarium. Er werden nauwelijks verhardingen aangebracht: er is vooral gras aanwezig. Achterin het kerkhof is een klein, houten gebouwtje met golfplatendak geplaatst. Hierbij zijn grijze klinkers gelegd.

Ten slotte is aan de oostzijde van de kerk een lage buxushaag geplant die een groot gedeelte van het kerkhof ruimtelijk scheidt van het kerkgebouw.

Langs de voorzijde van de kerk bevindt zich een laag gemetselde muur met een arduinen dekplaat. Daarbovenop is een ijzeren zwart geschilderd hekwerk geplaatst. De pilaren bevatten cannelures en worden afgetopt met dennenappel-vormen; daartussen zijn ronde stijlen. Aan de rechter- en linkerzijde van de kerk is – in het hekwerk – een poort geplaatst in dezelfde vormentaal.
Aan de zuidzijde bestaat de afsluiting deels uit ijzeren hekwerk (grenst aan private tuin) en betonnen ommuring. Tussen de kerk en de pastorie staat een bakstenen muur met pilasters en hangende lisenen. Aan de bovenzijde zijn dakpannen geplaatst. Hier is een witgeschilderde houten poort in de ommuring verwerkt die wordt geflankeerd door twee bakstenen pilaren die naar de bovenzijde taps toelopen. Aan de rechterzijde van deze poort is een betonnen omheining geplaatst.
Aan de oostzijde van de kerk bevindt zich een betonnen omheining waarvan de pilaren diamantkoppen bevatten en de platen ertussen golvend zijn afgewerkt.

TOESTAND



Afb. 47: Links: Losse of verdwenen dakpannen en begroeiing, rechts: Zoutuitbloeiing op bakstenen.

Het kerkhof wordt onderhouden en bevindt zich in goede toestand.
Recent is een deel van de begraafplaats ontruimd om nieuwe begravingen mogelijk te maken. De ontruiming gebeurde op de zones waar de termijn voor begraven (de concessies) verstreken was.

De ommuring aan de noordzijde, grenzend aan de pastorietuin, is begroeid met klimop waardoor een deel van de dakpannen afgebroken zijn en een deel van het metselwerk aangetast is. De mortel is hier en daar weggespoeld of hersteld met cementmortel die het huishouden van de muur kan aantasten. Ook zijn er plaatselijk zoutuitbloeiingen te zien.
De dakpannen aan de bovenzijde zijn vervuild. Aan de westzijde is een deel van het ijzerwerk gebroken.

ES



Afb. 40: Zicht op de es vanuit het noorden en standplaats van de es op het plan.

Een opgaande es met een gevorkte stam staat op het kadastrale perceel van het kerkhof maar net buiten de betonplatenafsluiting. Deze mooi en evenwichtig ontwikkelde boom markeert de hoek van een kadastrale grens. Tot in de 19e eeuw liep het terrein van de kerk tot deze hoogte.

Volgens de opmeting door Onroerend Erfgoed zijn de afmetingen van de boom:

- Omtrek gemeten op hoogte: 150 cm
- Omtrek stam of stoof: 314 cm
- Totale hoogte: 23 m

TOESTAND

De es heeft takken die over een deel van de zuidelijke sacristie en het koor hangen. De toestand van de boom is goed, maar het zou wel de gebouwen in de buurt kunnen aantasten.

WALSTRAAT EN OMGEVING



Afb. 49: Situering Walstraat op de site in blauw (luchtfoto via GoogleMaps)



Afb. 50: Links: zicht op Walstraat vanuit westen, rechts: zicht op Walstraat vanuit oosten




Afb. 51: Links: zicht op speelplein en sportveld ten zuiden van de Walstraat, rechts: de recente lijnaanplanting van tien eiken

De Walstraat bakent de noordzijde van het beschermd dorpsgezicht af. De aanwezigheid van deze weg is al te zien op kaarten van de 18e eeuw en op de Atlas der Buurtwegen. Momenteel gaat het om een geasfalteerde eenbaansweg die niet toegankelijk is voor voertuigen. Aan de noordzijde bevindt zich een weiland, aan de zuidzijde liggen een speeltuin, een sportveld en de motte.



Afb. 41 Zicht op de speeltuin

De speeltuin bestaat uit een onverhard geheel van gras en zand. De speeltoestellen bevinden zich binnen dit geheel. De naastliggende welgracht wordt afgescheiden met een hek.



Afb. 42 Zicht op het sportveld.

Het sportveld bestaat in zijn geheel uit asfast met twee kleine doelen en twee basketbalpalen. Het veld ligt naast de pastorietuin en wordt hiervan gescheiden door een haag en betonnen paaltjes met draad ertussen. Het sportveld wordt verlicht door twee verlichtingspalen.

De populieren tussen de Walstraat en de speeltuin en het sportveld werden in 2018 gerooid en recent vervangen door tien eiken in lijnaanplanting.

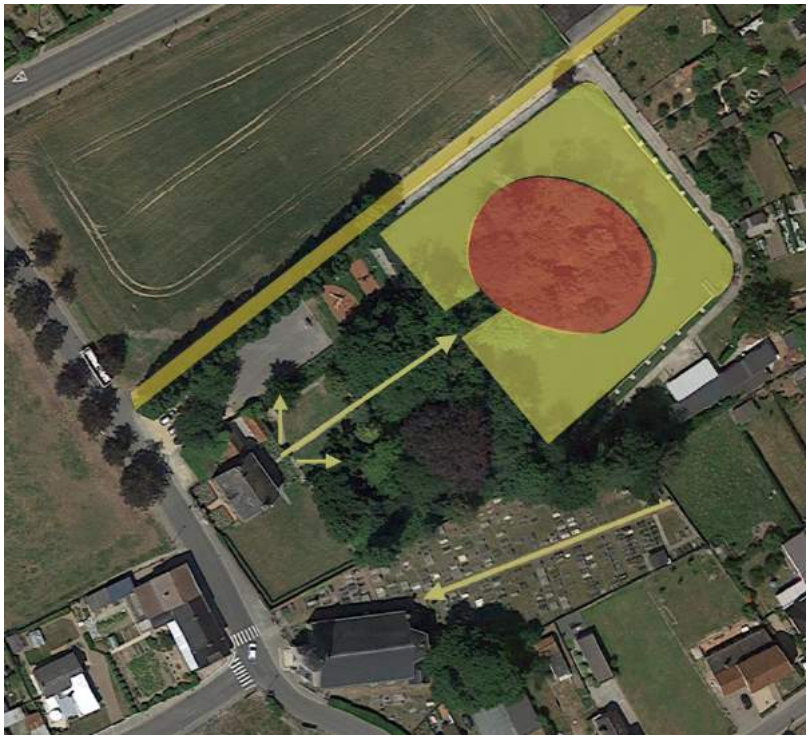


In blauw is de Walstraat te zien. Uitsnede van de Ferrariskaart, 1771-78 en Atlas der Buurtwegen, 1845 (bron: Geoportaal).

TOESTAND

De vroegere aanplant van populieren is recent vervangen door tien eiken. Deze bomen zijn vermoedelijk een cultivar en niet aangeplant volgens de voorwaarden uit het advies van het agentschap Onroerend Erfgoed. Hierdoor is momenteel het karakter van de lijnaanplant verloren gegaan. De Walstraat op zich wordt onderhouden en is in goede toestand.

Onderstaande kaart geeft een overzicht met beeldbepalende tuinelementen. De motte met de ringgracht, de Walstraat zijn direct herkenbare elementen. De belangrijke zichtassen zijn die naar de motte en de subtiele symmetrische padenstructuur in de pastorietuin. Op het kerkhof is het centrale pad ook een beeldbepalend element.



Op de syntheseplannen in **bijlage 1 en 2** zijn de waardevolle elementen en de knelpunten van de site weergegeven.

3.4.3. Archeologische elementen



Afb. 52: Zicht op het weiland ten noorden van de Walstraat waar het voormalige neerhof gesitueerd was.

Het omgrachte neerhof is niet meer zichtbaar in het landschap, maar boringen in de weide ten noorden van de motte vertonen een archeologische laag van meer dan 2 m. In het kader van het BPA dorpscentrum Ressegem werd in november 2004 op deze plaats een verkennend archeologisch onderzoek uitgevoerd [22] Het proefsleuvenonderzoek door de afdeling Monumenten en Landschappen van de provincie Oost-Vlaanderen vond plaats onder leiding van Nancy Lemay. Een tiental grote paalkuilen (waarvan één met een diameter van 55 cm) verwijzen naar een imposante houtbouw; een aantal kleinere paalkuiltjes met een diameter van 15 cm verraden de aanwezigheid van kleinere constructies. Verder zijn diverse kuilen, greppeltjes en een humeuze depressie aangetroffen. Het begeleidend aardewerk kan slechts algemeen worden gedateerd in de volle middeleeuwen. Ten westen van het neerhof en de omgrachting werd over de volledige breedte van het perceel een gracht aangetroffen met een breedte van 1,2 m. Enkele scherven plaatsen dit spoor eveneens in de volle middeleeuwen. Verder ten westen werden in de proefsleuven enkel post-middeleeuwse kuilen aangetroffen.

[22] 'Verslag van het verkennend archeologich onderzoek d.m.v. proefsleuven op het terrein met kadasternummer in eigendom van Fam. Van Bever', kopie ontvangen via Gemeente Herzele.

3.5. CULTUURGOEDEREN

Het beschermingsbesluit van 1 juli 1981 maakt geen expliciete vermelding van cultuurgoederen. De Sint-Mauritiuskerk bevat echter een aantal objecten die als cultuurgoed gelden. Zoals historische foto's aantonen, waren ze waren op het moment van de bescherming reeds aanwezig in het gebouw. De onderstaande objecten zijn ook opgenomen in **Bijlage 6** waarin voor elk cultuurgoed een afzonderlijke motivatie terug te vinden is.

De cultuurgoederen werden in 2004 gerestaureerd en verkeren allen nog steeds in goede staat.

- Houten beelden:
    - Jezus aan het kruis of Triomfkruis der "vier uitersten", vijftiende-zestiende eeuw, koor
    - Knielende engelen, 1791, overgang schip en koor
    - Heilige Catharina van Alexandrïe, achttiende eeuw, noordelijke zijbeuk
- Gipsen beelden
    - Kruisweg, negentiende-vroegtwintigste eeuw, schip

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

4.1. ALGEMENE BESCHRIJVING ERFGOEDWAARDEN

In onderstaande tekst zijn de erfgoedwaarden beschreven die zijn toegekend in het beschermingsbesluit.

Dorpsgezicht:

Beschrijving

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Beschermingsdossier DO000646, Sint-Mauritiuskerk, motte en omgeving (S.N., 1981).

De bescherming omvat de reeds als monument beschermde parochiekerk Sint-Mauritius en motte met de onmiddellijke omgeving, met inbegrip van het kerkhof, de pastorie en pastorietuin, de populierendreef ten noorden van de pastorie en de vijver rond de motte.

Het beschermingsdossier motiveert de esthetische waarde van de omgeving de kerk, motte en pastorie als volgt: "De esthetische waarde van de inplanting en de volumes, omwille van de landschappelijke waarde van de motte met begroeiing, vijver en dreef."

Waarden

De omgeving van de Sint-Mauritiuskerk, de pastorie en de motte is beschermd als dorpsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door de: artistieke waarde.

Sint-Mauritiuskerk

Beschrijving

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Beschermingsdossier DO000646, Sint-Mauritiuskerk, motte en omgeving (S.N., 1981).

Het beschermingsdossier motiveert de architectuurhistorische waarde van de Sint-Mauritiuskerk als volgt: "als kerk met vroeggotische 13de-eeuwse westtoren en -gevel, 15de-eeuwse middenbeuk en laat-15de-eeuws of begin-16de-eeuws koor, met voor de laatgotische (16de-eeuwse) dorpskerken eigen 3/6 koorsluiting, met laatgotische zijbeukstraveeën uit de late 15de-vroege 16de eeuw, en een in de 18de eeuw verbouwde zuiderzijbeuk, 18de-eeuwse westelijke traveeën en in de 19de eeuw bijgevoegde sacristieën, het geheel gebouwd in Lediaanse zandsteen en - voor de recentere verbouwingen - baksteen."

Waarden

De Sint-Mauritiuskerk is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de: historische waarde, in casu architectuurhistorische waarde.

Motte

Waarden

De door een wal omgeven motte, door een brugje verbonden met de pastorietuin en begroeid met lindebomen en beuken, is beschermd als monument omwille van het algemene belang gevormd door de: historische waarde, in casu cultuurhistorische waarde.

4.2. WAARDENSTELLING

4.2.1. Gebouwen

Kerk:

- Sterktes:
  - Zoals in het beschermingsdossier wordt aangehaald zijn de verschillende bouwfasen van de kerk nog duidelijk afleesbaar. Van hoge waarde zijn hierbij de vroeggotische westtoren en -gevel, de 15e-eeuwse pilaren van de middenbeuk en 15e of 16e-eeuws koor en zijbeuken. Ook de 18e-eeuwse verbouwingen en aanvullingen (de zuiderzijbeuk, westelijke traveeën) zijn van hoge waarde, net als de sacristieën die weliswaar pas in de 19e eeuw opgetrokken werden, maar geen afbreuk deden aan de oudere erfgoedelementen.
  - Daarnaast zijn er verschillende nagelvaste elementen bewaard, zoals 18e-eeuwse biechtstoelen en tochtportaal en een 17e-eeuwse preekstoel.
  - Verschillende bouwhistorische elementen dateren uit de late middeleeuwen, waardoor de ondergrond van de kerk nog tal van archeologische sporen bevat. Het archeologisch bodemarchief is dan ook mee beschermd. Dit betekent dat bij bodemingrepen een archeologisch onderzoek noodzakelijk is.
  - In 2001 werd zowel het exterieur als interieur van de kerk gerestaureerd en het beschermde gebouw bevindt zich in goede toestand.
- Uitdagingen:
  - De kerk heeft geen liturgische functie meer. Het is wel nodig om het gebouw regelmatig te onderhouden en te verwarmen. Een kerk in gebruik stimuleert onderhoud en instandhouding. Een geschikte herbestemming zou op zijn plaats zijn.
  - Het is negatief dat het orgel niet meer in de kerk aanwezig is.

Pastorie:

- Sterktes:
  - De pastorie wordt vooral vanwege de inplanting gewaardeerd in het beschermingsbesluit. Deze is behouden gebleven, alsook de architecturale kenmerken van het oorspronkelijke ontwerp.
  - Vanwege de centrale ligging in het dorp is het als locatie zeer geschikt voor gemeenschapsactiviteiten.
- Uitdagingen:
  - De bescherming van de omgeving van de pastorie legt beperkingen op de uitbreidingsmogelijkheden.
  - De zichtassen tussen de pastorie en de motte zullen zo goed mogelijk behouden moeten blijven.

4.2.2. Landschap en omgeving

Kerkhof:

- Sterktes:
  - De huidige afmeting van het kerkhof dateert pas van de tweede helft van de 20e eeuw. Zoals 18e- en vooral 19e-eeuwse kaarten aantonen, was de open ruimte rondom en ten oosten van de kerk echter al veel eerder aanwezig. Het kerkhof is dan ook vooral als ruimtelijk structurerend geheel van belang.
  - Op het kerkhof staan enkele graven die van lokaal belang zijn (zie **Bijlage 5**). Drie graven daarvan dateren nog uit de 18e en 19e eeuw, de anderen uit de 1e helft van de 19e eeuw.
- Uitdagingen:
  - De betonnen ommuring aan de noordzijde beperkt het visuele zicht en de ruimtelijke verbinding met de motte. Een lager of een meer open hekwerk zou al verbetering bieden.

Pastorietuin:

- Sterktes:
    - De pastorietuin als open ruimte is goed bewaard gebleven en biedt belangrijke zichten op de als monumenten beschermde kerk en motte.
    - Het zicht op de motte wordt bijkomend versterkt door de perspectiefwerking van de paden en de bomen.
    - De indeling van de tuin aan de hand van omheiningen, paden, (gras)perken, aanplantingen en bomen is kenmerkend voor de algemene typologie van pastorietuinen. Hij bevat stijlkenmerken van zowel de (in de 18de eeuw gangbare) formele als de 19de-eeuwse landschappelijke tuinaanleg.
    - De tuin bevat een groot aantal waardevolle bomen en beplantingen (op het schetsmatige plan in **Bijlage 4** staan de waardevolle bomen aangeduid). De waardevolle bomen werden aangeduid op basis van de criteria typologie, ouderdom en structurerende binnen het tuinontwerp. Sommige bomen voldoen aan de verschillende drie criteria. Meerdere exemplaren maken bijvoorbeeld deel uit van het tuinontwerp en zijn geplant omwille van de perspectiefwerking op de motte. De taxussen langs de noordelijke omheining zijn dan weer belangrijk omwille van hun ouderdom en van hun symbolische waarde als groenblijvende struik. Ook de uitzonderlijk voorkomende witbonte scherpe hulst behoort tot deze groenblijvende categorie.
- Uitdagingen:
    - Tussen de pastorietuin en het gebied rond de motte is een hek geplaatst dat de ruimtelijke verbinding binnen het beschermd dorpsgezicht beperkt. Het Heras-hek is op esthetisch en duurzaam vlak een weinig bevredigende oplossing.
    - Er zijn storende haagstructuren aanwezig die de verbinding verhinderen.
    - De historische zichtassen zijn beperkt door wildgroei van planten.

Motte:

- Sterktes:
    - De aarden heuvel en ronde structuur, alsook de omringende walgracht zijn bewaard gebleven. Dit is bijzonder aangezien er in Vlaanderen nog maar een honderdtal mottes fysiek bestaan.[23]
    - In **Bijlage 4** is een plan terug te vinden met daarop de waardevolle bomen aangeduid. Voor de waardevolle bomen op de motte gelden dezelfde criteria als voor diegene in de pastorietuin. Voor de bomen op het domein rond de motte (het domein van De Walvissers) zijn enkel de criteria typologie en ouderdom geldig.
- Uitdagingen:
    - Vanwege de overwoekering door bomen en struiken is de motte niet meer als zodanig te herkennen. Ook van verderaf is de motte nauwelijks zichtbaar door de bebouwing die zich rondom de site bevindt.
    - De beplanting op de schuine flanken is minder en verstoren in zekere mate het aanzicht van de motte.
    - De motte is erosiegevoelig.
    - Rondom de walgracht van de motte zijn verschillende storende elementen aangebracht, zoals de afsluiting, de beschoeiing en het betonnen pad. Verschillende van deze ingrepen werden bovendien zonder geldige toelating of vergunning uitgevoerd.
    - De ijzeren hekafsluiting en het gebetonneerde pad stroken bovendien niet met het erfgoedkarakter van de site en kunnen als een inbreuk op de erfgoedwaarden gezien worden.
    - Wanneer de motte voor het publiek opengesteld wordt, moet er voorkomen worden dat de motte te veel belast wordt (overmatige recreatie) en moeten de nodige werkzaamheden inzake veiligheid, toegankelijkheid en ontsluiting gedaan worden.

[23] Monumentenwacht vzw, 'Behoud en beheer van mottes', in: *informatieblad archeologie*, 2017.

Es:

- Sterktes:
  - De aanwezigheid van de kadastrale grens is al terug te zien op 18e-eeuwse kaarten. De es is hiervan een overblijfsel en nog altijd bewaard.
- Uitdagingen:
  - De boom hangt deels over de kerk met mogelijke gevolgen voor dit beschermde gebouw.
  - De boom staat deels op gemeentelijke en deels op particuliere grond.
  - De standplaats is niet goed ingericht en staat achter een afsluiting

Walstraat:

- Sterktes:
  - De Walstraat is een belangrijk structureel ruimtelijk element binnen de bescherming. De weg staat al op de achttiende-eeuwse kaarten aangegeven. Als weg is dit element goed bewaard.

- Uitdagingen:
  - De straat is recent geasfalteerd wat de integratie in de omgeving belemmert.

4.2.3. Archeologie

Motte:

- Sterktes:
  - Er zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd in de omgeving van het beschermd dorpsgezicht. Hieruit blijkt dat er ook archeologische waarden aanwezig zijn, met name met betrekking tot het voormalige opperhof.
- Uitdagingen:
  - De archeologische waarden zijn impliciet mee beschermd bij de motte. Bodemingrepen worden hier best vermeden.

Neerhof:

- Sterktes:
  - Er zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd in de omgeving van het beschermd dorpsgezicht. Hieruit blijkt dat er ook archeologische waarden aanwezig zijn, met name tot betrekking tot het voormalige opperhof waarvan het neerhof is verdwenen. Door het onderzoek is met zekerheid de plek van het neerhof aan te wijzen waardoor de valorisatie en visualisatie van deze historische plek mogelijk is.
- Uitdagingen:
  - Vanwege de mogelijke ondergronds aanwezige erfgoedelementen mogen op deze plek enkel ingrepen of werken plaatsvinden na archeologisch onderzoek.
  - Ook het huidige open zicht op de site mag niet verstoord worden. In dit opzicht wordt elk ontwerp tot herinrichting liefst voorgelegd aan en besproken met het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.2.4. Cultuurgoederen

- Sterktes:
  - De opgesomde cultuurgoederen werden redelijk recent (2004) gerestaureerd en geconserveerd en verkeren daardoor in goede staat.
- Uitdagingen:
  - Er werden geen knelpunten opgemerkt.

4.3. SYNTHESEPLAN ERFGOEDWAARDEN

Zie plannen in **Bijlage 2**.

Het waardeoordeel is aangeduid met een kleurcode op de plannen en wordt weergegeven door 4 verschillende kleuren die een degradatie in hun oordeel bepalen van hoog naar laag en indifferent:

- ROOD: hoge monumentenwaarde: uiterst waardevol, deze elementen zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het geheel. *Voor deze onderdelen is restauratie en conservatie gewenst. Ze worden bewaard in hun huidige toestand of gerestaureerd (storende verbouwingen verwijderen) naar een welbepaalde periode in de geschiedenis. Hierdoor wordt de ruimte maximaal geherwaardeerd.*
- GEEL*:* positieve monumentenwaarde: waardevol, deze elementen zijn van belang voor de structuur en/of de betekenis van het geheel. Hiertoe behoren o.a. ingrijpend gerestaureerde elementen (of volledig vervangen naar oorspronkelijk model) waarbij de erfgoedwaarde hersteld of behouden werd. *Voor deze onderdelen is behoud van de ruimtes wenselijk. Ingrepen en aanpassingen die nodig zijn voor het goed functioneren van het gebouw zijn mogelijk, maar met respect voor het originele gebouw.*
- GROEN: negatieve monumentenwaarde: deze elementen doen afbreuk aan de bewaarde historische context. *Voor deze onderdelen is afbraak gewenst.*
- BLAUW: indifferente monumentenwaarde: deze elementen hebben geen belang voor de structuur en/of de betekenis van het geheel. Hiertoe behoren ook nieuwe ingrepen of toevoegingen die met respect voor de historische context zijn uitgevoerd. *Voor deze onderdelen is behoud niet essentieel, wijzigingen en/of vervanging zijn mogelijk.*

5. VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER

5. VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER VAN DE ERFGOEDWAARDEN

5.1 ALGEMENE VISIE

In het RUP uit 2017 staat de volgende visie voor de dorpskern van Ressegem vermeld:
“Herinrichten dorpskern. De zeer specifieke en open dorpskern bezit heel wat potenties die momenteel onvoldoende worden uitgebuit. Door een masterplan voor dit gebied op te stellen kan aan deze zone een nieuwe impuls worden gegeven: de motte en omgeving kan men zo beter tot hun recht laten komen, er kunnen een aantal bijkomende woningen en functies gecreëerd worden,... Het open karakter van de kern wordt geaccentueerd door het voorzien van een centrale pleinfunctie”.

De visie in dit beheersplan volgt enerzijds het RUP en omvat anderzijds het maximaal behoud van de erfgoedwaarden en het versterken van de elementen die in verval zijn of in verval dreigen te geraken. In de eerste plaats heeft dit betrekking op de motte die omwille van zijn huidige uitzicht en beperkte toegankelijkheid het grote publiek niet bereikt. Daarnaast is voorzien om in de pastorie een gemeenschapshuis te creëren. Hiervoor is het noodzakelijk om nieuwbouw te voorzien waarin sanitaire en andere voorzieningen ondergebracht kunnen worden. De opdrachtgever wenst deze aanpassingen met een zo groot mogelijk respect voor het erfgoed uit te voeren.

In wat volgt worden de doelstellingen die binnen de beheersvisie gesteld worden uitgebreid toegelicht. De doelstellingen omvatten zowel technische conservatie als de herwaardering van de dorpskern.

5.2 HOOFDDOELSTELLINGEN

HOOFDDOELSTELLING – BEHOUD ERFGOEWAARDEN

Strategie 1.1: Behoud cultuurhistorische waarden landschappelijk erfgoed

a. Behoud

Bij het beheer van de site moet de bewaring van het cultuurhistorisch landschap steeds voorop staan. Een belangrijk uitgangspunt is dat de landschappelijke waarden, het intrinsieke karakter en de historische connecties tussen de verschillende onderdelen van de site bewaard moeten blijven. Deze onderdelen behelzen de motte met walgracht, de pastorietuin, de Walstraat en het kerkhof, die allen tot het beschermde dorpsgezicht behoren, en het niet in de bescherming opgenomen weiland waar historisch gezien het neerhof lag.

Zoals de inventarisatie en de waardebepaling aantoonden, bevatten verschillende delen van de site waardevolle bomen en beplantingen (zie **Bijlage 4**).
De vlakte bovenop de motte heeft een symmetrische beplanting van historisch waardevolle taxus- en lindebomen. Op de schuine flanken doet zich een wildgroei van grote bomen en tussengroei voor.
De pastorietuin heeft een geborgen karakter doordat ze volledig afgesloten wordt door bakstenen ommuringen, taxussen en bomen. Dit gesloten karakter is ook sterk aanwezig in het oostelijke tuingedeelte dankzij het grote bomenbestand, de aanplantingen van onder meer aucuba en hulst langs de paden en de wildgroei.
De es op de grens van het kerkhof en de aangrenzende private eigendom is een vrij uitgroeiende boom. De boom dient als waardevol landschappelijk element behouden te blijven

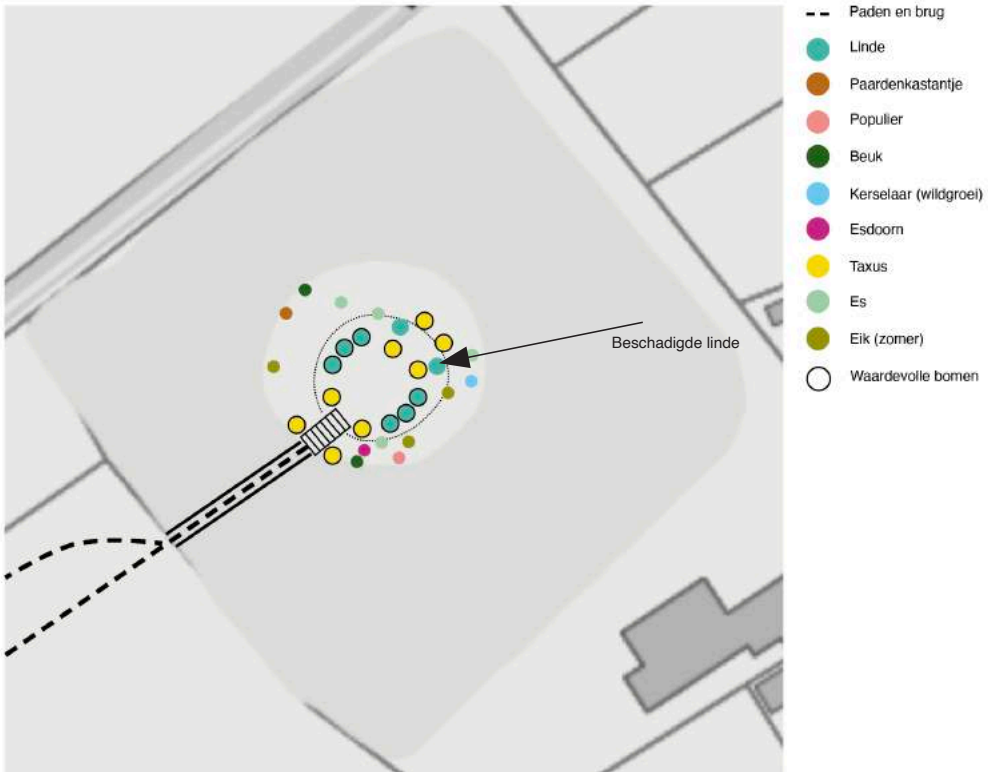
b. Verbeteren

Om de historische aanleg, constructie en kwaliteiten opnieuw leesbaar te maken, dienen enerzijds de elementen met hoge en positieve erfgoedwaarde (zie hoofdstuk 4 en **Bijlage 1**) beschermd, geconserveerd en

gerestaureerd te worden en anderzijds elementen met negatieve waarde, zoals de afsluiting en het pad rondom de vijver, afgebroken en/of vervangen te worden.

De dichte beplanting op de zijflanken van de motte, die ondergeschikt is aan de structurerende bomenaanplant bovenop de motte, belemmert het zicht op de aarden heuvel. Om dit waardevol landschappelijk element volledig tot zijn recht te laten komen, dient de begroeiing op de flanken gemaaid te worden tot op 0,5 meter boven het maaiveld.
De historisch waardevolle symmetrie van de bomenaanplant op de motte dient verbeterd te worden. Zo zal de beschadigde lindeboom aan de oostelijke taxusgroep verwijderd en herplant worden. Om het evenwicht te bewaren zal de tweede nog levende lindeboom dezelfde ingreep ondergaan.

Motte: inventarisatie bomen en beplanting



De uitvoeringen op de motte moeten steeds met de nodige voorzichtigheid gebeuren zodat de heuvel en omgeving niet beschadigd worden. Bij bodemingrepen is het bovendien van belang rekening te houden met de aanwezige archeologische sporen en waarden. Er dient voorafgaand aan de werken contact opgenomen te worden met de erfgoedconsulent archeologie om na te gaan of een archeologietraject noodzakelijk is.

Wat de pastorietuin betreft, is het belangrijk de beslotenheid te optimaliseren. Een gedeelte van de begroeiing dient in haar eigenheid behouden en gerestaureerd te worden. Zo wordt de taxushaag langs de noordelijke afsluiting opnieuw aangeplant, aansluitend op de nog bewaarde taxussen. Hiervoor dient eerst de rododendron verwijderd te worden.

Pastorietuin: inventarisatie bomen en beplanting



Een ander deel van de bomen en beplantingen moet in functie van de zichtassen bijgewerkt worden (zie verder).

c. Onderhoud

Door regelmatig op kleine schaal in te grijpen, kunnen kosten op grote schaal uitgesteld en zelfs vermeden worden. Het onderhoud van een historisch waardevol landschap en dorpsgezicht vraagt permanente opvolging en specifieke kennis. Het nazicht en het onderhoud moet dus door deskundigen uitgevoerd worden. In dit opzicht is het aanbevolen om een meerjarenonderhoudsplanning op te stellen en na te leven. De lijst van werkzaamheden in hoofdstuk 6 vormt hiervoor de basis.

Om de bovengeschikte rol van de taxussen en de lindebomen op de motte in stand te houden, dient het maaien van de beplanting op de zijflanken regelmatig uitgevoerd te worden. De grote bomen blijven bewaard, maar zullen bij afsterven niet vervangen of herplant worden. Ook de taxus- en lindebomen zelf dienen regelmatig onderhoud te ondergaan, zoals de verwijdering van dode takken, om de perspectiefwerking van de zichtassen in stand te houden.

Het onderhoud van de pastorietuin kan opgedeeld worden in twee zones. Enerzijds zal er regelmatig onderhoud plaatsvinden van de bomen en aanplantingen langs de paden (o.m. in functie van de zichtassen), van de grasperken en van de rozenstruiken in de voortuin en aan de achterzijde van de pastorie. In de binnengebieden van de twee noordoostelijke perken (diegene waarin de restanten van de Mariagrot bewaard zijn en diegene met het grootste bomenbestand) blijft de wildgroei zonder enige ingreep behouden (zie volgende pagina voor schetsmatige afbakening op plan). Er zullen in deze zone dan ook geen regelmatige onderhoudswerken uitgevoerd worden.

Enkele takken van de es op het kerkhof reiken tot aan de Sint-Mauritiuskerk. Deze dienen eenmalig gesnoeid te worden om beschadiging van het gebouw te voorkomen. Ook afvallende bladeren en takken moeten opgekuist in functie van een maximaal behoud van de waarden en de toegankelijkheid van het kerkhof en de kerk. Doordat de boom achter de omheining van het kerkhof staat, is hij enkel volledig toegankelijk via het private perceel. Voor

het onderhoud dient de gemeente Herzele, die het beheer van de boom in handen heeft, dus afspraken te maken met en toegang te vragen aan de eigenaar van de naastgelegen grond.



Strategie 1.2: Behoud architectuurhistorische waarden bouwkundig erfgoed

a. Behoud

De Sint-Mauritiuskerk en de pastorie hebben een hoge (architectuur)historische waarde. Deze waarde van de monumenten is niet terug te brengen tot één bepaalde periode, maar bestaat uit verschillende historische fases. Bij restauratie en herbestemming dient dan ook respectvol omgegaan te worden met de eigenheid van elke historische fase. Dit wil echter niet zeggen dat tijdens een restauratie aanpassingen aan de gebouwen uitgesloten zijn. De historische en architecturale waarden moeten echter wel steeds een superpositie behouden ten opzichte van de nieuwe ingrepen.

Er werden in het (recente) verleden al een aantal herstellingen uitgevoerd waardoor een grondige restauratie momenteel niet aan de orde is. Voor het behoud is het bouwkundig in orde stellen van de twee gebouwen wel noodzakelijk. De kleinschalige restauratie- en terugkerende onderhoudswerkzaamheden die in de lijst van hoofdstuk 6 beschreven staan, vormen hier de leidraad voor.

b. Herbestemmen

De beste garantie op behoud van de erfgoedwaarden is een goed gebruik van het onroerend erfgoed. In de praktijk is het belangrijk om voor het erfgoed een duurzame toekomst – uiteraard met respect voor het verleden – uit te bouwen. De authenticiteit en intrinsieke waarden van het erfgoed worden het meest gegarandeerd wanneer dit erfgoed via een eigentijdse invulling of hedendaags programma in het dagelijkse leven geïntegreerd wordt. Een doordacht gebruik versterkte bovendien de ruimtelijke beleving.

De Sint-Mauritiuskerk oefent geen liturgische functie meer uit en ook de pastorie is haar oorspronkelijke functie verloren. Een gepaste herbestemming van beide gebouwen draagt bij tot hun duurzaam behoud. Bij een nieuwe invulling van de kerk dient niet alleen het behoud van de erfgoedwaarden, maar ook de link tussen de kerk en de pastorie voorop te staan. Daarnaast bestaan er vergevorderde plannen om de pastorie, die al enkele jaren dienst doet als ontmoetingscentrum voor lokale verenigingen, uit te breiden met een nieuwbouwgedeelte. Bij eventuele

graafwerken/bodemingrepen in of rondom het pastoriegebouw dient rekening gehouden te worden met de geldende regelgeving inzake archeologisch onderzoek.
Verder in dit hoofdstuk (onder 5.3 Nevendoelstellingen) wordt binnen het kader van publieke ontsluiting dieper ingegaan op de herbestemmingsopties van de kerk en de pastorie.

c. Onderhoud

Door regelmatig op kleine schaal in te grijpen, kunnen kosten op grote schaal uitgesteld en zelfs vermeden worden. Het onderhoud van een historisch waardevol gebouw en zijn interieur vraagt permanente opvolging en specifieke kennis. Het nazicht en het onderhoud moet dus door deskundigen uitgevoerd worden. In dit opzicht is het aanbevolen om een meerjarenonderhoudsplanning op te stellen en na te leven. De lijst van werkzaamheden in hoofdstuk 6 vormt hiervoor de basis.

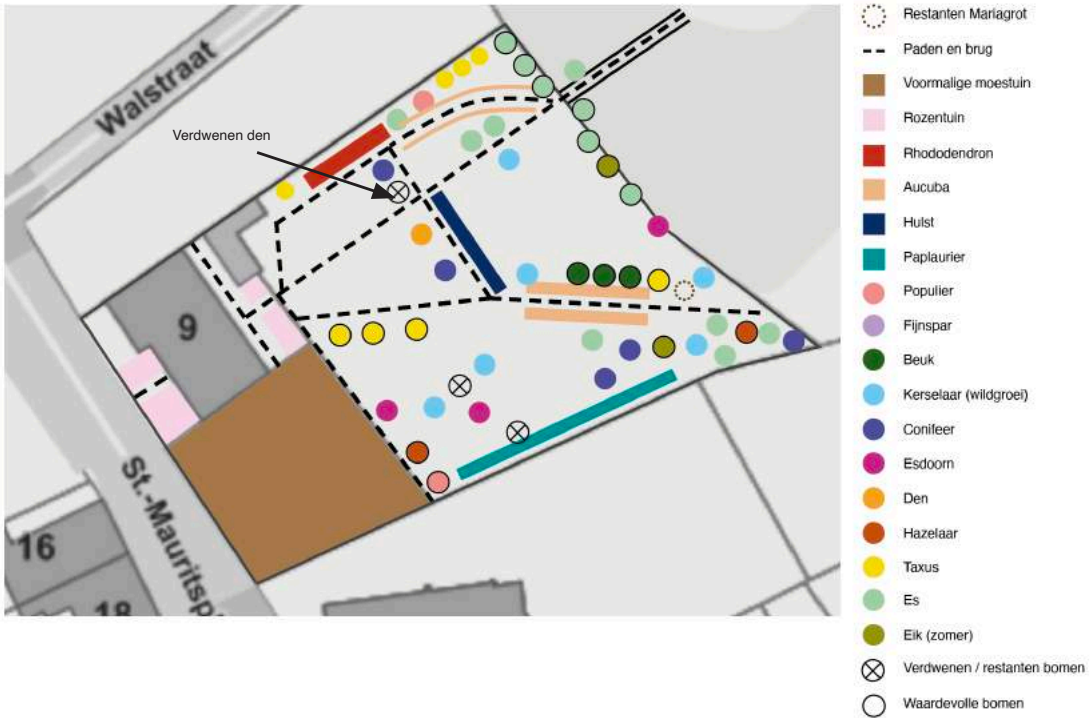
HOOFDDOELSTELLING – HERWAARDERING HISTORISCHE ZICHTASSEN, VERBINDINGEN EN UITZICHTEN

Strategie 2.1: Optimaliseren van historische zichtassen en verbindingen

Prioritair wordt er ingezet op de valorisatie van de relatie tussen de motte en zijn onmiddellijke omgeving, meer bepaald het neerhof en de pastorie(tuin). Dit kan bereikt worden door het behoud en de versterking van de bestaande historische verbindingen en zichtassen. Vanzelfsprekend moeten hierbij steeds de cultuurhistorische waarden van het dorpsgezicht en het landschap in acht genomen worden. Omgekeerd levert de herwaardering van deze zichten ook bij aan de instandhouding van de aanwezige erfgoedwaarden.

In de eerste plaats gaat de aandacht uit naar het pad tussen de pastorie en de motte. De overbegroeiing van het groen langs het centrale pad in de pastorietuin en langs de brug over de ringgracht belemmert de zichtas en de historische verbinding tussen de twee elementen. De beplanting dient gesnoeid en in de toekomst regelmatig onderhouden te worden om de visuele en fysieke verbinding tussen beiden in stand te houden. Daarnaast zal ook de verdwenen den (ter hoogte van de lijnaanplanting van de twee coniferen en de den) opnieuw geplant worden. In functie van een optimale symmetrie en perspectiefwerking worden ook best de nog bestaande den en eventueel de twee coniferen herplant.

Pastorietuin: inventarisatie bomen en beplanting



In tweede instantie wordt onderzocht hoe de historische relatie tussen de motte en het voormalige neerhof opnieuw tot stand gebracht kan worden. Het neerhof kan heringericht worden als historische referentie tot het opperhof. Hierbij moet het uitzicht op de beschermde site steeds gevrijwaard blijven en moeten, voorafgaandelijk aan elke bouwactiviteit, de archeologische sporen op het terrein onderzocht worden.[24]

Strategie 2.2: Herstellen van historische verbindingen

Als gevolg van de wijzigende bestemming van de verschillende gebouwen en landschappelijke elementen werden de voorbije decennia een reeks ondoordachte toevoegingen en ingrepen zonder geldige toelating uitgevoerd. De plaatsing van een ijzeren hekwerk rond de walgracht, de scheiding tussen de motte en de pastorietuin door middel van tijdelijke heras-hekken, de aanleg van het betonnen pad en de verharding van de gracht en de afsluiting van het kerkhof met betonnen platen zijn hier enkele voorbeelden van.

Deze toevoegingen verstoren het algemeen uitzicht van de site en nemen de bovenhand op de architectuur- en cultuurhistorische waarden. Ondoordachte en weinig historisch waardevolle ingrepen dienen daarom gerevaloriseerd te worden. Zo kan de betonnen omheining langs de noordzijde van het kerkhof verwijderd en vervangen worden door een meer subtiele begrenzing die enerzijds opgaat in het groene karakter van de omgeving en anderzijds de beslotenheid van de pastorietuin respecteert (bv. lage groenhaag).

[24] 'Verslag van het verkennend archeologisch onderzoek d.m.v. proefsleuven op het terrein met kadasternummer in eigendom van Fam. Van Bever', ontvangen via gemeente Herzele, 2005.

5.3 NEVENDOELSTELLINGEN

NEVENDOELSTELLING – ONTSLUITING EN PROMOTIE

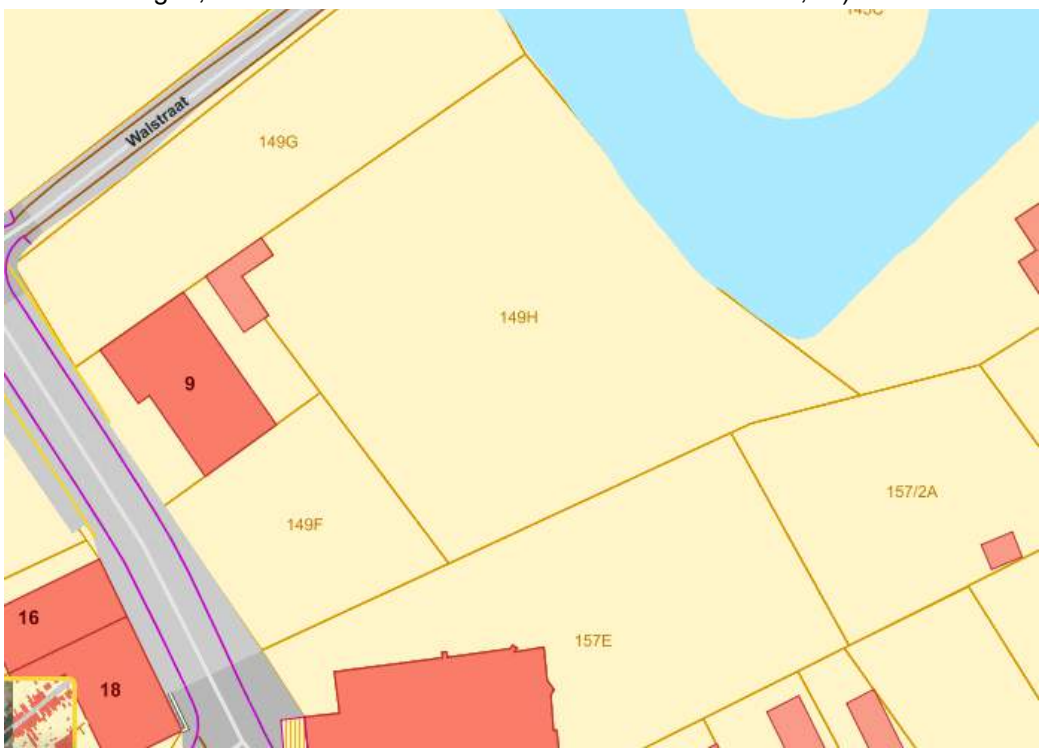
Een goede beheervisie, waarbij het behoud en onderhoud van de erfgoedwaarden en een herwaardering van de uitzichten en zichtassen centraal staan, gaat verder dan louter (bouw)technische handelingen en ingrepen. Het gaat gepaard met de creatie van een breed draagvlak bij de eigenaars, de gebruikers, de buurtbewoners en de ruimere omgeving. De promotie van de betekenis van de erfgoedwaarden komt het beschermde dorpsgezicht en de beschermde monumenten alleen maar ten goede.

Het is dan ook de wens van de opdrachtgever om de site in het algemeen en de motte, de kerk en de pastorie in het bijzonder publiek te ontsluiten. Aan het einde van deze paragraaf staan de zones en de circulatie ook visueel op plan weergegeven.

Strategie 3.1: Ontsluiting

Het geheel wordt optimaal ontsloten en publiek toegankelijk gemaakt. Volgende delen zullen wel nog afgesloten worden om permanente toegang te verhinderen:

- Weide naast pastorie en terras pastorie (perceel 149F)– ifv culturele activiteiten (buitenwerken bij tentoonstellingen, tenten voor cultuuractiviteiten zoals de 'luistertuin', …)



- Motte zelf
- Lokaal vissersclub en terras

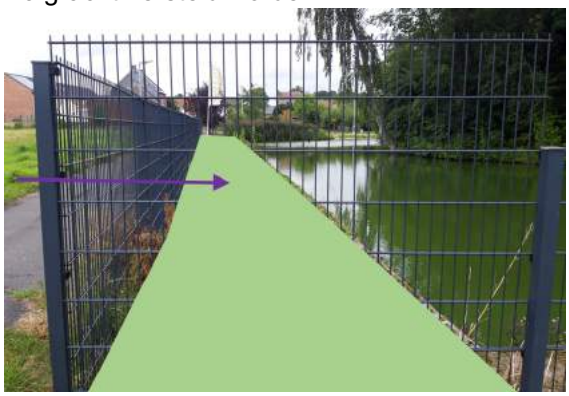
Buiten deze afgesloten zones is het geheel te zien als een parkzone met ruimte voor recreatie, rust en natuur. Daarbinnen zijn volgende onderdelen te zien:

- Kerkhof: de betonnen wand tussen het kerkhof en pastorijtuin/motte wordt vervangen door een groene lage haag met een tweetal openingen – het vergroende kerkhof wordt zo een onderdeel van de parkzone, maar blijft toch een duidelijk afgesloten stuk, met oog op het respect voor de aard van de plek
- Pastorijtuin: wordt publiek toegankelijk, maar met behoud van de bestaande, typerende indeling – de harde scheiding met zowel kerkhof als speelplein valt weg – aan de kant van het speelplein kan een

lage haag met minstens 2 openingen geplaatst worden om de tuinzone visueel af te bakenen maar niet meer af te sluiten.

- Motte: het moet mogelijk worden om rond de motte te wandelen, dit impliceert:
    - Verwijdering van de hekken aan de Walstraat en van de afsluiting langs de Walstraat en aan de speeltuin
    - Doortrekken van het pad in doorlaatbaar materiaal van aan clublokaal vissers tot aan de speeltuin/Walstraat
    - Lage, natuurlijke afsluiting creëren rond clublokaal en terras van de vissers
    - Afsluiten van motte voor of achter de brug – te bekijken met vernieuwing van de brug en samen met toegang tot motte (trappen, plateau)
    - De betonnen kade rond de walgracht moet hersteld worden. Op die manier kan opnieuw de binding met het vroegere neerhof en de walgracht hersteld worden.





    - Er kan onderzocht worden of een deel van de mottevijver kan gebruikt worden om te zwemmen/baden, uiteraard met respect voor de diverse waarden van de vijver en de combineerbaarheid met de functie als visvijver.

Een ontsluiting langs het oude klooster is niet noodzakelijk. Er is voldoende toegang tot de site via het kerkhof en de Walstraat.

- Speelpleinen:
    - Rond het speeltuintje komt best een afsluiting (een haag of een strategisch geplaatst kastanjehouten hekje) die directe toegang voor kinderen tot de mottevijver verhindert.
    - De aangeplante eiken zullen vervangen worden door Onroerend Erfgoed aangeduide soorten – de focus op zuilvormige bomen valt weg. Aanvullend en bij wijze van suggestie is er nog ruimte ter hoogte van het publieke pad langs de motte om eventuele aanplantingen te voorzien.



- Buiten de beschermde zone: de huidige akker/grasland krijgt een landelijke/parkachtige invulling, liefst met:
    - Een aantal fruitbomen, streekeigen heesters en hoge grasdelen voor ecologische diversiteit
    - Aandacht voor de visualisering van het historische neerhof
    - Aandacht voor zichtlijnen, o.a. van kruispunt Borsbekestraat naar motte
    - Wandelpaden met minimale verharding en/of gemaaid gras

Bijkomende opmerkingen:

- Er moet gekeken worden naar eventueel te beschermen/renoveren grafstenen (cf. opmerking Monumentenwacht)
- Es op het kerkhof: de es zou best visueel bij het kerkhof betrokken worden. Er moet een groeiverbetering gebeuren om deze waardevolle boom te kunnen behouden.
- Toegang en parking: de straat ‘Sint-Mauritsplein’ kan meer optimaal benut worden door het deel van Ressegemstraat tot Kerk éénrichtingsverkeer te maken, in die richting. Er kunnen dan meer parkeerplaatsen voorzien worden haaks of schuin op de weg. Wegrijden kan langs Blauwstraat of Goezestraat. Fietsers en voetgangers kunnen langs een nieuw aan te leggen pad achter de beuken op het huidige akkerperceel veilig naar de pastorie. Dit kan in dolomiet of ander waterdoorlatend materiaal, of in hout – best gelijk met heraanleg van de Walstraat
- Walstraat wordt best heraangelegd in een materiaal dat aansluit bij de parkomgeving, tot aan het bewoonde deel.
- Pastorie: nieuwbouw voorzien en omgevingsvergunning is reeds goedgekeurd, zelfde oppervlakte als pastorie links ernaast, voor basketplein, terras aansluitend op plein en pastorijterras en -tuin. 1 bouwlaag, plat dak. De toiletten (en receptieruimte) daarvan kunnen ook gebruikt worden bij gebruik van de kerk voor culturele activiteiten.

<u>Strategie 3.2: Bij evenementen / beperkt toegankelijke groen- en cultuurzone</u>

Zoals hierboven aangehaald verloren de kerk en de pastorie hun oorspronkelijke functie. De kerk zal bovendien in de nabije toekomst ontwijd worden. De opdrachtgever stelt een herbestemming tot concert- en tentoonstellingsruimte voorop (de kerk beide functies; de pastorie enkel tentoonstellingsfunctie). Een dergelijke herbestemming vereist onderzoek naar onder meer de benodigde technische uitrustingen, comforteisen, klimaatverbeterende maatregelen en brandveiligheid. Op basis van de vooronderzoeken zullen voorzieningen getroffen worden die in harmonie zijn met de erfgoedelementen en -waarden van de gebouwen.
Om voldoende ruimte te creëren voor de nutsvoorzieningen (bv. sanitair) en de activiteiten (bv. recepties) die aan de nieuwe functie gekoppeld zijn, kan de pastorie met een lage nieuwbouw uitbreiden. Een mogelijke locatie hiervoor zijn de flankerende bijgebouwen aan de noordzijde van de pastorie. Met een dergelijke ingreep zou deze ruïneuze zone meteen ook heropgewaardeerd worden. Er dient onderzocht te worden of de nieuwbouw het bestaande bouwvolume van de bijgebouwen overneemt of dat de nieuwbouw tot aan de straat reikt. Voor dit laatste kan de weinig waardevolle betonnen omheining langs deze zijde van de voortuin afgebroken worden. Het grasperk aan de andere – zuidelijke – zijde kan als buitenruimte voor tentoonstellingen en recepties ingericht worden.
Aangezien de twee gebouwen gelijkaardige en aanvullende functies zouden krijgen, is het belangrijk dat beiden met elkaar in verbinding staan. Het liefst wordt gewerkt met een fysieke verbinding die gerealiseerd kan worden ter hoogte van de noordelijke kerkhofzone (tussen kerk en pastorietuin) en het grasveld van het zuidelijke tuingedeelte. Deze zone valt samen met de historische verbinding tussen de pastorie en de kerk. De noordelijke kerkgevel bevat bovendien nog sporen van een segmentboogvormige deuropening. Voorafgaand dient een grondig onderzoek te gebeuren waarbij onder meer stil gestaan wordt bij de gevolgen op de erfgoedwaarden van het beschermde dorpsgezicht, bij de (waardevolle) graven die zich in deze zone van het kerkhof bevinden en bij de vormgeving van het ontwerp.

Een tweede deel van de beperkt toegankelijke zone is het oostelijke deel van de pastorietuin en de aansluitende motte. Gezien de historische verbinding tussen pastorietuin en motte, wordt de ontsluiting van beide delen op elkaar afgestemd. Rekening houdend met het geborgen en intieme karakter en de kwetsbaarheid (of de draagkracht) van de twee landschappelijke onderdelen is een permanente openstelling niet wenselijk. De toegang kan verleend worden bij lokale, regionale en nationale erfgoedevenementen, zoals bijvoorbeeld Open Monumentendag, of tijdens evenementen en activiteiten die op een bepaald moment of tijdens een bepaalde periode in de pastorie en kerk doorgaan. Ook kunnen culturele, artistieke en educatieve projecten, specifiek gericht op de tuin en de motte, ontwikkeld worden.
De motte is te betreden via de ijzeren brug die start aan de oostzijde van de pastorietuin. Deze brug moet in functie van veiligheid en toegankelijkheid aangepast of vernieuwd worden. Ook de weinig waardevolle scheidingshekken moeten verwijderd worden om de verbondenheid tussen de tuin en de motte opnieuw te verwezenlijken.

<u>Strategie 3.3: Publiek toegankelijke zone met recreatiemogelijkheden</u>

De speeltuin en het basketbalplein tussen de pastorie en de Walstraat bakenen momenteel de recreatiezone af. De wens bestaat om beiden beter te laten aansluiten op en indien mogelijk volledig te integreren in de groenzone van de site.
Daarnaast kan ook gekeken worden naar een uitbreiding van deze recreatiezone ter hoogte van het voormalige neerhof op de niet beschermde akker. De aanleg van de nieuwe speelruimte zou kunnen gebeuren volgens een cirkelvormig ontwerp; dus met de historische omwalling en houten afsluiting van het neerhof indachtig.

Zoals onder de eerste strategie van de ontsluiting en promotie vermeld, zal de noordelijke kade publiek toegankelijk gemaakt worden en eveneens een recreatieve functie krijgen. De kade zal op vlak van comfort en veiligheid de nodige aanpassingen moeten ondergaan. Het gebetonneerde pad langs de oever kan bijvoorbeeld een houten afwerking krijgen die beter aansluit op het karakter van de site.

Als laatste onderdeel van de publiek toegankelijke zone is er het kerkhof waarbij in de komende periode vergroening centraal staat. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is het respect voor de functie als rouw- en bezinningsplek en voor het ingetogen karakter van de plek. Op dit moment wordt er nog begraven op het kerkhof

en in de nabije toekomst zullen er, los van het gegeven of deze functie als begraafplaats bewaard of opgeheven zal worden, geen graven verwijderd worden. Voor de vergroening van het kerkhof is een plan van aanpak dat rekening houdt met dit gegeven noodzakelijk. Daarnaast moet het ook aandacht schenken aan de waardevolle graftekens en -zerken. Zoals eerder aangehaald kan de weinig waardevolle afsluiting van betonplaten verwijderd en vervangen worden om het groenkarakter te versterken en om dit deel van de site met de aangrenzende zones te verenigen.

Strategie 3.4: Optimalisatie circulatie en promotie

In het kader van ontsluiting en promotie is een weldoordachte en optimale circulatie noodzakelijk. Dit is niet enkel cruciaal voor de verbinding tussen de verschillende onderdelen die deel uitmaken van het beschermde dorpsgezicht, maar ook voor de aansluiting van het dorpsgezicht op de ruimere omgeving.

Voor de Walstraat, die de noordzijde van het beschermde dorpsgezicht afbakent, is een voorname rol weggelegd. Het is niet alleen de zijde waarlangs de publiek toegankelijke kade en de eventuele verbinding met het voormalige neerhof gelegen zullen zijn, de straat zorgt bovendien ook voor de oost-westverbinding tussen het Sint-Mauritsplein en de Goezestraat.
Een tweede oost-westas loopt over het kerkhof, langs de zuidzijde van het clublokaal van De Walvissers en zo verder door naar het voormalig klooster van de zusters franciscanessen[25]. Deze doorgang valt min of meer samen met het pad dat aangeduid staat op de 19de-eeuwse perceelskaarten. Het hek van de begraafplaats aan het Sint-Mauritiusplein wordt dagelijks gesloten door de Kerkfabriek, maar niet op slot gedaan. Ook 's avonds kunnen wandelaars of buurtgenoten dus gebruik maken van dit circulatiepad over de site.

Het dwarse pad dat langs de oostzijde van het domein van De Walvissers loopt, verbindt beide voornoemde assen en verzorgt de noord-zuidcirculatie op de site. Voor de realisatie van deze doorgang dient overleg gepleegd te worden met de vissersclub.

5.1 ZEN-ERFGOED

Zie **Bijlage 7** voor een uitgebreide toelichting.

Binnen het beschermde dorpsgezicht gelden de verschillende waardevole bomen als ZEN-erfgoed. Deze bomen op de motte, in de pastorietuin, op de begraafplaats en op het domein van De Walvissers zijn van die aard dat ze geen economisch nut hebben. Ze bomen maken deel uit van de historiek en het ontwerp van de site en bepalen mee de erfgoedwaarden van het beschermde dorpsgezicht en de beschermde monumenten.

[25] Voor meer informatie over het gebouw, zie: https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/214949.

6. OPSOMMING VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

6. OPSOMMING VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

In dit hoofdstuk worden de doelstellingen omgezet in concrete maatregelen. Per erfgoedelement zal een opsomming gegeven worden van de beheersmaatregelen (zie volgende bladzijde). Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen eenmalige en terugkerende maatregelen (regulier beheer).

6.1. BEHEERSMAATREGELEN

Naast de controle- en kleine onderhoudswerken, wordt verwacht dat onderstaande elementen de komende 24 jaar aangepakt moeten worden.

- Als basis wordt hierbij steeds het recentste verslag van Monumentenwacht gehanteerd met aanvulling van eventuele verdere schade na visuele inspectie door de ontwerper.
- Deze werken omvatten het onderhouden van het monument zodoende het in goede staat te bewaren.

6.2. LIJST WERKZAAMHEDEN

BENAMING	AARD WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	TERMIJN / FREQUENTIE	VRIJSTELLING TOELATING OE
ALGEMEEN					
	Globale restauratie site (bouwkundige en landschappelijke elementen)	X			
	Periodieke controle van het gebouw en omgeving		X	jaarlijks	X
VOORONDERZOEKEN					
ALGEMEEN SITE	Onderzoek naar publieke ontsluiting, verbindingen en circulatie van de volledige site en tussen de site-onderdelen	X			
	Onderzoek naar geldende normeringen inzake publieke toegankelijkheid en de haalbaarheid hiervan	X			
	Onderzoek naar integratie/verwijzing voormalig neerhof (niet beschermde akker) in publieke ontsluiting van de site	X			
	Onderzoek naar toegang en parking: optimaal benutten Sint-Mauritsplein				
MOTTE EN WALGRACHT	Onderzoek naar geschikte beveiliging ringgracht	X			
	Onderzoek naar andere afwerkingsmogelijkheden kade	X			
	Onderzoek naar of een deel van de mottevijver kan gebruikt worden om te zwemmen/baden, uiteraard met respect voor de diverse waarden van de vijver en de combineerbaarheid met de functie als visvijver.	X			
	VTA-analyse waardevolle bomen door specialist. Op basis van een VTA kunnen ook bijkomende onderzoeken worden voorgesteld.		X	korte termijn	
KERKHOF	Onderzoek naar geschikte omheining kerkhof	X			
KERK EN PASTORIE	Onderzoek naar geldende normeringen brandveiligheid	X			
	Onderzoek energieprestatie en mogelijkheden om die te verbeteren (energie-audit) in relatie tot concert- en tentoonstellingsfunctie	X			
	Onderzoek naar fysieke verbinding tussen kerk en pastorie via noordelijk gedeelte kerkhof en zuidelijk gedeelte pastorietuin (grasveld) om deze te koppelen tot één "cultuurzone"	X			
	Vooronderzoek naar model en afwerking buitenschrijnwerk pastorie	X		korte termijn	

ALGEMENE RESTAURATIEWERKEN					
LANDSCHAP					
Motte en walgracht:	Onderhoud waardevolle bomen o.b.v. VTA-analyse door erkend boomverzorger	X		korte termijn	
	Onderhoud taxussen (o.a. verwijderen dode takken) door erkend boomverzorger	X		korte termijn	
	Verwijderen en herplanten twee (waarvan een beschadigde) linden tussen oostelijke taxusgroep bovenop motte	X		korte termijn	
	Knotten van zes linden bovenop motte door erkend boomverzorger	X		korte termijn	
	Hakhoutbeheer van begroeiing (excl. grote bomen) op zijflanken tot ca. 0,5m boven maaiveld	X		korte termijn	
	Voorzien van passende afwerking of verwijderen en vervangen door passend model en materiaal gebetonneerde kade (o.b.v. vooronderzoek)	X		korte termijn	
	Verwijderen en vervangen betonnen zitplaatsen en beschroeiing en betonnen kade langsheen de gracht	X		korte termijn	
	Verwijderen afsluiting rondom walgracht en naargelang noodzaak vervangen door een andere afsluiting (o.b.v. vooronderzoek)	X		korte termijn	
	Verwijderen hekken aan Walstraat en van de afsluiting langs de Walstraat en aan de speeltuin				
	Vernieuwen ijzeren brug en trap (incl. alle toebehoren en afsluitingen) comform veiligheidsnormen (i.f.v. ontsluiting motte)	X		korte termijn	
	Doortrekken van pad in doorlaatbaar materiaal van aan clublokaal vissers tot aan de speeltuin/Walstraat	X		korte termijn	
	Lage, natuurlijke afsluiting rond clublokaal en terras van de vissers	X		korte termijn	
	Verbeteren toegankelijkheid en veiligheid	X		korte termijn	
	Voorzien publiekswerking en toeristische ontsluiting (o.b.v. vooronderzoek)	X		lange termijn	
	Herinrichting neerhof (o.b.v. vooronderzoek)	X		lange termijn	
	Aanplant haag die de directe toegang naar de mottevijver vanaf het speeltuintje verhinderd	X		korte termijn	
Pastorietuin:	Verwijderen afsluiting tussen tuin en brug	X		korte termijn	X
	Verwijderen begroeiing ommuring en afsluitingen	X		zeer korte termijn	X
	Herstel ommuring	X		zeer korte termijn	
	Hernemen van slecht en onvakkundig uitgevoerd voegwerk, deels hervoegen ommuring	X		zeer korte termijn	
	Verwijderen van rhododendrons langs noordzijde (deels voorhaag)	X		korte termijn	
	Planten van taxushaag langs noordzijde (langs sport- en speelplein) achter de huidige rhododendronshaag	X		korte termijn	
	Openwerken van de zichtassen (o.a. verbindingas met motte)	X		korte termijn	
	Aanplant nieuwe structurerende bomen (herstel symmetrie bomen)	X		korte termijn	
	Onderhoud bomen o.b.v. VTA-analyse door erkend boomverzorger	X		korte termijn	
	Verwijderen van storende beplanting (met behoud van de bestaande typerende indeling)	X		korte termijn	
	Snoeien van hagen	X		korte termijn	
	Weide naast pastorie en terras pastorie (perceel 149F) voorzien van afsluiting om toegang te verhinderen	X		korte termijn	
	Aanplant lage haag aan de kant van de speelplein met minstens 2 openingen	X		korte termijn	
Kerkhof:	Verwijderen betonnen afsluiting en vervangen door groener alternatief (lage haag) (o.b.v. vooronderzoek)	X		korte termijn	
	Beperkt snoeien van de es door boomspecialist (enkel indien strikt noodzakelijk voor bv schade aan kerk)	X		korte termijn	
Algemeen:	Aanbrengen signalisatie m.b.t. circulatie en historiek site (o.b.v. vooronderzoek publieke ontsluiting)	X		lange termijn	
	De aangeplante eiken zullen vervangen worden door Onroerend Erfgoed aangeduide soorten met eventuele bijkomende beplanting	X		korte termijn	
	Heraanleg Walstraat in een materiaal dat aansluit bij de parkomgeving				
	Aanleg nieuw pad achter de beuken op het huidige akkerperceel naar de pastorie. Dit kan in dolomiet of ander waterdoorlatend materiaal, of in hout – best gelijk met heraanleg van de Walstraat				

ALGEMENE RESTAURATIEWERKEN					
KERK					
Daken:	Verwijderen begroeiing dak	X		lange termijn	
	Plaatselijk herstel van gebroken leien	X		lange termijn	
	Plaatsen van ladderhaken cfr. laatst geldende veiligheidsnormen	X		lange termijn	
	Plaatsen van staphaken cfr. laatst geldende veiligheidsnormen	X		lange termijn	
Dakstructuur:	Preventief-curatief behandelen van het dakgebinte	X		lange termijn	
	Herstellen, verstevigen, vervangen sterk beschadigde of te zwakke elementen	X		lange termijn	
Regenwateravoeren:	Reinigen van goten, afvoeren en vergaarbakken	X		lange termijn	
	Vervangen vergaarbakken, beugels, standleidingen	X		lange termijn	
Gevels:	Plaatselijk reinigen van vervuild metselwerk	X		lange termijn	
	Plaatselijk herstel metselwerk met zelfde materiaal als bestaande en herstel voegen	X		lange termijn	
	Plaatselijk herstel van natuurstenen onderdelen (o.a. waterlijsten)	X		lange termijn	
	Vernieuwen natuursteenherstelling waterlijst	X		lange termijn	
	Herstel glas-in-lood raam	X		korte termijn	
	Herstel gebarsten strop muuranker en onderhoudsschilderwerk	X		lange termijn	
	Hernemen van slecht en onvakkundig uitgevoerd voegwerk, deels hervoegen	X		lange termijn	
Buitenschrijnwerk:	Herschilderen schrijnwerk in zelfde kleur als bestaande	X		lange termijn	
Interieur:	Plaatselijk herstel interieurelementen	X		lange termijn	
	Restauratie grafstenen	X		lange termijn	
Zolders/toren:	Voorzien balustrade loopbrug	X		lange termijn	
	Opkuisen toegang toren	X		lange termijn	
Technieken:	Installatie van een performant verwarmings- en klimaatbeheersingssysteem	X		lange termijn	
	Voorzien branddetectie en brandbeveiliging in het gebouw	X		lange termijn	

ALGEMENE RESTAURATIEWERKEN					
PASTORIE					
Daken:	Algemeen: globale restauratie en heropwaarderen uitbouwen	X			
	Plaatselijk herstel van zones dakbedekking uit leien waar algemeen in goede staat	X		korte termijn	
	Vervangen leien waar zones algemeen in slechte staat, plaatselijk inclusief de onderliggende bebording	X		korte termijn	
	Nazicht en herstel (waar leien bewaard blijven) of vernieuwen van aansluitingen (waar zones leien te vernieuwen)	X		korte termijn	
	Nazicht en herstel nokpannen inclusief opstop- en voegwerk	X		korte termijn	
	Vernieuwen van alle dakaansluitingen bij schrijnwerk dak	X		korte termijn	
Dakstructuur:	Preventief-curatief behandelen van het dakgebinte	X		korte termijn	
	Herstellen, verstevigen, vervangen sterk beschadigde of te zwakke elementen	X		korte termijn	
Regenwaterafvoer:	Vernieuwen van alle gootbekledingen	X		korte termijn	
	Herstel gootconstructie of vernieuwen gootconstructie in slechte staat	X		korte termijn	
	Nazicht, herstel of vervangen goothaken	X		korte termijn	
	Vernieuwen van alle regenwaterafvoerbuizen	X		korte termijn	
	Herstellen te behouden en vervangen van erg beschadigde onderafvoerbuizen, controle bevestigingen	X		korte termijn	
	Roestwerend behandelen onderafvoerbuizen	X		korte termijn	
Gevels:	Uitvoeren van de nodige restauratie- en consolideringswerken ter hoogte van de barsten in de ommuring aan de straatzijde	X		korte termijn	
	Hernemen van slecht en onvakkundig uitgevoerd voegwerk, vullen van open voegen	X		korte termijn	
	Plaatselijk reinigen van verontreinigd metselwerk	X		korte termijn	
	Herstellen en/of herbevestigen of nieuw te plaatsen naar model van alle smeedijzeren elementen	X		korte termijn	
	Roestwerend behandelen en schilderen van alle smeedijzeren elementen	X		korte termijn	
Buitenschrijnwerk:	Houten ramen en deuren: herstel of, indien te sterk beschadigd, vernieuwen naar bestaand model	X		korte termijn	
	Houten ramen en deuren: herschilderen, hervernissen inv vooronderzoek	X		korte termijn	
	Opstoppen van kieren en voegen rondom het houtwerk	X		korte termijn	X
Technieken:	Installatie van een performant verwarmings- en klimaatbeheersingssysteem	X		lange termijn	
	Voorzien branddetectie en brandbeveiliging in het gebouw	X		lange termijn	
	Vernieuwen elektrische installatie	X		lange termijn	

ONDERHOUDSWERKEN					
LANDSCHAP					
Verhardingen:	Nazicht en onderhoud verhardingen (waaronder Walstraat en grindpaden)		X	jaarlijks	X
Motte en walgracht:	Knotten van lindebomen door erkende en gediplomeerde boomverzorger		X	vijfjaarlijks	
	Snoeien van taxussen (verwijderen dode takken) door erkende en gediplomeerde boomverzorger		X	tienjaarlijks	
	Hakhoutbeheer van begroeiing (excl. grote bomen) op zijflanken tot ca. 0,5m boven maaiveld met licht materieel en aansluitend maaisel afvoeren		X	vijfjaarlijks	
	Vellen van dode of instabiele bomen op zijflanken		X	vijfjaarlijks en volgens noodzaak	
	Verwijderen van houtige opslag om verbossing te voorkomen		X	jaarlijks	
	Ruimen van omwalling		X	tienjaarlijks	
	Onderhoud oeverbeschoeiing		X	volgens noodzaak	
Pastorietuin:	Onderhouden van de huidige aanleg		X	jaarlijks	
	Onderhoud taxus (verwijderen dode takken) door erkende en gediplomeerde boomverzorger		X	tienjaarlijks	
	Onderhoudssnoei bomen		X	zesjaarlijks	
	Maaien gras (periode maart-oktober)		X	tweewekelijks	X
	Onderhoudssnoei van heesters		X	volgens noodzaak	
	Verwijderen van ongewenste begroeiing		X	jaarlijks	
	Nazicht en indien nodig herstel ommuringen		X	driejaarlijks	
Kerkhof:	Graftekens: nazicht en indien nodig herstel		X	jaarlijks	
	Maaien gras (periode maart-oktober)		X	tweewekelijks	X

ONDERHOUDSWERKEN					
KERK					
Daken:	Verwijderen van begroeiing		X	volgens noodzaak	X
	Reinigen van de goten, regenwaterafvoeren vrijhouden van puin		X	jaarlijks	X
	Vervangen van gebroken leien waar dit tot waterschade zou kunnen leiden, herbevestigen van scheefgezakte leien		X	volgens noodzaak	
	Dichten van scheuren en gaten in randaansluitingen en goten		X	volgens noodzaak	
	Eventuele verzakte of weggevallen slabben en loketten herbevestigen, vervangen		X	volgens noodzaak	
	Opvolgen aantasting kapconstructie en draagstructuur (door Monumentenwacht)		X	driejaarlijks	
	Onderhoudsschilderwerk aan boordplanken, luiken...		X	zesjaarlijks	
Gevels:	Verwijderen van begroeiing		X	jaarlijks	
	Plaatselijk reinigen van vervuild metselwerk		X	volgens noodzaak	
	Voegen, waar waterinfiltratie tot versnelde degradatie zou kunnen leiden, hervoegen		X	driejaarlijks	
	Onderhoudsschilderwerk aan ijzeren elementen (stampijpen, ankers, raambruggen...)		X	zesjaarlijks	
	Herschilderen schrijnwerk in zelfde kleur als bestaande		X	zesjaarlijks	
	Onderhoudsschilderwerk aan houten elementen (poort, ramen, deuren)		X	zesjaarlijks	
Interieur:	Onderhoud van de natuurstenen vloeren met hiertoe geschikte reinigingsproducten en methode		X	jaarlijks	X
	Onderhoudsschilderwerken en plaatselijk herstel pleister en plafondafwerking		X	zesjaarlijks	
	Nazicht en indien nodig herstel meubilair		X	jaarlijks	
Zolders/toren:	Nazicht en basisonderhoud van de klokken-/uurwerkinstallatie.		X	jaarlijks	X
	Controle en instandhouden duivenwering		X	driejaarlijks	X
	Onderhoud van de houtconstructies		X	driejaarlijks	X
Cultuurgoederen:	Nazicht cultuurgoederen		X	jaarlijks	
	Indien nodig herstel		X	volgens noodzaak	
Technieken:	Uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerken aan de technische installatie		X	jaarlijks	X
	Aanpassingen in functie van publieke toegankelijkheid en huidige normeringen en comforteisen		X	volgens noodzaak	

ONDERHOUDSWERKEN					
PASTORIE					
Daken:	Verwijderen van begroeiing		X	Volgens noodzaak	X
	Reinigen van de goten, regenwaterafvoeren vrijhouden van puin		X	jaarlijks	X
	Vervangen van gebroken leien waar dit tot waterschade zou kunnen leiden, herbevestigen van scheefgezakte leien		X	volgens noodzaak	
	Tijdelijk dichten van scheuren en gaten in randaansluitingen en goten		X	volgens noodzaak	
Gevels:	Verwijderen van begroeiing		X	volgens noodzaak	X
	Voegen, waar waterinfiltratie tot versnelde degradatie zou kunnen leiden, opvullen		X	driejaarlijks	
	Onderhoudsschilderwerk aan houten elementen (poort, ramen, deuren) inv vooronderzoek		X	zesjaarlijks	
	Onderhoudsschilderwerk aan ijzeren elementen (stampijpen, ankers...)		X	zesjaarlijks	
Technieken:	Uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerken aan de technische installatie		X	jaarlijks	X
	Aanpassingen in functie van publieke toegankelijkheid en huidige normeringen en comforteisen		X	volgens noodzaak	

7. VOORSTEL VAN OPVOLGING EVALUATIE

7. VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1 OPVOLGING VAN DE DOELSTELLINGEN

Bijgevoegde lijst in hoofdstuk 6 vormt een leidraad voor de gemeente Herzele en de gebruikers van de site om de aanwezige erfgoedwaarden goed te onderhouden, zodat deze niet verloren gaan, en om verloren erfgoedwaarden terug te brengen.

Deze lijst richt zich, naast een aantal dringende en minder dringende werken, voornamelijk op onderhoud. Goed onderhoud zorgt er immers voor dat een gebouw minder nood heeft aan grondige restauraties.

De opvolging van de beheersdoelstellingen met betrekking tot het behoud van de erfgoedwaarden zal op volgende wijze gebeuren:

- Om de bewaringstoestand van de gebouwen te kunnen opvolgen, zullen periodieke inspecties gebeuren waarbij de bewaringstoestand van de gebouwen ter plaatse wordt onderzocht:
    - Gebouwen in goede staat en geen werkzaamheden gepland (reeds gerestaureerde elementen): 6-jaarlijks
- De inspectie gebeurt door Monumentenwacht.
- Van deze inspecties wordt een goed gedocumenteerd onderhoudslogboek opgemaakt van de vaststellingen en aanbevelingen waarin volgende zaken aan bod kunnen komen:
    - Datum van uitvoering
    - Uitvoerder (gemeentediensten/externen)
    - Omschrijving huidige toestand.
    - Bij wijzigingen: Korte evaluatie van het resultaat, bij voorkeur met foto's.
    - Is er achteruitgang merkbaar?
    - Zijn er dringende interventies nodig?
    - Welke werken worden op korte/ lange termijn aangeraden?

Aard der werken	Datum uitvoering	Opdrachtgever	Uitvoerder	Kostprijs
bv. restauratie bedaking				
bv. onderhoud schrijnwerk				
bv. reiniging goten				
...				

- Van alle werkzaamheden die vermeld zijn in de lijst en die worden uitgevoerd in de looptijd van het beheersplan wordt een verslag of voortgangsrapport opgemaakt. Dit verslag wordt opgemaakt door de architect die de werken begeleid en bezorgd aan de Erfgoedconsulent ten laatste 6 maanden na beëindiging van de werken. Het onderhoudslogboek wordt om de zes jaar aan het agentschap Onroerend Erfgoed bezorgd.
- Bij bodemingrepen aan de beschermde monumenten (motte, neerhof en kerk) dient voorafgaand aan de werken contact opgenomen te worden met de erfgoedconsulent archeologie om na te gaan of een archeologietraject noodzakelijk is.

Zesjaarlijks zal een evaluatie van de beheersdoelstellingen plaatsvinden. Volgende elementen worden geëvalueerd:

- Inhoudelijke controle van het beheersplan: voldoet het beheersplan nog aan de vraag of dringen zich aanpassingen op? Wat is de reden?

- Controle van de financiële haalbaarheid: kan de planning gehaald worden om redenen van budgetten, worden sommige werken uitgesteld omwille van beperkte budgetten onder invloed van subsidies, eigen middelen?
- Controle van de vooropgestelde planning: werd de planning gehaald de voorbije jaren? Eventuele reden van vertraging? Dienen sommige voorziene werken bespoedigd te worden (o.w.v. vervroegd optredende schade bvb)?

Van deze evaluatie zal een verslag verzonden worden aan het Agentschap Onroerend Erfgoed.

8. BIJLAGEN

8. BIJLAGEN

Bijlagen	Niet van toepassing	Bijgevoegd	
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt		X	Hoofdstuk 1
Lijst van geplande werkzaamheden		X	Hoofdstuk 6
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zijn van toelating		X	Hoofdstuk 6
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart		X	BIJLAGE 7
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X		
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	X		
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is		X	BIJLAGE 8
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie		X	BIJLAGE 6
Lijst van premiegerechtigde werken aan een orgel dat dateert van na WOI	X		
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren.	X		
EXTRA BIJLAGES			
Syntheseplan knelpunten site		X	BIJLAGE 1
Syntheseplan waarden		X	BIJLAGE 2
Plannen bestaande toestand kerk		X	BIJLAGE 3
Inventarisatie (waardevolle) bomen en beplanting		X	BIJLAGE 4
Lijst belangrijke graven		X	BIJLAGE 5